

ΑΠΟΦΑΣΗ ΑΡΙΘΜ. ¹ 492/VI/2010
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Συνεδρίασε στην Αίθουσα Συνεδριάσεων του 1ου ορόφου του κτιρίου των γραφείων της, επί της οδού Κότσικα 1Α, Αθήνα, την 29^η Μαρτίου 2010, ημέρα Δευτέρα και ώρα 10:00, με την εξής σύνθεση:

Πρόεδρος: Δημήτριος Κυριτσάκης

Μέλη: Ανδρέας Μαρκάκης,

Ιωάννης Μπιτούνης,

Ασημάκης Κομνηνός,

Δημήτριος Λουκάς,

Νικόλαος Τραυλός,

Δημήτριος Δανηλάτος και

Μιχαήλ Τσαγκατάκης, λόγω κωλύματος τακτικού μέλους

Τα λοιπά τακτικά ή/και αναπληρωματικά μέλη αν και προσκληθέντα δεν προσήλθαν λόγω δικαιολογημένου κωλύματος

Γραμματέας: Ηλιάνα Κούτρα

Θέμα της συνεδρίασης: Λήψη απόφασης επί της γνωστοποίησης και έρευνας, σύμφωνα με τα άρθρα 21 και 23 του ν. 703/77, της σύμπραξης των επιχειρήσεων «ΝΗΡΕΥΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Ε.», «ΙΧΘΥΟΤΡΟΦΕΙΑ ΣΕΛΟΝΤΑ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ», «ΔΙΑΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Β.Ε.Ε.», «ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΥΔΡΟΒΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ» και «ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Β.Ε.Ε.».

Πριν την έναρξη της συζήτησης ο Πρόεδρος όρισε Γραμματέα της υπόθεσης την Ηλιάνα Κούτρα, με αναπληρώτρια την Παρασκευή Ζαχαριά.

Η αρχικά ορισθείσα ημερομηνία συζήτησης της υπόθεσης για την 23^η Μαρτίου 2009, αναβλήθηκε, λόγω κήρυξης από το Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών, αποχής των δικηγόρων από τα καθήκοντά τους.

---

¹ Από την παρούσα απόφαση έχουν παραλειφθεί, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ.7 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΦΕΚ 1890/Β'/29.12.2006), τα στοιχεία εκείνα, τα οποία κρίθηκε ότι αποτελούν επιχειρηματικό απόρρητο. Στη θέση των στοιχείων που έχουν παραλειφθεί υπάρχει η ένδειξη [...]. Όπου ήταν δυνατό τα στοιχεία που παραλείφθηκαν αντικαταστάθηκαν με ενδεικτικά ποσά και αριθμούς ή με γενικές περιγραφές (εντός [...]).

Κατά τη συζήτηση της υπόθεσης τα νομίμως κλητευθέντα ενδιαφερόμενα μέρη παραστάθηκαν ως εξής: α) η εταιρία «ΝΗΡΕΥΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Ε.» (εφεξής «ΝΗΡΕΥΣ Α.Ε.») δια των πληρεξουσίων δικηγόρων της Δημητρίου Τζουγανάτου, Νικολάου Κοσμίδη, Μαρίας Λαμπρινού, Κωνσταντίνου Λαμπαδάριου, Αγγελικής Μουτεβελή και Ευαγγελίας-Ροζαλίας Βιντζηλαίου, β) η εταιρία «ΙΧΘΥΟΤΡΟΦΕΙΑ ΣΕΛΟΝΤΑ Α.Ε.Γ.Ε.» (εφεξής «ΣΕΛΟΝΤΑ Α.Ε.Γ.Ε.») με το νόμιμο εκπρόσωπό της Ιωάννη Στεφανή, μετά των πληρεξουσίων δικηγόρων, Ιωάννη Δρυλλεράκη, Εμμανουήλ Δρυλλεράκη, Κλεομένη Γιαννίκα και Δήμητρας Λεμπέση, γ) η εταιρία «ΔΙΑΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΑΒΕΕ» (εφεξής «ΔΙΑΣ Α.Β.Ε.Ε.») διά της πληρεξούσιας δικηγόρου της Ευφροσύνης Κανέλλη, δ) η εταιρία «ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΥΔΡΟΒΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ Α.Ε.» (εφεξής «ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ Α.Ε.») διά της πληρεξούσιας δικηγόρου της Θεώνης Παναγοπούλου και ε) η εταιρία «ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Β.Ε.Ε.» διά της πληρεξούσιας δικηγόρου της Μαρίας Κροντήρη.

Αρχικά, εξέτασε τις προτεινόμενες δεσμεύσεις, σύμφωνα με το άρθρο 13 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού, που υπέβαλαν με τα υπομνήματά τους οι εταιρίες «ΝΗΡΕΥΣ Α.Ε.», «ΣΕΛΟΝΤΑ Α.Ε.Γ.Ε.», «ΔΙΑΣ Α.Β.Ε.Ε.», «ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ Α.Ε.» και «ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Β.Ε.Ε.».

Στην αρχή της συζήτησης επί των προτεινόμενων δεσμεύσεων το λόγο έλαβε ο αρμόδιος Εισηγητής, Δημήτριος Λουκάς, ο οποίος ανέπτυξε συνοπτικά τις με αριθμ. πρωτ. 1567/16.3.2010, 1565/16.3.2010, 1564/16.3.2010, 1551/16.3.2010 και 1566/16.3.2010 εισηγήσεις του επί των προτεινόμενων δεσμεύσεων των ως άνω εταιρειών αντίστοιχα και λαμβάνοντας υπόψη όσα αναφέρονται αναλυτικά στις ως άνω εισηγήσεις, πρότεινε την απόρριψη της πρότασης ανάληψης δεσμεύσεως για την κάθε μία ως άνω εταιρεία.

Κατόπιν το λόγο έλαβαν οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των ενδιαφερομένων μερών, οι οποίοι τοποθετήθηκαν επί των εισηγήσεων, ανέπτυξαν τις απόψεις τους, έδωσαν διευκρινήσεις και απάντησαν σε ερωτήσεις, που τους υπέβαλαν ο Πρόεδρος και τα μέλη της Ε.Α.

Στη συνέχεια διασκέφθηκε επί των προτεινόμενων δεσμεύσεων, αφού αποχώρησαν από την αίθουσα τα ενδιαφερόμενα μέρη και οι παριστάμενοι υπηρεσιακοί παράγοντες της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού και μετά από διαλογική συζήτηση, αφού έλαβε υπόψη της τα στοιχεία του φακέλου, τις εισηγήσεις του αρμόδιου Εισηγητή, τις απόψεις που διατύπωσαν προφορικώς τα ενδιαφερόμενα μέρη κατά τη συζήτηση επί των ως άνω προτεινόμενων δεσμεύσεων, αποφάσισε ομόφωνα την απόρριψη της πρότασης ανάληψης δεσμεύσεως για την κάθε μία ως άνω εταιρεία.

Ειδικότερα, έκρινε ότι οι σχετικές παραβάσεις, όπως αυτές αποδίδονται στη σχετική εισήγηση (αριθμ. πρωτ. 9259/29.12.09), ανάγονται στον «σκληρό πυρήνα» του

δικαίου του ανταγωνισμού και των σκοπών που ικανοποιούνται με τις διατάξεις του. Επομένως, οι αποδιδόμενες παραβάσεις πρέπει να τύχουν περαιτέρω εξέτασης, οι δε προτεινόμενες δεσμεύσεις κρίνονται ανεπαρκείς εξ απόψεως της αποτελεσματικότητάς τους.

Η Επιτροπή συνέχισε τις εργασίες της επί της ως άνω υπόθεσης την 12^η Απριλίου 2010, ημέρα Δευτέρα και ώρα 10:00 και αρχικά ο Πρόεδρος της ΕΑ ανακοίνωσε στα μέρη την απόφαση της Επιτροπής επί των δεσμεύσεων και την συνέχιση της ακροαματικής διαδικασίας με την έναρξη της συζήτησης επί της ουσίας της υπόθεσης.

Η συζήτηση επί της ουσίας της υπόθεσης συνεχίσθηκε κατά τις εξής συνεδριάσεις της Επιτροπής Ανταγωνισμού: την 16^η Απριλίου 2010 (ημέρα Παρασκευή και ώρα 15:30) και την 4^η Μαΐου 2010 (ημέρα Τρίτη και ώρα 12:00), οπότε και ολοκληρώθηκε η ακροαματική διαδικασία επί της υπόθεσης.

Στη συνέχεια ο αρμόδιος Εισηγητής, Δημήτριος Λουκάς, ανέπτυξε συνοπτικά την με αριθ. πρωτ. 9259/29.12.09 γραπτή εισήγησή του, κάνοντας χρήση οπτικού μέσου (projector) και λαμβάνοντας υπόψη όσα αναφέρονται αναλυτικά στην εισήγηση, πρότεινε, τα εξής:

1. *Να διαπιστωθεί ότι το γνωστοποιηθέν μνημόνιο συνεργασίας που σύναψαν οι εταιρείες «ΝΗΡΕΥΣ», «ΣΕΛΟΝΤΑ», «ΔΙΑΣ», «ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΥΔΡΟΒΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ» και «ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Β.Ε.Ε», με ημερομηνία 6/11/2008 καθώς και οι συνακόλουθες ενέργειες των συμβαλλομένων προς υλοποίηση των στόχων του μνημονίου αυτού, παραβιάζουν το άρθρο 1 του Νόμου 703 όπως ισχύει, καθώς και το άρθρο 101 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.*
2. *Να υποχρεωθούν οι εν λόγω εταιρείες να παύσουν τη διαπιστωθείσα παράβαση και να παραλείπουν αυτή στο μέλλον.*
3. *Να επιβληθούν στις συμμετέχουσες επιχειρήσεις μειωμένα πρόστιμα για την τέλεση της διαπιστωθείσας παράβασης των άρθρων 1 και 101 της Συνθήκης, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της παρούσας υπόθεσης.*
4. *Τέλος σε περίπτωση που η Επιτροπή σας αποφασίσει την επιβολή μειωμένου προστίμου κατά τα ανωτέρω προτεινόμενα, να απειληθούν οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις με αυξημένο πρόστιμο ή χρηματική ποινή, όταν με απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού βεβαιώνεται η συνέχιση ή η επανάληψη της παράβασης προκειμένου κατ' αυτό τον τρόπο να διασφαλιστεί ο αποτρεπτικός χαρακτήρας της παρέμβασης της Επιτροπής σας.*

Κατόπιν το λόγο έλαβαν οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των ενδιαφερομένων μερών καθώς και ο νόμιμος εκπρόσωπος της εταιρίας ΣΕΛΟΝΤΑ, Ιωάννης Στεφανής, οι οποίοι τοποθετήθηκαν επί της εισηγήσεως, ανέπτυξαν τις απόψεις τους, έδωσαν διευκρινήσεις και απάντησαν σε ερωτήσεις, που τους υπέβαλαν ο Πρόεδρος και τα μέλη της Ε.Α. και για τη θεμελίωση των ισχυρισμών τους οι πληρεξούσιοι δικηγόροι

των μερών ζήτησαν την εξέταση μαρτύρων. Η Επιτροπή αποδεχόμενη το αίτημά τους εξέτασε μάρτυρες με την ακόλουθη σειρά: 1) [...], 2) [...], 3) [...] και 4) [...].

Με την ολοκλήρωση της ακροαματικής διαδικασίας και την εξέταση των μαρτύρων οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των μερών ζήτησαν και ο Πρόεδρος της Επιτροπής χορήγησε προθεσμία τριών (3) εργάσιμων ημερών μετά την παραλαβή των πρακτικών από τα ενδιαφερόμενα μέρη, προκειμένου να υποβάλουν τα συμπληρωματικά υπομνήματά τους.

Η Επιτροπή συνήλθε σε διάσκεψη την 11^η Ιουνίου 2010 (ημέρα Παρασκευή και ώρα 11:30), η οποία συνεχίστηκε και ολοκληρώθηκε την 23^η Ιουνίου 2010 (ημέρα Τετάρτη και ώρα 10:00) στην ως άνω αίθουσα συνεδριάσεων του 1^{ου} ορόφου των Γραφείων της, αφού έλαβε υπόψη της τα στοιχεία του φακέλου της κρινόμενης υπόθεσης, την Εισήγηση, τις απόψεις που διατύπωσαν προφορικά τα ενδιαφερόμενα μέρη κατά την συζήτηση της υπόθεσης και με τα υπομνήματά τα οποία υπέβαλαν, καθώς και τα όσα κατέθεσαν οι μάρτυρες κατά την ακροαματική διαδικασία,

ΣΚΕΦΘΗΚΕ ΩΣ ΕΞΗΣ:

I. ΙΣΤΟΡΙΚΟ

- 1) Οι συμπράττουσες εταιρίες στην υπό κρίση υπόθεση δραστηριοποιούνται στον κλάδο της ιχθυοκαλλιέργειας, διαθέτοντας παραγωγικές μονάδες αλιευτικών προϊόντων στο σύνολο της ελληνικής επικράτειας, καθώς και στο εξωτερικό.
- 2) Την 12.11.2008 (υπ' αριθμ. πρωτ. 7989), οι εταιρίες ΝΗΡΕΥΣ, ΣΕΛΟΝΤΑ, ΔΙΑΣ, ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ και ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ γνωστοποίησαν στην Επιτροπή Ανταγωνισμού (εφεξής «Ε.Α.»), σύμφωνα με το άρθρο 21 του ν. 703/77, την από 6.11.2008 σύμπραξή τους, η οποία είχε ως πρωταρχικό και άμεσο στόχο – κατά ρητή διατύπωση των όρων του μεταξύ τους καταρτισθέντος Μνημονίου Συνεργασίας:
  - α) τον προσδιορισμό και την πραγματοποίηση πωλήσεων των επιθυμητών ποσοτήτων έτοιμων προϊόντων (δηλ. νωπών ψαριών μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας εμπορεύσιμου βάρους) σε εβδομαδιαία βάση, συνολικά, και ανά εταιρία, και
  - β) τον προσδιορισμό του εύρους των επιθυμητών τιμών πωλήσεων σε εβδομαδιαία βάση, συνολικά, και ανά εταιρία, με σκοπό τη σταδιακή σταθεροποίηση των τιμών πωλήσεων σε επίπεδα που να ταυτίζονται τουλάχιστον με το κοινώς αποδεκτό επίπεδο μέσου πραγματικού κόστους έτοιμου προϊόντος, εκτιμώμενο σε [...] ευρώ/kgg την περίοδο εκείνη.
- 3) Οι συμπράττουσες εταιρίες υποστηρίζουν ότι προχώρησαν στη σύναψη του εν λόγω Μνημονίου Συνεργασίας προκειμένου «να καταβληθεί από κοινού κάθε δυνατή προσπάθεια προς το σκοπό της αντιμετώπισης της κρίσης που πλήττει τον

κλάδο της ιχθυοκαλλιέργειας με γνώμονα το γενικότερο συμφέρον για όλους τους ιχθυοπαραγωγούς» [βλ. υπ' αριθμ. πρωτ. 7989/12.11.2009 έγγραφό τους]. Κατά την εκτίμησή τους, η εν λόγω κρίση, η οποία εκφράστηκε και με σημαντική απώλεια της τιμής των παραγόμενων προϊόντων τους, προήλθε κυρίως από την υπερπροσφορά τσιπούρας και λαβρακίου στην αγορά. Η υπερπροσφορά αυτή ήταν ουσιαστικά απόρροια του (υπέρ)-αισιόδοξου προγραμματισμού και της συνακόλουθης ανεξέλεγκτης τοποθέτησης γόνου από τις εταιρίες του κλάδου προ 12-18 μηνών. Σύμφωνα με τα μέρη, το πρόβλημα επιτάθηκε από την παγκόσμια οικονομική κρίση, η οποία οδήγησε με τη σειρά της σε δραστικό περιορισμό της δυνατότητας των εταιριών για άντληση δανειακών κεφαλαίων κίνησης ή/και στην επιβολή σημαντικά επαχθέστερων όρων χρηματοδότησης από τα πιστωτικά ιδρύματα. Έπρεπε, συνεπώς, να ληφθούν τα ως άνω μέτρα προκειμένου να ανασχεθεί η κρίση του κλάδου.

- 4) Λαμβάνοντας υπόψη τον οριζόντιο χαρακτήρα της σύμπραξης και τη φύση των περιοριστικών όρων που περιλαμβάνονταν σε αυτήν, οι οποίοι *prima facie* ανάγονται στον «σκληρό πυρήνα» των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού και των σκοπών που ικανοποιούνται με τις διατάξεις του, καθώς και σχετικά δημοσιεύματα στον τύπο της περιόδου εκείνης, η Γενική Διεύθυνση της Ε.Α. (εφεξής «ΓΔΑ») αποφάσισε να διενεργήσει σχετική έρευνα, προκειμένου να διαπιστωθεί η διάπραξη ή μη σοβαρών παραβάσεων των άρθρων 1 του ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ. Η άμεση προτεραιοποίηση της κρινόμενης υπόθεσης και η διενέργεια έρευνας υπαγορεύτηκαν, επίσης, από την ανάγκη διασφάλισης της συνεκτικής εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Αρχών Ανταγωνισμού, καθώς αντίστοιχες περιπτώσεις συμπράξεων σε υποτιθέμενες συνθήκες κρίσης είχαν ανιχνευθεί και σε άλλα κράτη μέλη ή/και σε κοινοτικό επίπεδο.

II. ΟΙ ΣΥΜΠΡΑΤΤΟΥΣΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

II.1 ΝΗΡΕΥΣ Α.Ε

- 5) Η εταιρία ΝΗΡΕΥΣ ιδρύθηκε το 1988 στη Χίο, είναι εισηγμένη στο Χ.Α.Α. και ηγείται ομίλου, του οποίου οι κυριότερες δραστηριότητες είναι η παραγωγή γόνου, η παραγωγή ιχθύων καθώς και η εμπορία και διάθεση αυτών στην εσωτερική και διεθνή αγορά, η παραγωγή εξοπλισμού όπως δίκτυα και κλουβιά για ιχθυοπαραγωγικές μονάδες, η παραγωγή και εμπορία ιχθυοτροφών, καθώς και η παραγωγή και εμπορία μεταποιημένων ιχθύων. Σήμερα, κατέχει την υψηλότερη θέση του κλάδου εταιριών ιχθυοκαλλιέργειας, τόσο από πλευράς μεγεθών/όγκου παραγωγής, όσο και πωλήσεων, λειτουργικών και καθαρών κερδών. Ο όμιλος εξάγει περίπου το [...]της ποσότητας ψαριού που παράγει (στοιχεία ICAP 2007), με κύριες χώρες προορισμού [...] κ.άλ. Ο παγκόσμιος κύκλος εργασιών του ομίλου και της εταιρίας ΝΗΡΕΥΣ για το έτος 2007 ανήλθε σε 214.261.090€ και 184.141.604€ αντίστοιχα, ενώ ο εθνικός κύκλος εργασιών του ομίλου για το ίδιο έτος ανήλθε στα 97.333.411€.

Π.2 ΣΕΛΟΝΤΑ Α.Ε.Γ.Ε.

- 6) Η εταιρία ΣΕΛΟΝΤΑ ιδρύθηκε το 1990, μετά τη συγχώνευση των εταιριών Ιχθυοτροφεία Σελόντα ΕΠΕ και Σελόντα Ιχθυοτροφική ΕΠΕ και την ταυτόχρονη μετατροπή τους σε ανώνυμες εταιρίες. Οι μετοχές της διαπραγματεύονται στο Χ.Α.Α. από τον Ιούνιο του 1994. Η ΣΕΛΟΝΤΑ ηγείται ομίλου που δραστηριοποιείται στην παραγωγή γόνου από τους ιχθυογεννητικούς σταθμούς της, στην εκτροφή ευρύαλων μεσογειακών ψαριών, ιδιαίτερα της τσιπούρας, του λαβρακίου, της χιόνας και νέων ειδών όπως σαργός, φαγγρί, κέφαλος, λυθρίνι, στην τυποποίηση – μεταποίηση και διάθεση των ιχθύων, καθώς και στην παροχή management ανάπτυξης μονάδων ιχθυοκαλλιέργειας στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Ο παγκόσμιος κύκλος εργασιών του ομίλου και της εταιρίας ΣΕΛΟΝΤΑ για το έτος 2007 ανήλθε σε 84.584.290,17€ και 60.179.828,31€ αντίστοιχα, ενώ ο εθνικός κύκλος εργασιών του ομίλου και της εταιρίας για το ίδιο έτος ανήλθε στα 24.668.184,00€ και 27.375.966,00€ αντίστοιχα.

Π.3 ΔΙΑΣ ΑΒΕΕ

- 7) Η εταιρία ΔΙΑΣ ιδρύθηκε το 1992 και βασική δραστηριότητά της είναι η εκτροφή και διάθεση τσιπούρας και λαβρακίου, κυρίως σε χώρες [...]. Οι μετοχές της διαπραγματεύονται στο ΧΑΑ από τις αρχές του 2002. Στον όμιλο της ΔΙΑΣ ανήκουν και οι εταιρίες [...] και [...] (που συμμετείχαν επίσης στη υπό κρίση σύμπραξη). Ο παγκόσμιος κύκλος εργασιών του ομίλου και της εταιρίας ΔΙΑΣ για το έτος 2007 ανήλθε σε 78.230.178,23€ και 41.819.649,51€ αντίστοιχα, ενώ ο εθνικός κύκλος εργασιών του ομίλου και της εταιρίας για το ίδιο έτος ανήλθε στα 36.711.398,45€ και 14.914.010,55€ αντίστοιχα.

Π.4 ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ Α.Ε.

- 8) Η εταιρία ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ ιδρύθηκε το 1998 και ηγείται ομίλου που δραστηριοποιείται, επίσης, στην παραγωγή και διάθεση νωπών ψαριών μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας, καθώς και στην παραγωγή και διάθεση γόνου. Διαθέτει εγκαταστάσεις στην Ελλάδα και, μέσω θυγατρικών της, στην [...] και στην [...], εξάγοντας τα προϊόντα της κυρίως στην [...]. Ο παγκόσμιος κύκλος εργασιών του ομίλου και της εταιρίας ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ για το έτος 2007 ανήλθε σε [...]€ και [...]€ αντίστοιχα ενώ ο εθνικός κύκλος εργασιών του Ομίλου και της εταιρίας για το ίδιο έτος ανήλθε στα [...]€ και [...]€ αντίστοιχα.

Π.5 ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΑΒΕΕ

- 9) Η εταιρία ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ιδρύθηκε το 1987 και ηγείται ομίλου που δραστηριοποιείται κυρίως στην παραγωγή και διάθεση νωπών ψαριών μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας, παραγωγή και διάθεση γόνου, διάθεση ιχθυοτροφών, καθώς και εμπορία εξοπλισμού ιχθυοκαλλιέργειας. Το έτος 2000, ξεκίνησε η διαπραγμάτευση των μετοχών της εταιρίας στην παράλληλη Αγορά του Χρηματιστηρίου Αξιών Αθηνών, αλλά τον Οκτώβριο του 2008 τέθηκε σε καθεστώς επιτήρησης καθώς η εταιρία είχε κάνει αίτηση

υπαγωγής στη διαδικασία συνδιαλλαγής του άρθρου 99 του Ν. 3588/2007. Η εταιρία εξάγει [...] περίπου της παραγωγής της, με κύριες χώρες προορισμού την [...]. Ο παγκόσμιος κύκλος εργασιών του ομίλου και της εταιρίας ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ για το έτος 2007 ανήλθε σε 54.544.378,46€ και 58.602.515,39€ αντίστοιχα, ενώ ο εθνικός κύκλος εργασιών του ομίλου και της εταιρίας για το ίδιο έτος ανήλθε στα [...]€ και [...]€ αντίστοιχα.

III. ΥΠΟΒΛΗΘΕΙΣΕΣ ΕΝΣΤΑΣΕΙΣ

- 10) Κατά τις αρχικές τοποθετήσεις τους στη συνεδρίαση της 12^{ης} Απριλίου 2010, και σε συνέχεια των υπομνημάτων τους, προβλήθηκαν από τις εταιρίες ΝΗΡΕΥΣ, ΣΕΛΟΝΤΑ, ΔΙΑΣ, ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ και ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ οι ακόλουθες ενστάσεις.

III.1 Ένσταση παράβασης ουσιώδους τύπου της διαδικασίας και του τεκμηρίου αθωότητας λόγω «δημοσιοποίησης περίληψης της Έκθεσης προ της έκδοσης της απόφασης»

- 11) Σύμφωνα με την εταιρία ΝΗΡΕΥΣ, η έκδοση από την Ε.Α. του από 20/1/2010 δελτίου τύπου μία μέρα μετά την κοινοποίηση της εισήγησης προσέβαλε το τεκμήριο αθωότητας και τα επιχειρηματικά συμφέροντά της, καθώς έτυχε ευρύτατης δημοσιότητας και η Ε.Α. εν μέρει εμφανίστηκε έξωθεν να έχει διαπιστώσει την ύπαρξη παράβασης, δημιουργώντας έτσι ένα ασφυκτικό διαδικαστικό πλαίσιο εξέτασης της υπόθεσης εντός του οποίου τα εχέγγυα αμεροληψίας και αντικειμενικότητας έχουν αναγκαστικώς τρωθεί [βλ. υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 6, υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 9, υπόμνημα ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ 19-2-2010, σελ. 5, υπόμνημα ΕΛΛ. ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ 19-2-2010, σελ. 5].
- 12) Η εν λόγω ένσταση είναι απορριπτέα ως αβάσιμη. Το εν λόγω δελτίο τύπου, το οποίο εκδόθηκε κατά τη συνήθη και πάγια πρακτική της Ε.Α. μετά την κοινοποίηση της εισήγησης στα μέρη και τον ορισμό ημερομηνίας συζήτησης της υπόθεσης, ενημέρωνε ότι η Ολομέλεια της Επιτροπής θα συνεδρίαζε προκειμένου να εξετάσει εάν συντρέχει παράβαση των άρθρων 1 του ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις. Περιέγραφε δε σε μία πρόταση το είδος της πιθανολογούμενης παράβασης και κατέληγε με την υπενθύμιση ότι η εισήγηση δεν είναι δεσμευτική για την Επιτροπή, η οποία και θα αποφασίσει συνεκτιμώντας τα δεδομένα της αποδεικτικής διαδικασίας και τις απόψεις των εμπλεκόμενων μερών. Αντίστοιχα δελτία τύπου, με ταυτόσημο ή παρόμοιο περιεχόμενο, εκδίδουν στο ίδιο στάδιο κοινοποίησης της εισήγησης / έκθεσης αιτιάσεων τόσο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όσο και οι υπόλοιπες Ευρωπαϊκές Αρχές Ανταγωνισμού, στο πλαίσιο κυρίως της ενίσχυσης της διαφάνειας των διοικητικών διαδικασιών τους. Η πρακτική αυτή προβλέπεται με σαφήνεια και στην ανακοίνωση Καλών Πρακτικών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά τη Διενέργεια των Διαδικασιών των Άρθρων 101 και 102 ΣΛΕΕ, προσδιορίζοντας μάλιστα και το ουσιαστικό περιεχόμενο του

σχετικού δελτίου τύπου κατά τα ως άνω προεκτεθέντα [βλ. Best Practices on the Conduct of Proceedings concerning Articles 101 and 102 TFEU, σημείο 79]. Σημειώνεται ότι, πέραν της αναγκαίας διασφάλισης συνθηκών διαφάνειας και όρων δημοσιότητας των σχετικών διαδικασιών, η ακολουθούμενη αυτή πρακτική εξυπηρετεί και τη διασφάλιση ελάχιστων προϋποθέσεων για την ουσιαστική παρέμβαση και ακρόαση τυχόν τρίτων ενώπιον της Επιτροπής σύμφωνα με το άρθρο 21 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Ε.Α. (ΚΥΑ 8275/15..12.2006 ΦΕΚ Β' 1890).

- 13) Σε κάθε περίπτωση, το σχετικό δελτίο τύπου δεν περιείχε καμία «περίληψη» της έκθεσης αιτιάσεων ή δημοσιοποίηση συγκεκριμένων στοιχείων αυτής, ούτε άλλωστε και κάποια απόρρητη ή άλλως εμπιστευτική σχετική πληροφορία. Ούτε και θα μπορούσε, από την ίδια τη φύση και το περιεχόμενό του, να προκαταλάβει καθ' οιονδήποτε τρόπο την έκβαση της υπόθεσης. Σε κάθε δε περίπτωση, κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις κατέστησαν λυσιτελώς γνωστή την άποψή τους σχετικά με το υποστατό και τον κρίσιμο χαρακτήρα των πραγματικών περιστατικών και περιστάσεων των οποίων γίνεται επίκληση, καθώς και σχετικά με τα έγγραφα που έλαβε υπόψη της η Ε.Α. για να εκτιμήσει την εξεταζόμενη υπόθεση. Τα εν λόγω στοιχεία ερευνήθηκαν δε με επιμέλεια και αμεροληψία από την Ε.Α. και αξιολογήθηκαν προσηκόντως και κατά ανεξάρτητο τρόπο από πραγματική και νομική άποψη.
- 14) Κατά την άποψη των μελών της Επιτροπής, δεν προκύπτει συνεπώς καμία διαδικαστική πλημμέλεια από την έκδοση του εν λόγω δελτίου τύπου το οποίο αναφέρεται στην επικείμενη ακροαματική διαδικασία και το θέμα αυτής ενώπιον της Ολομέλειας της Επιτροπής.

III.2 Ένσταση παραβίασης του δικαιώματος προηγούμενης ακρόασης και άμυνας λόγω «έλλειψης εισήγησης επί του προστίμου»

- 15) Η εταιρία ΝΗΡΕΥΣ ισχυρίζεται, ακόμη, ότι παραβιάστηκε το συνταγματικά αλλά και στην ΕΣΔΑ κατοχυρωμένο δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης και άμυνας της, καθώς η εισήγηση δεν περιλάμβανε – κατά την άποψή της – καμία αναφορά στο ύψος του προτεινόμενου προς επιβολή προστίμου, και δεν έδωσε έτσι τη δυνατότητα για πλήρη αντίκρουση του κατηγορητηρίου [βλ. υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 4, υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 3 επ., υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 8, υπόμνημα ΕΛΛ. ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ 19-2-2010, σελ. 4].
- 16) Η εν λόγω ένσταση είναι, επίσης, απορριπτέα ως αβάσιμη. Η σχετική εισήγηση περιλάμβανε όλα τα κρίσιμα πραγματικά και νομικά στοιχεία για τον υπολογισμό του προστίμου (συμπεριλαμβανομένων των ετήσιων ακαθαρίστων εσόδων κάθε συμπράττουσας εταιρίας, καθώς και στοιχείων για τη σοβαρότητα και διάρκεια της παράβασης), τα οποία, σε συνδυασμό με τις σχετικές κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων, ήταν επαρκή για να επιτρέψουν στα εμπλεκόμενα μέρη να προσδιορίσουν το ενδεχόμενο ύψος του επαπειλούμενου προστίμου και το βαθμό έκθεσής τους

σε αυτό, ώστε να προετοιμάσουν την άμυνά τους. Εξάλλου, τα σχετικά οικονομικά στοιχεία ήταν πρωτίστως στη διάθεση των ίδιων των εμπλεκόμενων μερών. Πράγματι, στα υπομνήματα και στη συζήτηση ενώπιον της Επιτροπής, οι συμπράττουσες εταιρίες τοποθετήθηκαν εκτενώς και λεπτομερώς έναντι όχι μόνο της ενδεχόμενης διαπίστωσης της παράβασης, αλλά και έναντι της ενδεχόμενης επιβολής του προστίμου. Καθόσον η εισήγηση περιείχε τα κύρια πραγματικά και νομικά στοιχεία που μπορούσαν να επισύρουν πρόστιμο στην υπό κρίση υπόθεση, δεν υφίσταται πλημμέλεια, εξαιτίας της οποίας παραβιάστηκε το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης των συμπραττουσών επιχειρήσεων [βλ. ενδεικτικά ΔΕΦΑΘ 888/2010, σκ. 9, ΔΕΦΑΘ 3008/2009, σκ. 21, ΔΕΦΑΘ 1682/2009, σκ. 16, καθώς και Αποφάσεις ΔΕΚ 322/81 Michelin κατά Επιτροπής, σκ. 19-20, ΔΕΚ C-189/02P, C-202/02P, C-205/02P έως C-208/02P και C-213/02P Dansk Rørindustri κλπ. κατά Επιτροπής, σκ. 428-429, και ΔΕΚ C-328/05P SGL Carbon AG κατά Επιτροπής, σκ. 56]. Πολλώ δε μάλλον, όταν η εισήγηση στη συγκεκριμένη υπόθεση εντόπιζε επιπλέον και ιδιαιτερότητες, στη βάση των οποίων θα μπορούσε να δικαιολογηθεί η επιβολή μειωμένου προστίμου, καθώς και τυχόν ελαφρυντικές περιστάσεις. Το γεγονός αυτό αναγνωρίστηκε, άλλωστε, και από εκπροσώπους των συμμετεχουσών εταιριών στα υπομνήματά τους και κατά τη διάρκεια της συζήτησης ενώπιον της Επιτροπής [βλ. π.χ. Πρακτικά 12-4-2010, σελ. 25].

III.3 Ένσταση παράβασης ουσιώδους τύπου της διαδικασίας λόγω «ταυτότητας Εισηγητή και Μέλους της Ε.Α.» υπό τον τροποποιηθέντα νόμο 703/77

- 17) Σύμφωνα με τις εταιρίες ΝΗΡΕΥΣ και ΣΕΛΟΝΤΑ, η τροποποίηση του ν. 703/77 (με το ν. 3784/2009) ανέτρεψε την παραδοσιακή διάκριση ρόλων μεταξύ της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού και της Επιτροπής Ανταγωνισμού ως αποφασιστικού οργάνου, προβλέποντας ότι στη σύνθεση της τελευταίας συμμετέχουν πλέον τέσσερις Εισηγητές-Μέλη στους οποίους ανατίθεται η εποπτεία της προδικασίας καθώς και η σύνταξη, με τη συνδρομή συνεπικουρούντων στελεχών της Γενικής Διεύθυνσης, της εισήγησης κάθε υπόθεσης. Κατά την άποψή τους, η σύμπτωση στο πρόσωπο του Εισηγητή-Μέλους των ιδιοτήτων του γνωμοδοτικού και αποφασιστικού οργάνου δημιουργεί εξ' αντικειμένου ζήτημα προσβολής του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη (άρθρο 6 ΕΣΔΑ), υπό την ειδικότερη έκφασή του της αρχής της αμεροληψίας [βλ. υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 5, υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 9, υπόμνημα ΕΛΛ. ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ 19-2-2010, σελ. 4].
- 18) Η ως άνω ένσταση είναι απορριπτέα ως αβάσιμη. Με την εν λόγω τροποποίηση του ν. 703/77 επήλθαν πράγματι αλλαγές στον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της υπηρεσίας, με κύριο στόχο την ενίσχυση της αποτελεσματικότητάς της. Στο πλαίσιο αυτό, στη σύνθεση της Ε.Α. συμμετέχουν πλέον, πέραν του Προέδρου, και τέσσερα (4) μέλη πλήρους και αποκλειστικής απασχόλησης (Εισηγητές-Μέλη), στους οποίους ανατίθενται,

μετά από σχετική κλήρωση, οι υποθέσεις που έχουν ήδη προτεραιοποιηθεί με τη διαδικασία του άρθρου 8 παρ. 7 ν. 703/77, προκειμένου να συνταχθεί εισήγηση (βλ. άρθρο 8 παρ. 8 ν. 703/77). Ο Εισηγητής-Μέλος της Επιτροπής, στον οποίο ανατίθεται υπόθεση, συνεπικουρείται από υπαλλήλους της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού που ορίζονται από τον Γενικό Διευθυντή μετά από πρόταση του αρμόδιου κατά περίπτωση Διευθυντή της Γενικής Διεύθυνσης Ανταγωνισμού κατά το άρθρο 8δ του ν. 703/77.

- 19) Το εν λόγω σύστημα αποσκοπεί στην αποτελεσματικότερη, ταχύτερη και πιο στοχευμένη διεκπεραίωση κάθε προτεραιοποιημένης υπόθεσης. Ας σημειωθεί ότι στην πλειοψηφία των συστημάτων εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ενδεικτικά, στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στη Γερμανία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στην Ιταλία, στην Πορτογαλία και στην Ολλανδία) δεν υπάρχει διαχωρισμός μεταξύ ερευνητικής και αποφασιστικής αρμοδιότητας. Μάλιστα αυτό το σύστημα θεωρείται ως βέλτιστο από άποψη αποτελεσματικότητας [βλ. Bruno Lasserre, *The New French Competition Authority: Mission, Priorities and Strategies for the Coming Five Years*, εις: http://www.autoritedelaconurrence.fr/doc/intervention_bl_autorite_trustubuste_rs_09.pdf, σελ. 1-3]. Στο πνεύμα αυτό, ο Έλληνας νομοθέτης προέκρινε την κάμψη, ως ένα βαθμό, του απόλυτου διαχωρισμού μεταξύ της Γενικής Διεύθυνσης, ως ερευνητικού, και της Επιτροπής, ως αποφασιστικού οργάνου, χωρίς όμως να φτάσει στη συγχώνευση των ερευνητικών και αποφασιστικών λειτουργιών.
- 20) Πράγματι, σε κάθε περίπτωση, η Επιτροπή αποφασίζει σε συνέχεια της εισήγησης, αξιολογώντας κατά ανεξάρτητο τρόπο από πραγματική και νομική άποψη το σύνολο των στοιχείων του φακέλου και τις απόψεις των μερών που αναπτύχθηκαν γραπτώς και προφορικά στη συζήτηση της υπόθεσης, χωρίς να δεσμεύεται από την εισήγηση.
- 21) Περαιτέρω, οι αρμοδιότητες των Εισηγητών-Μελών προβλέπονται ειδικώς από τις διατάξεις του ν. 703/77 και, ως εκ τούτου, δεν τίθεται θέμα παραβίασης της αρχής της αμεροληψίας των διοικητικών οργάνων, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 7 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας [πρβλ. ΣτΕ 2636/2007]. Εξάλλου, υπόνοια αμεροληψίας δεν δημιουργείται από την έκφραση της γνώμης μέλους συλλογικού οργάνου κατά την άσκηση των καθηκόντων του [πρβλ. ΣτΕ 2083/1960, ΣτΕ 3581/1972, ΣτΕ 676/2005 Ολομ., ΣτΕ 3757/2007 7μ.]. Τα μέλη της Επιτροπής Ανταγωνισμού, συμπεριλαμβανομένων και των Εισηγητών, δεν υπόκεινται σε κάποια ιεραρχική σχέση, απολαμβάνουν δε προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας και, κατά την άσκηση των καθηκόντων τους, δεσμεύονται μόνο από το νόμο και τη συνείδησή τους.
- 22) Εν πάση περιπτώσει, επισημαίνεται ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού δεν έχει χαρακτήρα αμιγώς δικαιοδοτικού οργάνου [βλ. Απόφαση ΔΕΚ C-53/03 ΣΥΦΑΙΤ κατά GlaxoSmithKline], ώστε να απαιτείται ο λειτουργικός διαχωρισμός των υπηρεσιών της σε ελεγκτικά όργανα και όργανα λήψης αποφάσεων [βλ. ενδεικτικά ΔΕφΑθ 888/2010, σκ. 8, όπου και παραπομπές σε

- Κοινοτική νομολογία]. Συνεπώς, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η τυχόν σύμπτωση των ανωτέρω ιδιοτήτων στο αυτό πρόσωπο αντίκειται σε αρχές που απορρέουν από διατάξεις υπερνομοθετικής ισχύος, όπως αβασίμως προβάλλεται.
- 23) Έχει, εξάλλου, συναφώς νομολογηθεί ότι η ύπαρξη διοικητικού συστήματος για την εφαρμογή των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού, όπου μπορεί να συνδυάζονται ελεγκτικές ή ερευνητικές και αποφασιστικές αρμοδιότητες, δεν παραβιάζει θεμελιώδη δικαιώματα υπό την έννοια της Ευρωπαϊκής Συνθήκης ή/και της ΕΣΔΑ (συμπεριλαμβανομένης της αρχής του άρθρου 6 ΕΣΔΑ), καθόσον προβλέπεται πλήρης έλεγχος ουσίας από δικαστήριο, ήτοι το Διοικητικό Εφετείο [βλ. ιδίως πάγια Κοινοτική νομολογία αναφορικά με το συνδυασμό ελεγκτικών και αποφασιστικών αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως προς την εφαρμογή των Κοινοτικών διατάξεων περί ανταγωνισμού: Αποφάσεις ΠΕΚ T-154/94 *Aristrain* κατά Επιτροπής, σκ. 30-41, ΠΕΚ T-348/94 *Enso Espanola SA* κατά Επιτροπής, σκ. 56, και ΠΕΚ T-54/03 *Lafarge SA* κατά Επιτροπής, σκ. 37-47. βλ. επίσης ενδεικτικά πρόσφατη απόφαση του Ελβετικού Ακυρωτικού της 24.2.2010 *Swisscom AG* κατά *Wettbewerbskommission WEKO*, σελ. 78-79].
- 24) Άλλωστε, το ίδιο συμπέρασμα συνάγεται και από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: η διερεύνηση και συνακόλουθη επιβολή κυρώσεων για παραβάσεις που δύναται να έχουν ακόμη και οιονεί ποινικό χαρακτήρα, υπό την ευρεία πάντα έννοια του άρθρου 6 ΕΣΔΑ, μπορούν να ανατίθενται από τα συμβαλλόμενα κράτη-μέλη σε διοικητικές αρχές, με την προϋπόθεση ότι τα ενδιαφερόμενα μέρη έχουν τη δυνατότητα προσφυγής σε δικαστήριο που μπορεί να ασκήσει πλήρη έλεγχο ουσίας επί της προσβαλλόμενης διοικητικής απόφασης [βλ. ιδίως Αποφάσεις ΕΔΑΔ *Jussila* κατά *Φιλανδίας* της 23.11.2006 (Αριθμ. 73053/01), σκ. 43, *Janosevic* κατά *Σουηδίας* της 21.5.2003 (Αριθμ. 34619/97), σκ. 81, *Albert and Le Compte* κατά *Βελγίου* της 1.2.1983 *Le Compte, Van Leuven and De Meyere* κατά *Βελγίου* της 23.6.1981, σκ. 51, και *Bendenoun* κατά *Γαλλίας* της 24.2.1994, σκ. 47]. Σημειώνεται δε ότι, κατά την έννοια του Κοινοτικού δικαίου, οι αποφάσεις με τις οποίες επιβάλλονται πρόστιμα σε επιχειρήσεις για παραβάσεις των κανόνων του ανταγωνισμού δεν έχουν ποινικό χαρακτήρα [βλ. άρθρο 23(5) του Κανονισμού (ΕΚ) 1/2003, καθώς και ΠΕΚ T-54/03 *Lafarge SA* κατά Επιτροπής, σκ. 38].
- 25) Ενόψει των ανωτέρω, επαφίεται στον εθνικό νομοθέτη να επιλέγει και να οργανώνει τη διοικητική διαδικασία για τη διερεύνηση, διαπίστωση και επιβολή κυρώσεων επί παραβάσεων του δικαίου ανταγωνισμού, σταθμίζοντας μεταξύ άλλων λόγους αποτελεσματικότητας. Πράγματι, διοικητικά συστήματα έχουν υιοθετηθεί τόσο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όσο και από τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχεδόν στο σύνολό τους. Περαιτέρω, τόσο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όσο και οι Αρχές Ανταγωνισμού των εν λόγω κρατών-μελών, συνδυάζουν ελεγκτικές και αποφασιστικές αρμοδιότητες στο πλαίσιο αμιγώς διοικητικών (και μάλιστα μονιστικών πολλές φορές) συστημάτων

εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού, ενώ προβλέπεται η δυνατότητα προσφυγής σε δικαστήριο ουσίας κατά των διοικητικών αποφάσεων των εν λόγω οργάνων. Το ελληνικό δε σύστημα χαρακτηρίζεται από συγκριτικά αυξημένες διαδικαστικές εγγυήσεις στο διοικητικό στάδιο, συμπεριλαμβανομένης της ακροαματικής διαδικασίας με εξέταση μαρτύρων ενώπιον της Επιτροπής ως οργάνου λήψης απόφασης, την κατάθεση διαδοχικών υπομνημάτων από τα συμμετέχοντα μέρη και τη δυνατότητα ακρόασης τρίτων, ενώ προβλέπεται και πλήρης έλεγχος ουσίας των διοικητικών αποφάσεων της Επιτροπής Ανταγωνισμού ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου (με περαιτέρω έλεγχο νομιμότητας από το Συμβούλιο της Επικρατείας).

- 26) Κατά την άποψη των μελών της Επιτροπής, δεν προκύπτει συνεπώς κανένα ζήτημα ασυμβατότητας του ν. 703/77 με κάποια υπερνομοθετική γενική αρχή εθνικού ή υπερεθνικού δικαίου.

III.4 Ένσταση παράβασης ουσιώδους τύπου της διαδικασίας λόγω συλλογής αποδεικτικού υλικού χωρίς τη συμμετοχή ή/και έγκριση του Εισηγητή

- 27) Η εταιρία ΝΗΡΕΥΣ ισχυρίζεται, τέλος, ότι παραβιάστηκε ουσιώδης τύπος της διαδικασίας, επειδή κάποιες διαδικαστικές πράξεις αναφορικά με τη συλλογή των αποδεικτικών στοιχείων του φακέλου έλαβαν χώρα χωρίς τη συμμετοχή ή/και έγκριση του Εισηγητή στον οποίο κληρώθηκε η υπόθεση [βλ. υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 7, υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 10, υπόμνημα ΕΛΛ. ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ 19-2-2010, σελ. 6].
- 28) Η εν λόγω ένσταση είναι επίσης απορριπτέα ως αβάσιμη. Ο νόμος ούτε επιβάλλει ούτε απαγορεύει ο Εισηγητής που κληρώνεται μία υπόθεση να συμμετέχει ή/και να εγκρίνει τη διενέργεια όλων των διαδικαστικών πράξεων κατά την έρευνα. Άλλωστε, η διαδικασία συλλογής αποδεικτικών στοιχείων σε κάθε υπόθεση εκκινεί σε στάδιο προγενέστερο της προτεραιοποίησής της, καθώς και της συνακόλουθης ανάθεσής της σε Εισηγητή. Η Γενική Διεύθυνση, υπό την γενική εποπτεία του Προέδρου της Ε.Α., δύναται να διενεργεί κάθε διαδικαστική πράξη για τη διερεύνηση της υπόθεσης κατά τις κείμενες διατάξεις.

IV. ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ – ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

- 29) Η ακριβής οριοθέτηση της σχετικής αγοράς δεν αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για τη νομική αξιολόγηση της υπό κρίση σύμπραξης. Και τούτο, διότι κατά πάγια κοινοτική νομολογία και πρακτική δεν απαιτείται η ακριβής οριοθέτηση της σχετικής αγοράς για την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, όταν οι κρινόμενες συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές έχουν ως αντικείμενό τους τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού [βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΠΕΚ Τ-38/02 Groupe Danone κατά Επιτροπής, σκ. 99, και Τ-48/02 Brouwerij Haacht NV κατά Επιτροπής, σκ. 58 (καθώς και στη σχετική νομολογία που

παραπέμπουν)]. Η αρχή αυτή μπορεί να εφαρμοστεί αναλογικά και στην περίπτωση του άρθρου 1 του ν. 703/77, όπως ισχύει.

- 30) Περαιτέρω, η υπό κρίση υπόθεση αφορά σε σοβαρούς περιορισμούς του ανταγωνισμού κατά την έννοια των κοινοτικών και εθνικών διατάξεων περί ανταγωνισμού (βλ. ενότητα VI.4 κατωτέρω). Τέτοιου είδους συμφωνίες μεταξύ ανταγωνιστών συνιστούν παράβαση, ανεξαρτήτως του μεριδίου των συμπραττουσών στη σχετική αγορά, και δεν δύναται να εξαιρεθούν από το πεδίο εφαρμογής των απαγορευτικών διατάξεων των άρθρων 1 ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ [βλ. Ανακοίνωση της Ε.Α. της 2/3/2006 σχετικά με τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας, παρ. 11(2), και Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας (de minimis), ΕΕ C 368, 22/12/2001, παρ. 11(2). Βλ. επίσης ΔΕφαΘ 559/2010, ΔΕφαΘ 2891/2009 και ΔΕφαΘ 1682/2009, σκ. 29]. Κατά συνέπεια, ακόμη κι αν η αγορά οριοθετηθεί με διαφορετικό τρόπο από εκείνον που προκρίνεται στην παρούσα απόφαση (π.χ. κατά τον ευρύτερο προσδιορισμό που προκρίνουν οι συμπράττουσες – βλ. ενότητες IV.1 και IV.2 παρακάτω), τούτο δεν επιδρά καθοριστικά ως προς τη νομική αξιολόγηση της υπό κρίση σύμπραξης. Συναφώς, έχει κριθεί ότι δεν είναι η αρχή ανταγωνισμού που επιλέγει κάθε φορά «κατ' αυθαίρετο» τρόπο τη σχετική αγορά προϊόντων, αλλά οι ίδιες οι συμπράττουσες επιχειρήσεις που επικεντρώνουν την αντι-ανταγωνιστική τους συμπεριφορά σε ορισμένο/-α προϊόν/τα (καθορίζοντας έτσι και το εύρος της σχετικής έρευνας) [βλ. Απόφαση ΠΕΚ T-71/03, Tokai Carbon κατά Επιτροπής, σκ. 90].
- 31) Ωστόσο, προκειμένου να περιγραφούν τα κύρια χαρακτηριστικά και οι συνθήκες της αγοράς όπου επέδρασε (ή εδύνατο να επιδράσει) το γνωστοποιηθέν Μνημόνιο Συνεργασίας, η Ε.Α. έλαβε υπόψη της τα κάτωθι στοιχεία.

IV.1 Σχετική αγορά προϊόντων

- 32) Η σχετική αγορά προϊόντων περιλαμβάνει το σύνολο των προϊόντων που θεωρούνται από τον καταναλωτή εναλλάξιμα ή δυνάμενα να υποκατασταθούν μεταξύ τους, λόγω των χαρακτηριστικών τους, της τιμής τους και της σκοπούμενης χρήσης τους.
- 33) Στα υπομνήματά τους και κατά τη διάρκεια της συζήτησης ενώπιον της Επιτροπής, οι συμπράττουσες επιχειρήσεις υποστήριξαν ότι η σχετική αγορά προϊόντων στην κρινόμενη υπόθεση είναι ευρύτερη εκείνης που υιοθέτησε η υπηρεσία και περιλαμβάνει επιπλέον, αφενός τα ψάρια ελεύθερης αλιείας, και αφετέρου όλα τα παραγόμενα και πωλούμενα εντός της Ευρώπης νωπά ψάρια ιχθυοκαλλιέργειας ανεξαρτήτως του είδους και του τύπου παραγωγής [βλ. υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 17-19, προσθήκη ΝΗΡΕΥΣ 5-3-2010, σελ. 2 επ., υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 12 επ., υπόμνημα ΕΛΛ. ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ 19-2-2010, σελ. 15 επ.]
- 34) Η σχετική αγορά προϊόντων περιλαμβάνει το προϊόν ή τα προϊόντα που αφορούν στην υπό εξέταση περίπτωση, καθώς και όλα τα προϊόντα που θεωρούνται εναλλάξιμα ή δυνάμενα να υποκατασταθούν μεταξύ τους από

- πλευράς ζήτησης ή/και προσφοράς (demand or supply substitution), κυρίως λόγω των ιδιοτήτων, της τιμής τους και της χρήσης για την οποία προορίζονται.
- 35) Οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα, αλλά και στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου, ασχολούνται κυρίως με την εκτροφή (πάχυνση) τσιπούρας και λαβρακίου, τα οποία συμμετέχουν με μερίδιο υψηλότερο του 92% στη συνολική παραγωγή. Η Ελλάδα αποτελεί τη μεγαλύτερη παραγωγό χώρα στη Μεσόγειο, τόσο στην τσιπούρα και το λαβράκι, όσο και στο γόνο αυτών. Τα συγκεκριμένα ψάρια ανήκουν στην κατηγορία των ευρύαλων ψαριών τα οποία μπορούν να αναπτυχθούν σε μεγάλο εύρος αλμυρότητας νερού. Τόσο από πλευράς ζήτησης, όσο και από πλευράς προσφοράς, τα δύο αυτά είδη ψαριών θεωρούνται υποκατάστατα και για τον λόγο αυτό ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά [Βλ. και Απόφαση Ε.Α. 331/2007].
- 36) Οι κυριότεροι προσδιοριστικοί παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση των ψαριών μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας (που είναι κυρίως η τσιπούρα και το λαβράκι) είναι η τιμή πώλησής τους, το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, οι συνθήκες που επικρατούν στην αγορά αλιευμάτων, οι διατροφικές συνήθειες των καταναλωτών κ.ά. Η μείωση των τιμών που έλαβε χώρα τα τελευταία χρόνια είχε θετική επίδραση στη ζήτηση των ψαριών ιχθυοκαλλιέργειας δίνοντάς τους συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με τα ψάρια της ελεύθερης αλιείας. Συγκεκριμένα, εκτιμάται ότι η μέση χονδρική τιμή πώλησης της τσιπούρας μειώθηκε από 7,63€/κιλό το 1990 έως και σε 3,32€/κιλό το 2008, και η τιμή του λαβρακίου από 8,22€/κιλό έως και σε 4,46€/κιλό αντίστοιχα [βλ. κλαδική μελέτη ICAP, Μάρτιος 2009]. Υπολογίζεται ότι οι τιμές των ψαριών ιχθυοκαλλιέργειας είναι έως και τρεις φορές χαμηλότερες από εκείνες των αντίστοιχων ελεύθερης αλιείας.
- 37) Περαιτέρω, τα ψάρια ελεύθερης αλιείας δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ανήκουν στην ίδια σχετική αγορά, κυρίως λόγω των συνηθειών και προτιμήσεων των καταναλωτών που τις αντιλαμβάνονται ως διαφορετική ποικιλία προϊόντων, καθώς επίσης και λόγω της διαφοράς τιμών. Επιπλέον, πέραν των εμφανών διαφοροποιήσεων μεταξύ των δύο κατηγοριών ψαριών από πλευράς δραστηριοποιούμενων επιχειρήσεων και μέσων παραγωγής και διανομής, η δυνατότητα υποκατάστασης των ψαριών ιχθυοκαλλιέργειας από τα ψάρια ελεύθερης αλιείας μειώνεται ολοένα και περισσότερο, λόγω της σημαντικής μείωσης των αποθεμάτων των αλιευμάτων που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια (ως αποτέλεσμα της υπεραλιείας), σε συνδυασμό με πολιτικές που έχουν ως στόχο τη μείωση της αλιευτικής δραστηριότητας στο πλαίσιο της ευρύτερης πολιτικής προστασίας του περιβάλλοντος. Αντίστοιχη διάκριση μεταξύ ψαριών ιχθυοκαλλιέργειας και ψαριών ελεύθερης αλιείας ανά είδος ψαριού έχουν υιοθετήσει και άλλες αρχές ανταγωνισμού [Βλ. Απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής M.3722 Nutreco/Stolt-Nielsen/Marine Harvest JV και Απόφαση Αγγλικής Αρχής Ανταγωνισμού Nutreco Holding NV/Hydro Seafood GSP Ltd]. Επιπλέον, η υποκατάσταση μεταξύ των δύο αυτών

κατηγοριών από πλευράς προσφοράς δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ιδιαίτερα εφικτή. Έτσι, ακόμη και αν δυναμικά υπήρχε δυνατότητα υποκατάστασης από πλευράς προσφοράς σε μια ενδεχόμενη αύξηση της τιμής από κάποιους παραγωγούς του κλάδου, αυτή δεν θα ήταν «σχεδόν καθολική» δηλαδή τεχνολογικά εφικτή, οικονομικά βιώσιμη και άμεση, δεδομένου ότι η είσοδος μιας επιχείρησης ελεύθερης αλιείας στην αγορά ιχθυοκαλλιέργειας θεωρείται δύσκολη (κόστος επενδύσεων σε παραγωγικές εγκαταστάσεις και δίκτυα διανομής, κορεσμένος κλάδος, ύπαρξη οικονομιών κλίμακας κτλ).

- 38) Τα κατεψυγμένα αλιεύματα δεν ανήκουν, επίσης, στην ίδια σχετική αγορά. Παρά την παρατηρούμενη αύξηση της ζήτησης για κατεψυγμένα αλιεύματα τα τελευταία χρόνια, οι καταναλωτές δεν θεωρούν τα προϊόντα ως εναλλάξιμα καθώς επικρατεί η αντίληψη ότι η διατροφική αξία των κατεψυγμένων ψαριών υπολείπεται σημαντικά σε σχέση με αυτή των φρέσκων. Η περιορισμένη δυνατότητα υποκατάστασης από πλευράς προσφοράς κατατείνει στο ίδιο συμπέρασμα: και σε αυτή την περίπτωση η υποκατάσταση δεν θα ήταν «σχεδόν καθολική» λόγω της δυσκολίας εισόδου νέων εταιριών στον κλάδο της μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας.
- 39) Η παραγωγή και διάθεση γόνου συνιστά διακριτή αγορά. Η παραγωγική διαδικασία των ψαριών ιχθυοκαλλιέργειας περιλαμβάνει διάφορα στάδια, το πρώτο από τα οποία είναι ο ιχθυογεννητικός σταθμός στον οποίο γίνεται η εκκόλαψη των αυγών και η εκτροφή του γόνου (βλ. αναλυτικότερα ενότητα IV.3 κατωτέρω). Σε αντιστοιχία με τα προεκτεθέντα αναφορικά με τα νωπά ψάρια μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας, η αγορά γόνου τσιπούρας και λαβρακίου θεωρείται ότι αποτελεί ενιαία αγορά, καθώς υπάρχει μεγάλη εναλλαξιμότητα ως προς τα παραγόμενα και προσφερόμενα είδη (παράγονται στους ίδιους χώρους με παρόμοιο τρόπο τροφής, ο κύκλος παραγωγής τους διαρκεί παρόμοιο διάστημα κτλ). Επιπλέον, η πλειοψηφία του παραγόμενου γόνου πραγματοποιείται από κάθετα ολοκληρωμένες εταιρίες και για ίδια χρήση, παρά από εταιρίες που ασχολούνται αποκλειστικά με την παραγωγή αυτού. Στον αντίποδα, ωστόσο, των καθετοποιημένων επιχειρήσεων, η πλειοψηφία των εταιριών ιχθυοκαλλιέργειας ασχολούνται μόνο με την πάχυνση των μεσογειακών ευρύαλων ψαριών, και όχι με την παράλληλη παραγωγή γόνου αυτών, καλύπτοντας τις ανάγκες τους από την εγχώρια ή την αλλοδαπή αγορά.
- 40) Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, τη φύση της γνωστοποιηθείσας σύμπραξης, καθώς και την Απόφαση Ε.Α. 331/V/2007, κρίνεται ότι η παρούσα υπόθεση αφορά στις εξής διακριτές σχετικές αγορές:
- Παραγωγής και διάθεσης νωπών ψαριών μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας.
  - Παραγωγής και διάθεσης γόνου μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας.

IV.2 Σχετική γεωγραφική αγορά

- 41) Η σχετική γεωγραφική αγορά περιλαμβάνει την περιοχή στην οποία οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις πωλούν τα σχετικά προϊόντα υπό επαρκώς ομοιογενείς συνθήκες ανταγωνισμού.

- 42) Κατά τις συμπράττουσες εταιρίες, οι προαναφερόμενες επιμέρους σχετικές αγορές προϊόντων εκτείνονται, από γεωγραφική άποψη, σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή επικράτεια [βλ. υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 19]. Τα περισσότερα στοιχεία της έρευνας που διενήργησε η Γενική Διεύθυνση της Ε.Α. (εφεξής «ΓΔΑ») φαίνεται ότι κατατείνουν στο ίδιο συμπέρασμα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα και με την μελέτη της ICAP, ο κλάδος των ιχθυοκαλλιεργειών καλύπτει σήμερα πλήρως τις ανάγκες της ελληνικής αγοράς και είναι έντονα εξαγωγικός, καθώς το μεγαλύτερο μέρος της παραγόμενης ποσότητας εξάγεται σε αγορές του εξωτερικού (με κυριότερες χώρες προορισμού την Ιταλία, την Ισπανία, τη Γαλλία, την Πορτογαλία και το Ηνωμένο Βασίλειο). Αναφέρεται, ενδεικτικά, ότι η πρωτοπόρος εταιρία του κλάδου ΝΗΡΕΥΣ εξάγει έως και το 85% της ποσότητας ψαριών που παράγει, ενώ η εταιρία ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ εξάγει το 50% με 60% περίπου της παραγωγής της. Εξάλλου, οι συμπράττουσες εταιρίες (και οι εταιρίες του κλάδου εν γένει) προσδιορίζουν ως εναλλακτικές πηγές προμήθειας για τους πελάτες τους εταιρίες που δραστηριοποιούνται σε άλλες χώρες της Μεσογείου (Ιταλία, Ισπανία, Γαλλία, Τουρκία κ.α.). Σύμφωνα δε με την υπ' αριθμ. 331/V/2007 Απόφαση της Ε.Α. αναφορικά με συγκέντρωση στον ίδιο κλάδο, η σχετική γεωγραφική αγορά «είναι το σύνολο της Ευρώπης όπου εκτείνεται το δίκτυο των μερών και αναπτύσσεται η δραστηριότητα τους στην πώληση των προϊόντων τους υπό ομοιόμορφες συνθήκες ανταγωνισμού».
- 43) Περαιτέρω, ειδικότερα ως προς την κρινόμενη σύμπραξη, το ίδιο το Μνημόνιο Συνεργασίας καταδεικνύει ότι η συμφωνία δεν περιοριζόταν στα στενά όρια της ελληνικής επικράτειας, δεδομένου ότι οι συμφωνηθείσες ενέργειες αφορούσαν στα παραγόμενα προϊόντα των συμπραττουσών εταιριών εν γένει. Το σχετικό μνημόνιο προέβλεπε μάλιστα ευθέως και την ανάληψη δράσεων για τη συνεννόηση και το συντονισμό ενεργειών με φορείς του κλάδου σε άλλες μεσογειακές χώρες. Συναφώς, ο εκπρόσωπος της εταιρίας ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ αναφέρει στην ανωμοτί κατάθεσή του ότι η κρινόμενη σύμπραξη δεν αφορούσε μόνο το σύνολο της ελληνικής αγοράς, αλλά και τις αγορές του εξωτερικού. Το στοιχείο αυτό επιβεβαιώθηκε, άλλωστε, με σαφήνεια και κατά τη συζήτηση της υπόθεσης ενώπιον της Ε.Α. [βλ. ενδεικτικά Πρακτικά 4-5-2010, σελ. 16].
- 44) Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω στοιχεία, η σχετική γεωγραφική αγορά στη υπό κρίση υπόθεση δεν περιορίζεται στην ελληνική επικράτεια, αλλά εκτείνεται και στις (ευρωπαϊκές) αγορές του εξωτερικού όπου δραστηριοποιούνται οι συμπράττουσες εταιρίες.

IV.3 Δομή και συνθήκες ανταγωνισμού

- 45) Ο εξεταζόμενος κλάδος αποτελεί έναν από τους πιο δυναμικά αναπτυσσόμενους κλάδους της ελληνικής οικονομίας, αναδεικνύοντας την Ελλάδα ως τη μεγαλύτερη παραγωγό χώρα, όσον αφορά την παραγωγή μεσογειακών ευρύαλων ψαριών (τσιπούρας και λαβρακίου). Στην ανάπτυξη του κλάδου συνέβαλαν σημαντικά οι κλιματολογικές και γεωμορφολογικές

συνθήκες της χώρας που ευνοούν την καλλιέργεια αυτού του είδους ψαριών, η μείωση των αλιευτικών αποθεμάτων και οι περιορισμοί που έχουν επιβληθεί τα τελευταία χρόνια στην αλιεία, καθώς και τα σχετικά προγράμματα στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης [βλ. ενδεικτικά κλαδική μελέτη ICAP, Μάρτιος 2009]. Σήμερα, ο κλάδος καλύπτει πλήρως τις ανάγκες της ελληνικής αγοράς και το μεγαλύτερο μέρος της παραγόμενης ποσότητας (έως και 75%-80% της συνολικής εγχώριας παραγωγής, βάσει των εκτιμήσεων της αγοράς και τα στοιχεία των ίδιων των συμπραττουσών) εξάγεται κυρίως σε αγορές της Ευρώπης, με κυριότερες χώρες προορισμού την Ιταλία (η οποία απορρόφησε το 60,7% της συνολικής εξαγόμενης ποσότητας το 2007), την Ισπανία (12,9%), τη Γαλλία (8,8%) και δευτερευόντως την Πορτογαλία, το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γερμανία. Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ενδυνάμωση της εξωστρέφειας του κλάδου, με στόχο τη διεύρυνση και σε νέες αγορές.

- 46) Τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας των ψαριών ιχθυοκαλλιέργειας περιλαμβάνουν, συνοπτικά, τη φάση του ιχθυογεννητικού σταθμού (εκκόλαψη και αναπαραγωγή αυγών, εκτροφή γόνου στον ιχθυογεννητικό σταθμό), τη φάση της εκτροφής σε ιχθυοκλωνούς στη μονάδα πάχυνσης μέχρι να φτάσει στο επιθυμητό βάρος, και τη φάση της εξαλίευση, επεξεργασίας και συσκευασίας των ψαριών εμπορεύσιμου βάρους προς περαιτέρω διακίνηση και διάθεση στους πελάτες (κυρίως αλυσίδες σούπερ μάρκετ και χονδρεμπόρους) στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Τα τελευταία χρόνια παράγονται επαρκείς ποσότητες γόνου τσιπούρας και λαβρακίου, αλλά και γόνου νέων ειδών, καλύπτοντας σε μεγάλο βαθμό τις απαιτήσεις των μονάδων πάχυνσης. Οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή γόνου έχουν εξελιχθεί, η τεχνογνωσία βελτιώνεται, η απόδοση των μονάδων αυξάνεται, το κόστος παραγωγής μειώνεται, αλλά και η ποιότητα του παραγόμενου γόνου βελτιώνεται, με αποτέλεσμα να μειώνονται οι απώλειες στην παραγωγική διαδικασία. Οι ιχθυοτροφές αποτελούν τη βασική πρώτη ύλη για την ιχθυοκαλλιέργεια και η παραγωγή τους από τις ελληνικές βιομηχανίες έχει επίσης αυξηθεί τα τελευταία χρόνια.
- 47) Οι συμπράττουσες εταιρίες αποτελούν, και οι πέντε, πλήρως καθετοποιημένες επιχειρήσεις. Η καθετοποίηση της παραγωγικής διαδικασίας αποτελεί έναν τρόπο ελέγχου και μείωσης του μοναδιαίου κόστους παραγωγής τους, καθώς και μέσο διεύρυνσης του μεγέθους των μονάδων και επιτρέπει την εκμετάλλευση των οικονομιών κλίμακας [βλ. π.χ. κλαδική μελέτη IOBE, Φεβρουάριος 2007, και κλαδική μελέτη ICAP, Μάρτιος 2009].
- 48) Η εγχώρια παραγωγή τσιπούρας-λαβρακίου αυξήθηκε με έντονο ρυθμό κατά τη διάρκεια της περιόδου 1986-2008 (ιδίως το χρονικό διάστημα 1986-1992 όπου παρουσιάστηκε μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης της τάξης του 100%), με εξαίρεση την περίοδο 2003-2004 (κατά την οποία το μέγεθος της παραγωγής παρουσίασε μείωση 4,5%). Η δε συνολική παραγωγή γόνου παρουσίασε μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 21,4% το διάστημα 1990-2008 (με την παραγωγή γόνου τσιπούρας να παρουσιάζει μέση ετήσια αύξηση της τάξεως του 45,75% το χρονικό διάστημα 1990-2001 και σταδιακή πτώση από το έτος 2002 και μετά,

με εξαίρεση τα έτη 2004, 2005 και 2006 όπου σημειώθηκε αύξηση 6,18%, 21,33% και 7,31% αντίστοιχα).

- 49) Βάσει στοιχείων που προσκομίστηκαν από τις συμπράττουσες εταιρίες στη ΓΔΑ, ο συνολικός όγκος νωπών ψαριών μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας για το έτος 2008 καθώς και οι σχετικές εκτιμήσεις για το έτος 2009, κυμάνθηκαν ως ακολούθως:

Όγκος Νωπών Ψαριών Μεσογειακής Ιχθυοκαλλιέργειας Συμπραττουσών Εταιριών				
ΝΩΠΟ ΨΑΡΙ (ΚΙΛΑ)	2008		2009 (εκτιμήσεις)	
	ΤΣΙΠΟΥΡΑ	ΛΑΒΡΑΚΙ	ΤΣΙΠΟΥΡΑ	ΛΑΒΡΑΚΙ
ΝΗΡΕΑΣ	[...]	[...]	[...]	[...]
ΣΕΛΟΝΤΑ	[...]		[...]	
ΔΙΑΣ	[...]		[...]	
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚ	[...]		[...]	
ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ	[...]	[...]	[...]	[...]

Πηγή: Οι υπ'αριθμ. 2509/23.3.2009, 2494/23.3.2009, 2499/23.3.2009, 2495/23.3.2009 και 2483/23.3.2009 επιστολές των ανωτέρω εταιριών.

- 50) Αντίστοιχα, βάσει στοιχείων που προσκομίστηκαν από τις συμπράττουσες εταιρίες στη ΓΔΑ, ο συνολικός όγκος γόνου για το έτος 2008 καθώς και οι σχετικές εκτιμήσεις για το έτος 2009, κυμάνθηκαν ως ακολούθως:

Όγκος Γόνου Τσιπούρας – Λαβρακίου των Συμπραττουσών Εταιριών				
ΓΟΝΟΣ (ΤΕΜ)	2008		2009	
	ΤΣΙΠΟΥΡΑ	ΛΑΒΡΑΚΙ	ΤΣΙΠΟΥΡΑ	ΛΑΒΡΑΚΙ
ΝΗΡΕΑΣ	[...]	[...]	[...]	[...]
ΣΕΛΟΝΤΑ	[...]		[...]	
ΔΙΑΣ	[...]		[...]	
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚ	[...]		[...]	
ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ	[...]		[...]	

Πηγή: Οι υπ'αριθμ. 2509/23.3.2009, 2494/23.3.2009, 2499/23.3.2009, 2495/23.3.2009 και 2483/23.3.2009 επιστολές των ανωτέρω εταιριών.

- 51) Οι συμπράττουσες εταιρίες είναι και οι μεγαλύτερες ελληνικές εταιρίες του κλάδου, με την ισχυρότερη θέση στην Ελλάδα (αντιπροσωπεύοντας από κοινού μερίδιο της τάξης του 55% - 70% στις αγορές νωπών ψαριών και γόνου αντίστοιχα), και κυρίαρχη θέση πανευρωπαϊκά (συγκεντρώνοντας μερίδιο της τάξης του 30% στις ευρωπαϊκές αγορές νωπών ψαριών και γόνου μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας και μερίδιο της τάξης του 40% της συνολικής παραγωγής στην Ευρώπη) [βλ. στοιχεία συμπραττουσών κατωτέρω, κλαδική μελέτη ICAP Μάρτιος 2009, καθώς και υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 28]. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των συμπραττουσών εταιριών, τα μερίδιά τους στις σχετικές αγορές προϊόντος σε ευρωπαϊκό επίπεδο κυμαίνονται ως ακολούθως:

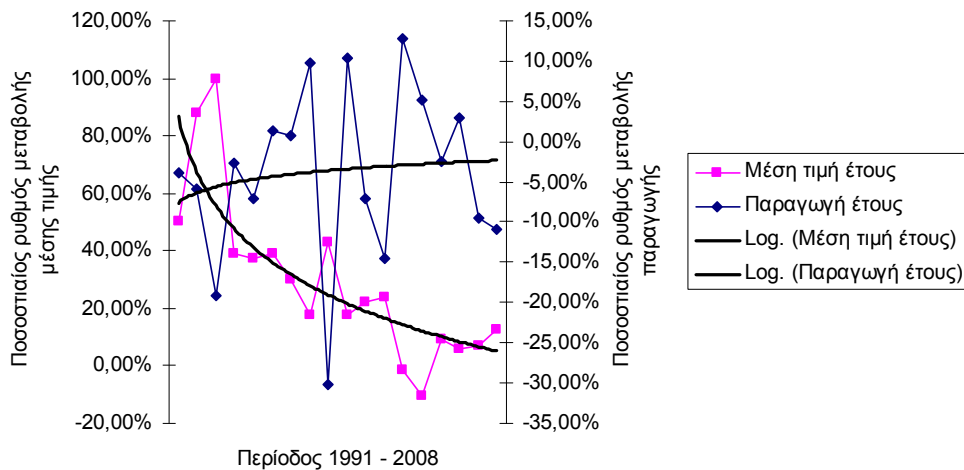
ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΗ ΨΑΡΙΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΗΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ-ΜΕΡΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ				
ΕΤΑΙΡΙΕΣ	2005	2006	2007	2008
ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ		[...]	[...]	[...]
ΣΕΛΟΝΤΑ		[...]	[...]	[...]
ΔΙΑΣ		[...]	[...]	[...]
ΝΗΡΕΥΣ	[...]	[...]	[...]	
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ* (μ.ο τριετίας)	[...]			
<i>Πηγή: Οι υπ' αριθμ. 2483/23.3.2009, 2494/23.3.2009, 2499/23.3.2009, 2509/23.3.2009 και 2495/23.3.2009 επιστολές των εταιριών. *Η εταιρία ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΑΒΕΕ εκτιμά επίσης ότι ο μέσος όρος των μεριδίων των εταιριών [...] κατά την τελευταία τριετία (2006-2008) όσον αφορά την σχετική ευρωπαϊκή αγορά είναι [...] αντίστοιχα.</i>				

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΗ ΓΟΝΟΥ-ΜΕΡΙΔΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΓΟΡΑ				
ΕΤΑΙΡΙΕΣ	2005	2006	2007	2008
ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ		[...]	[...]	[...]
ΣΕΛΟΝΤΑ		[...]	[...]	[...]
ΔΙΑΣ		[...]	[...]	[...]
ΝΗΡΕΥΣ			[...]	
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ (μ.ο. τριετίας)*	[...]			
<i>Πηγή: Οι υπ' αριθμ. 2483/23.3.2009, 2494/23.3.2009, 2499/23.3.2009, 2509/23.3.2009 και 2495/23.3.2009 επιστολές των εταιριών. *Η εταιρία ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΑΒΕΕ εκτιμά επίσης ότι ο μέσος όρος των μεριδίων των εταιριών [...] κατά την τελευταία τριετία (2006-2008) για την σχετική ευρωπαϊκή αγορά είναι [...] αντίστοιχα.</i>				

- 52) Ειδικότερα όσον αφορά στην Ελληνική αγορά γόνου και νωπών ψαριών, βάσει εκτιμήσεων των εταιριών ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ και ΔΙΑΣ, οι τέσσερεις (4) μεγαλύτερες εταιρίες του κλάδου εμφανίζονται να κατέχουν αθροιστικά μερίδιο της τάξεως του [...] και [...] αντίστοιχα.
- 53) Κατά την περίοδο από το 1990 μέχρι το 2007, η μέση τιμή γόνου και τσιπούρας στην Ελλάδα ακολουθεί αντίθετη κατεύθυνση σε σχέση με την προσφορά, προς όφελος του καταναλωτή. Ειδικότερα, η κατά περιόδους αύξηση του ετήσιου ποσοστιαίου ρυθμού μεταβολής της παραγωγής τσιπούρας οδηγεί σε μείωση του ποσοστιαίου ρυθμού μεταβολής της μέσης τιμής του σχετικού προϊόντος. Αντίθετα, σε περιόδους όπου ο ποσοστιαίος ρυθμός μεταβολής της παραγωγής μειώνεται, ο αντίστοιχος ρυθμός μεταβολής της μέσης τιμής αυξάνεται, μειώνοντας το πλεόνασμα του καταναλωτή (βλ. Διάγραμμα 1).

Διάγραμμα 1

Ποσοστιαίος Ρυθμός Μεταβολής μέσης τιμής και παραγωγής τσιπούρας: 1991 - 2008

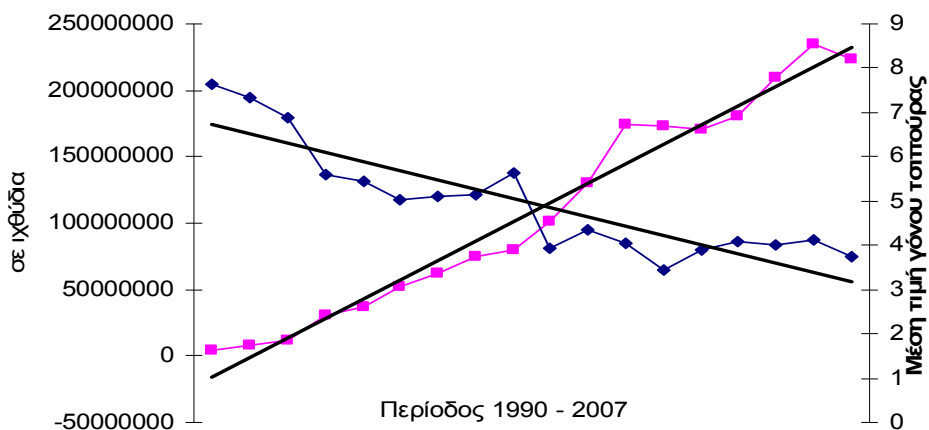

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων μελέτης ICAP 2009

- 54) Η μέση τιμή γόνου τσιπούρας εμφανίζει, επίσης, πτωτική πορεία κατά το διάστημα από το 1990 έως το 2007 (βλ. Διάγραμμα 2).

Διάγραμμα 2

Μέση τιμή & παραγωγή γόνου τσιπούρας στην Ελλάδα

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων μελέτης ICAP 2009

- 55) Βάσει στοιχείων που προσκομίστηκαν από τις συμπράττουσες εταιρίες στη ΓΔΑ, η μέση τιμή πώλησης της τσιπούρας σε ετήσια βάση (για τα έτη 2006-2008) ανά συμπράττουσα εταιρία είχε ως εξής:

Πίνακας 1 Μέση Τιμή Πώλησης Τσιπούρας			
ΕΤΑΙΡΙΕΣ	2006	2007	2008
ΔΙΑΣ	[...]	[...]	[...]
ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ	[...]	[...]	[...]
ΝΗΡΕΥΣ	[...]	[...]	[...]
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ	[...]	[...]	[...]
ΣΕΛΟΝΤΑ	[...]	[...]	[...]
Πηγή: Οι υπ' αριθμ. 2499/23.3.2009, 2483/23.3.2009, 2509/23.3.2009, 2495/23.3.2009 και 2494/23.3.2009 επιστολές των ανωτέρω εταιριών.			

- 56) Από τα ως άνω στοιχεία προκύπτει ότι η μέση ετήσια μείωση της τιμής πώλησης της τσιπούρας για την εταιρία [...] ήταν περίπου [...] κατά τα τελευταία τρία (3) έτη, για την εταιρία [...] [...], για τις εταιρίες [...] και [...] περίπου [...] και για την εταιρία [...] [...].
- 57) Οι επιχειρήσεις οι οποίες δραστηριοποιούνται ήδη στον κλάδο – τουλάχιστον οι μεγαλύτερες από αυτές, συμπεριλαμβανομένων των πέντε (5) συμπραττουσών – έχουν σημαντικά πλεονεκτήματα κόστους έναντι των δυνητικών νέων ανταγωνιστών τους, τα οποία απορρέουν, όχι μόνο από τις οικονομίες κλίμακας τις οποίες έχουν επιτύχει, τόσο στο επίπεδο της παραγωγής και της έρευνας και ανάπτυξης νέων ειδών, αλλά κυρίως στο επίπεδο διανομής, μέσω της πρόσβασης και της σχέσης με τα υπάρχοντα κανάλια διάθεσης του προϊόντος τους, τα οποία αφορούν κυρίως στις αγορές του εξωτερικού, αλλά και από την κάθετη διάρθρωσή τους η οποία έχει συμβάλλει σημαντικά στη μείωση του κόστους τους. Για τους ίδιους λόγους, η είσοδος μιας νέας επιχείρησης στον κλάδο θα πρέπει να θεωρείται δύσκολη στην παρούσα φάση [βλ. κλαδική μελέτη ICAP, Μάρτιος 2009]. Επιπλέον, πέραν της θέσης και των πλεονεκτημάτων που απολαμβάνουν οι εδραιωμένες επιχειρήσεις, ο κλάδος θεωρείται σε μεγάλο βαθμό κορεσμένος, δεδομένου ότι υπάρχει υπερπαραγωγή από τις μονάδες που ήδη λειτουργούν, ενώ οι τιμές διάθεσης των προϊόντων παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα, γεγονός που ενίοτε ωθεί αρκετές επιχειρήσεις να διαθέτουν τα προϊόντα τους κάτω του κόστους.
- 58) Σε γενικές γραμμές, η διάρθρωση του κόστους των επιχειρήσεων του κλάδου έχει ως εξής (ανάλογα με το εάν πρόκειται για καθετοποιημένη ή μη επιχείρηση):

Διαμόρφωση Κόστους Παραγωγής Καθετοποιημένων και μη Καθετοποιημένων Εταιριών				
Συντελεστής Κόστους	Καθετοποιημένες εταιρίες		Μη καθετοποιημένες εταιρίες	
	2006	2008	2006	2008
Γόνος	14%	11%	23%	17%
Ιχθυοτροφές*	49%	56%	52%	56%
Εργατικά	14%	10%	10%	7%
Αποσβέσεις	12%	12%	8%	7%
Λοιπά	11%	11%	7%	13%
Σύνολο	100%	100%	100%	100%

Πηγή: Εκτιμήσεις Αγοράς-ICAP ΑΕ
*Οι ιχθυοτροφές αποτελούν το σημαντικότερο κόστος τόσο για τις καθετοποιημένες όσο και για τις μη καθετοποιημένες μονάδες συμβάλλοντας με ποσοστό περίπου πάνω από το 50%.

V. ΦΥΣΗ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΘΕΙΣΑΣ ΣΥΜΠΡΑΞΗΣ

59) Το Μνημόνιο Συνεργασίας της 6.11.2008 που υπέγραψαν οι συμπράττουσες εταιρίες προέβλεπε, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα:

- *«Οι συμβαλλόμενες εταιρίες προσχωρούν σε αυτό προκειμένου να καταβληθεί από κοινού κάθε δυνατή προσπάθεια προς το σκοπό της αντιμετώπισης της κρίσης που πλήττει τον κλάδο της ιχθυοκαλλιέργειας στον οποίο δραστηριοποιούνται, με γνώμονα το γενικότερο συμφέρον για όλους τους ιχθυοπαραγωγούς.*
- *Οι συμβαλλόμενες εντοπίζουν τα γενεσιουργά αίτια της κρίσης στην υπερπαραγωγή και επομένως στην υπερπροσφορά των παραγόμενων ειδών και ιδιαίτερα της τσιπούρας, σε συνδυασμό με την γενικότερη χρηματοπιστωτική κρίση και τον κλιμακούμενο περιορισμό των διαθέσιμων δανειακών κεφαλαίων κίνησης από πλευράς των τραπεζικών ιδρυμάτων. Απόρροια των παραπάνω είναι οι ήδη επί μακρόν πωλήσεις σε τιμές κάτω του πραγματικού κόστους για την αντιμετώπιση των άμεσα οικονομικών υποχρεώσεων, με τελικό αποτέλεσμα την διαμόρφωση των τιμών πώλησης σε επίπεδα που, αν δεν αναστραφούν σύντομα, είναι ικανά να οδηγήσουν πολλές εταιρίες σε οριστικό αδιέξοδο με περαιτέρω ολέθριες συνέπειες.*
- *Δεδομένων των ανωτέρω, οι συμβαλλόμενες αποφάσισαν να προχωρήσουν από κοινού στις ακόλουθες πρωτοβουλίες:*
  - ο *Συγκρότηση [...] Επιτροπής η οποία θα απαρτίζεται από τους [...] και θα έχει ως κύριο έργο την προσπάθεια αντιμετώπισης της κρίσης με λήψη μέτρων στο πλαίσιο των δυνατοτήτων του νόμου. Στην ως άνω Επιτροπή θα προΐσταται εκ περιτροπής ανά μήνα [...].*
  - ο *Ως πρωταρχικοί και άμεσοι στόχοι των παραπάνω μέτρων ορίζονται:*
    - α) *ο προσδιορισμός και η πραγματοποίηση πωλήσεων των επιθυμητών ποσοτήτων έτοιμων προϊόντων σε εβδομαδιαία βάση συνολικά και ανά εταιρία*
    - β) *ο προσδιορισμός του εύρους των*

επιθυμητών τιμών πωλήσεων σε εβδομαδιαία βάση συνολικά και ανά εταιρία με στόχο την σταδιακή σταθεροποίηση των τιμών πωλήσεων σε επίπεδα που να ταυτίζονται τουλάχιστον με το κοινώς αποδεκτό επίπεδο μέσου πραγματικού κόστους έτοιμου προϊόντος που είναι σήμερα [...] Ευρώ/kggr.

- Αίτηση κρατικής αρωγής προς το σκοπό της διασφάλισης των απαραίτητων κεφαλαίων κίνησης από τις Τράπεζες.
  - [...], προς τον σκοπό της ανταλλαγής απόψεων για την αντιμετώπιση της κρίσης και την λήψη κοινών μέτρων για την πρόληψή της στο μέλλον.
  - [...].
  - Γνωστοποίηση της παρούσας συμφωνίας στον Υπουργό Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και στην Επιτροπή Ανταγωνισμού και αίτηση χορήγησης από την τελευταία ατομικής εξαιρέσεως από την εφαρμογή σε αυτήν των διατάξεων του άρθρου 1 παράγραφος 1 του Ν.703/77 ως ισχύει, δυνάμει του άρθρου 1 παράγραφος 3, όπως και εξαίρεση του κλάδου ιχθυοκαλλιεργειών δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 6 παράγραφος 2 του ίδιου ως άνω Νόμου. Οι δύο ανωτέρω εξαιρέσεις θα ζητηθούν καταρχήν με βραχυπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα, και αυτόν που προβλέπεται στην παρούσα.
  - Η παρούσα συμφωνία και οι επιμέρους αποφάσεις που θα λαμβάνει η Επιτροπή [...] συνομολογούνται ως δεσμευτικές. Ιδιαίτερα σε περίπτωση παράβασης των συμφωνηθησόμενων κανόνων παραγωγής και εμπορίας, θα καταπίπτει ποινική ρήτρα και αποζημίωση για έκαστη αποδεδειγμένη παράβαση ποσού [...] Ευρώ σε βάρος του υπαίτιου μέρους και υπέρ των υπολοίπων μερών. Τα μέρη επιφυλάσσονται να συμφωνήσουν συγκεκριμένους μηχανισμούς ελέγχου της εφαρμογής των παραπάνω κανόνων.
  - Η παρούσα συμφωνία ισχύει για έξι μήνες από την υπογραφή αυτής. Κατόπιν παρελεύσεως της ως άνω διάρκειας ισχύος, η παρούσα θα θεωρείται ως αυτοδικαίως και αζημίως λυθείσα, με επιφύλαξη της υποχρέωσης τήρησης εμπιστευτικότητας η οποία θα παραμείνει σε ισχύ ως κατωτέρω.
  - [...]».
- 60) Η προβλεπόμενη διάρκεια της συμφωνίας ήταν εξάμηνη, δηλ. από την 6^η Νοεμβρίου 2008 έως την 6^η Μαΐου 2009. Η παρούσα απόφαση αφορά στο εν λόγω χρονικό διάστημα, όπου και επικεντρώθηκε η σχετική έρευνα της ΓΔΑ. Σύμφωνα με τα στοιχεία στη διάθεση της υπηρεσίας, η ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ φαίνεται ότι αποχώρησε πρόωρα από την ως άνω συμφωνία, μετά την παρέλευση του πρώτου τριμήνου εφαρμογής της [βλ. σχετ. υπ' αριθμ. πρωτ. 4566/3.5.2009 απαντητική επιστολή παροχής στοιχείων].
- 61) Οι συμπράττουσες επισημαίνουν, επίσης, ότι κατά τη διάρκεια ισχύος του μνημονίου οι πραγματοποιηθείσες πωλήσεις υπολείπονταν των προγραμματισμένων επιθυμητών πωλήσεων που είχαν συμφωνηθεί μεταξύ

τους (δηλ. [...] τόνοι σε εβδομαδιαία βάση για την εταιρία [...], [...] τόνοι για τις εταιρίες [...] και [...], [...] τόνοι για την εταιρία [...] και [...] τόνοι για την εταιρία [...]).

- 62) Περαιτέρω, σύμφωνα με τις συμπράττουσες εταιρίες, ως «έτοιμο προϊόν» κατά τους όρους του μεταξύ τους μνημονίου νοούνται τα νωπά ψάρια ιχθυοκαλλιέργειας και, εν προκειμένω, οι τσιπούρες σε εμπορεύσιμο βάρος, οι οποίες εντάσσονται στην σχετική αγορά των ψαριών μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας (Απόφαση Ε.Α. 331/V/2007) και αποτελούν υποκατηγορία αυτής. Από τα στοιχεία του φάκελου προκύπτουν ενδείξεις ότι οι συνεννοήσεις μεταξύ των συμπραττουσών εταιριών δεν περιορίστηκαν στην τσιπούρα, αλλά επεκτάθηκαν και στο λαβράκι, το οποίο εντάσσεται επίσης στη ίδια σχετική αγορά προϊόντος. Ωστόσο, για τους ειδικότερους λόγους που περιγράφονται στην ενότητα VII.2.1 κατωτέρω, η παρούσα απόφαση αφορά στα έτοιμα προϊόντα τσιπούρας και στο γόνο τσιπούρας. Στις εν λόγω υπο-κατηγορίες επικεντρώθηκε άλλωστε και η σχετική έρευνα της ΓΔΑ.

VI. ΝΟΜΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ

VI.1 Εφαρμοστέοι κανόνες δικαίου: άρθρο 1 ν. 703/77 (όπως ισχύει) και άρθρο 101 ΣΛΕΕ (πρώην άρθρο 81 ΣυνθΕΚ)

VI.1.1 Άρθρο 1 παράγραφος 1 του ν. 703/77

- 63) Το άρθρο 1 παράγραφος 1 του ν. 703/77, και αντίστοιχα το άρθρο 101 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ, απαγορεύουν όλες τις συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες τις αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού, και ιδίως εκείνες οι οποίες συνίστανται στον άμεσο ή έμμεσο καθορισμό των τιμών αγοράς ή πωλήσεως ή άλλων όρων συναλλαγής, στον περιορισμό ή στον έλεγχο της παραγωγής και των αγορών, ή στην κατανομή των αγορών ή των πηγών εφοδιασμού. Επομένως, προϋποθέσεις εφαρμογής της ανωτέρω διάταξης είναι:

- α) η ύπαρξη συμφωνίας, εναρμονισμένης πρακτικής ή απόφασης ένωσης επιχειρήσεων, και
- β) αντικείμενο ή αποτέλεσμα της ανωτέρω συμφωνίας, εναρμονισμένης πρακτικής ή απόφασης ένωσης επιχειρήσεων να είναι ο περιορισμός, η παρακώλυση ή η νόθευση του ανταγωνισμού.

Κατά συνέπεια, προκειμένου να θεμελιωθεί παράβαση του άρθρου 1 παράγραφος 1 του ν.703/77, θα πρέπει να εξεταστεί η συνδρομή ή μη των ως άνω προϋποθέσεων στην υπό κρίση υπόθεση (βλ. ειδικότερα ενότητες IV.2 – IV.4 παρακάτω).

VI.1.2 Άρθρο 101 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ

- 64) Αντίστοιχες με τις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 1 παράγραφος 1 του ν. 703/1977 είναι και οι βασικές προϋποθέσεις που τάσσονται για την εφαρμογή του άρθρου 101 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ. Σύμφωνα με τη νομολογία

του Συμβουλίου της Επικρατείας, η «διάταξη του άρθρου 1 του ν. 703/77 είναι σχεδόν πανομοιότυπη με τη διάταξη του [άρθρου 81 ΣυνθΕΚ]». Ουσιαστικά, μοναδική επιπλέον προϋπόθεση εφαρμογής της κοινοτικής διάταξης, σε σχέση με τη διάταξη του εθνικού δικαίου, αποτελεί αυτή της «δυνατότητας σοβαρής επίδρασης στο ενδοκοινοτικό εμπόριο» [βλ. ενδεικτικά ΣτΕ 1731/2001, Επισκ.Εμπ.Δικ, 2003, σελ. 1053].

- 65) Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 3 παράγραφος 1 του Κανονισμού (ΕΚ) 1/2003, οσάκις οι αρχές ανταγωνισμού των κρατών μελών ή τα εθνικά δικαστήρια εφαρμόζουν την εθνική νομοθεσία ανταγωνισμού σε συμφωνίες, αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων ή εναρμονισμένες πρακτικές κατά την έννοια του άρθρου 101 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ, οι οποίες είναι πιθανόν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών κατά την έννοια της διάταξης αυτής, οφείλουν να εφαρμόζουν επίσης το άρθρο 101 ΣΛΕΕ στις εν λόγω συμφωνίες, αποφάσεις ή εναρμονισμένες πρακτικές [Κανονισμός (ΕΚ) 1/2003 του Συμβουλίου της 16^{ης} Δεκεμβρίου 2002, ΕΕ L 1 της 4/1/2003]. Κατά συνέπεια, για την παράλληλη εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ στην κρινόμενη υπόθεση θα πρέπει να εξεταστεί εάν συντρέχει το κριτήριο του επηρεασμού του διακοινοτικού εμπορίου.

VI.1.3 Επηρεασμός διακοινοτικού εμπορίου στην παρούσα υπόθεση

- 66) Το κριτήριο του επηρεασμού του διακοινοτικού εμπορίου είναι αυτόνομο και πρέπει να εκτιμάται χωριστά σε κάθε περίπτωση. Το κριτήριο πληρούται, όταν οι εξεταζόμενες κάθε φορά συμφωνίες ή/και πρακτικές δύνανται να έχουν ένα ελάχιστο επίπεδο διασυνοριακών επιπτώσεων στο εσωτερικό της Κοινότητας. Κατά πάγια νομολογία, για να μπορεί μια απόφαση, συμφωνία ή πρακτική να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών πρέπει, βάσει ενός συνόλου νομικών και πραγματικών στοιχείων, να μπορεί να πιθανολογηθεί επαρκώς ότι μπορεί να ασκήσει άμεση ή έμμεση, πραγματική ή δυνητική, επίδραση στα εμπορικά ρεύματα μεταξύ κρατών μελών [βλ. Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου των άρθρων 81 της Συνθήκης (2004/C 101/07), παρ. 9-12 και τη σχετική κοινοτική νομολογία στην οποία παραπέμπει, και ειδικότερα Αποφάσεις ΔΕΚ C-209-215/78 & 218/78, Van Landewyck κατά Επιτροπής, σκ. 170, και C-219/95, Ferriere Nord Spa κατά Επιτροπής, σκ. 20].
- 67) Είναι αδιάφορο εάν εξεταζόμενο μεμονωμένα κάθε μέρος της συμφωνίας και κάθε περιορισμός του ανταγωνισμού που ενδέχεται να απορρέει από τη συμφωνία αυτή δύναται να έχει το αποτέλεσμα αυτό. Εάν η συμφωνία μπορεί στο σύνολο της να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών, το κοινοτικό δίκαιο εφαρμόζεται στο σύνολο της συμφωνίας, περιλαμβανομένων και των τμημάτων της που μεμονωμένα δεν επηρεάζουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών. Είναι, επίσης, αδιάφορο εάν η συμμετοχή δεδομένης επιχείρησης επηρεάζει ή όχι αισθητά το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών [βλ. Ανακοίνωση Επιτροπής, ο.π., παρ. 14-15 και νομολογία στην οποία παραπέμπει]. Επίσης, η έννοια της επίδρασης στα εμπορικά ρεύματα δεν

προϋποθέτει μόνο τον περιορισμό ή τη μείωση του εμπορίου, αλλά οποιαδήποτε διαφοροποίηση των εμπορικών ρευμάτων – αρκεί αυτή να είναι αισθητή. Επομένως, ακόμη και στην περίπτωση συμφωνιών ή πρακτικών που καλύπτουν το έδαφος ενός μόνο κράτους μέλους (ή και τμήματος μόνο της εθνικής αγοράς), θεμελιώνεται επίδραση του διακοινοτικού εμπορίου, αρκεί να υπάρχει δυνατότητα αισθητής μεταβολής των εμπορικών ρευμάτων μεταξύ κρατών μελών. Κατά πάγια δε νομολογία, οι περιοριστικές του ανταγωνισμού συμφωνίες που καλύπτουν ολόκληρο το έδαφος ενός από τα κράτη μέλη έχουν εξ' ορισμού ως αποτέλεσμα την παρακώλυση της οικονομικής αλληλοδιεισδύσεως που επιδιώκεται με τη Συνθήκη [βλ. Ανακοίνωση Επιτροπής, ο.π., παρ. 22, 33, 74, 78, 86 και 88, όπου και εκτενείς παραπομπές σε κοινοτική νομολογία. Βλ. επίσης, ενδεικτικά, Αποφάσεις ΔΕφΑΘ 1001/2006, ΔΕφΑΘ 2891/2009 και ΔΕφΑΘ 559/2010].

- 68) Οι συμπράττουσες επιχειρήσεις υποστηρίζουν ότι δεν υφίσταται αισθητός επηρεασμός του ανταγωνισμού στην κρινόμενη υπόθεση, γεγονός που αποκλείει την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ [βλ. υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 20, υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 17].
- 69) Κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, ο ισχυρισμός αυτός δεν μπορεί να γίνει δεκτός. Η δυνατότητα επηρεασμού του διακοινοτικού εμπορίου κατά τα ως άνω οριζόμενα προκύπτει ευθέως στην παρούσα υπόθεση από τους ακόλουθους, μεταξύ άλλων, παράγοντες:

α) η σχετική γεωγραφική αγορά στην υπό κρίση υπόθεση δεν περιορίζεται στην ελληνική επικράτεια, αλλά εκτείνεται και σε ευρωπαϊκές αγορές όπου δραστηριοποιούνται οι συμπράττουσες εταιρίες (βλ. ενότητα IV.2 ανωτέρω), όπως άλλωστε διατείνονται και οι συμπράττουσες επιχειρήσεις,

β) τα έτοιμα προϊόντα μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας που επηρεάστηκαν (ή edύνατο να επηρεαστούν) από το συναφθέν Μνημόνιο Συνεργασίας αποτελούσαν, σαφώς, αντικείμενο εμπορικών συναλλαγών μεταξύ της Ελλάδας και άλλων κρατών μελών, και

γ) οι ίδιες οι συμπράττουσες εταιρίες αναφέρουν στο υπ' αριθμ. πρωτ. 7989/12.11.2008 έγγραφό τους ότι «σημαντικό μέρος των παραγόμενων προϊόντων εξάγεται σε πολλές χώρες όπως, ενδεικτικά: Ιταλία, Ισπανία, Γαλλία, Πορτογαλία, Αγγλία, Ολλανδία, Γερμανία κ.λπ., και ότι «...η σχετική γεωγραφική αγορά στην υπό κρίση αγορά προϊόντος είναι (τουλάχιστον) το σύνολο της Ευρώπης...». Τα στοιχεία του φακέλου καταδεικνύουν, συνεπώς, ότι οι συμφωνηθείσες ενέργειες και δράσεις αφορούσαν στα παραγόμενα προϊόντα των συμπραττουσών εταιριών εν γένει, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων προοριζόνταν για εξαγωγές. Η κρινόμενη σύμπραξη δεν αφορούσε μόνο το σύνολο της ελληνικής αγοράς, αλλά και αγορές του εξωτερικού όπου δραστηριοποιούνταν τα εμπλεκόμενα μέρη [βλ.

ενδεικτικά ανωμοτί κατάθεση του εκπροσώπου της ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ, καθώς και Πρακτικά 4-5-2010, σελ. 16].

- 70) Με βάση τα ανωτέρω εκτεθέντα, υφίσταται δυνατότητα αισθητού επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ των κρατών μελών στην εξεταζόμενη υπόθεση. Συνεπώς, η υπό κρίση σύμπραξη θα πρέπει να ελεγχθεί και υπό το πρίσμα του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.

VI.1.4 Δυνατότητα εξαίρεσης κατά το άρθρο 1 παράγραφος 3 ν. 703/77 και το άρθρο 101 παράγραφος 3 ΣΛΕΕ

- 71) Ως εξαίρεση από τους απαγορευτικούς κανόνες των άρθρων 1 ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ, το άρθρο 1 παράγραφος 3 του ν. 703/77, και αντίστοιχα το άρθρο 101 παράγραφος 3 ΣΛΕΕ, προβλέπουν ότι η σχετική απαγόρευση δεν εφαρμόζεται σε περίπτωση συμφωνιών που συμβάλλουν στην βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου, εξασφαλίζοντας συγχρόνως τους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που προκύπτει και οι οποίες δεν επιβάλλουν περιορισμούς που δεν είναι απαραίτητοι για την επίτευξη των στόχων αυτών και δεν παρέχουν στις επιχειρήσεις αυτές τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού σε σημαντικό τμήμα των σχετικών προϊόντων. Προκειμένου δε να διασφαλίζεται ένα συνεκτικό πλαίσιο χειρισμών εντός της κοινής αγοράς, οι εθνικές διατάξεις και η κοινοτική νομοθεσία ανταγωνισμού αναφορικά με συμφωνίες, αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και εναρμονισμένες πρακτικές εφαρμόζονται κατά τρόπο ενιαίο [βλ. άρθρο 3 παράγραφος 2 του Κανονισμού (ΕΚ) 1/2003]. Όσον αφορά στην υπό κρίση υπόθεση, η τυχόν συνδρομή των τεσσάρων σωρευτικών προϋποθέσεων για την εξαίρεση της παραγράφου 3 των άρθρων 1 ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ εξετάζεται στην ενότητα VI.5 παρακάτω.

VI.1.5 Γνωστοποίηση της σύμπραξης κατά το άρθρο 21 του ν. 703/77 και διενέργεια αυτεπάγγελτης έρευνας από την υπηρεσία

- 72) Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με ειδική εθνική διάταξη (άρθρο 21 του ν. 703/77), «...οι προβλεπόμενες στην παράγραφο 1 του άρθρου 1 συμφωνίες, αποφάσεις και περιπτώσεις εναρμονισμένης πρακτικής πρέπει να γνωστοποιούνται από τις συμπράττουσες επιχειρήσεις ή ενώσεις επιχειρήσεων στην Επιτροπή Ανταγωνισμού μέσα σε τριάντα (30) ημέρες από τη σύναψη, λήψη ή τέλεσή τους...». Η εν λόγω γνωστοποίηση σύμπραξης δεν έχει ως αποτέλεσμα την υποχρεωτική εξέτασή της από την Ε.Α.. Ωστόσο, η Ε.Α. μπορεί να διεξάγει έρευνα για συγκεκριμένη γνωστοποίηση οποτεδήποτε, είτε αυτεπαγγέλτως, είτε κατόπιν καταγγελίας, και να ζητεί – για το σκοπό της έρευνας αυτής – την προσκόμιση πρόσθετων στοιχείων και την παροχή διευκρινίσεων από τα εμπλεκόμενα μέρη (άρθρο 23 του ν. 703/77).
- 73) Επισημαίνεται, σχετικώς, ότι η οποιαδήποτε σχετική γνωστοποίηση σαφώς και δεν δύναται να άρει τον παράνομο χαρακτήρα μιας σύμπραξης, ούτε και να μειώσει τη σοβαρότητα των όποιων περιοριστικών του ανταγωνισμού όρων ενέχονται σε αυτήν. Ο μηχανισμός γνωστοποίησης που προβλέπει το άρθρο 21

- του ν. 703/77 για τη χαρτογράφηση της αγοράς δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να χρησιμοποιείται για την καταστράτηγηση των απαγορευτικών και κυρωτικών διατάξεων του νόμου, ούτε και να καταστεί μέσο για την αποφυγή από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις των προστίμων για παραβάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού που προβλέπονται στο άρθρο 9 του ν. 703/77.
- 74) Οι συμπράττουσες εταιρίες γνωστοποίησαν εμπρόθεσμα στην Ε.Α. το μεταξύ τους συναφθέν Μνημόνιο Συνεργασίας της 6.11.2008, κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 21 του ν. 703/77, ζητώντας τη χορήγηση αρνητικής πιστοποίησης, σύμφωνα με το τότε άρθρο 11 παρ. 1 του ν. 703/77 (το οποίο έχει πλέον καταργηθεί, καθώς εισήχθη στην ελληνική έννομη τάξη το σύστημα της εκ του νόμου εξαίρεσης, όπως αυτό ισχύει στην Ευρωπαϊκή Ένωση από το 2004) και, σε διαφορετική περίπτωση, την εξαίρεση της γνωστοποιηθείσας σύμπραξης από τις ισχύουσες απαγορευτικές διατάξεις, δυνάμει της παραγράφου 3 του άρθρου 1 του ν. 703/77, όπως ισχύει. Επισημαίνεται ότι, μετά την ως άνω εναρμόνιση του ελληνικού δικαίου του ανταγωνισμού με τα ευρωπαϊκά πρότυπα, δεν νοείται πλέον διαπλαστική «απόφαση» εξαίρεσης του άρθρου 1 παρ. 3, ούτε και διαπιστωτική «απόφαση» αρνητικής πιστοποίησης του άρθρου 11 παρ. 1 του ν. 703/77. Αντίθετα, το άρθρο 1 του ν. 703/77, όπως και το άρθρο 101 ΣΛΕΕ, εφαρμόζεται πλέον ως «όλον» από την Επιτροπή Ανταγωνισμού. Συνεπώς, το αίτημα των συμπραττουσών περί αρνητικής πιστοποίησης στερείται πλέον νομικής βάσης. Βεβαίως, η Επιτροπή Ανταγωνισμού οφείλει να εξετάσει στην ουσία της τη γνωστοποιηθείσα σύμπραξη υπό το πρίσμα των άρθρων 1 παρ. 1 και 3 ν. 703/1977 και 101 παρ. 1 και 3 ΣΛΕΕ.
- 75) Όπως προαναφέρθηκε, λαμβάνοντας υπόψη τον οριζόντιο χαρακτήρα της σύμπραξης και τη φύση των περιοριστικών όρων που περιλαμβάνονταν σε αυτήν, οι οποίοι *prima facie* ανάγονται στον «σκληρό πυρήνα» των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού και των σκοπών που ικανοποιούνται με τις διατάξεις του, καθώς και σχετικά δημοσιεύματα στον τύπο της περιόδου εκείνης, η Γ.Δ.Α. αποφάσισε να διεξάγει σχετική έρευνα, προκειμένου να διαπιστωθεί η διάπραξη ή μη σοβαρών παραβάσεων των άρθρων 1 του ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ. Η άμεση προτεραιοποίηση της κρινόμενης υπόθεσης και η διενέργεια έρευνας υπαγορεύτηκαν, επίσης, από την ανάγκη διασφάλισης της συνεκτικής εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Δικτύου Αρχών Ανταγωνισμού, καθώς αντίστοιχες περιπτώσεις συμπράξεων σε υποτιθέμενες συνθήκες κρίσης είχαν ανιχνευθεί και σε άλλα κράτη μέλη ή/και σε κοινοτικό επίπεδο.

VI.2 Η έννοια της «επιχείρησης» κατά τα άρθρα 1 ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ

- 76) Για τους σκοπούς του άρθρου 1 παράγραφος 1 του ν. 703/77, και αντιστοίχως του άρθρου 101 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ, ως «επιχείρηση» νοείται κάθε φυσικό πρόσωπο ή οικονομική ενότητα που ασκεί εμπορική ή άλλη οικονομική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς του και από τον τρόπο χρηματοδότησής του [Βλ. π.χ. Αποφάσεις ΔΕΚ C-55/96, Job Centre coop.arl,

σκ.21, και ΔΕΚ C-180-184/98, Ρανβιον κλπ, σκ. 74]. Η έννοια της «επιχείρησης» είναι περισσότερο οικονομική παρά νομική, με αποτέλεσμα το αποφασιστικό κριτήριο ερμηνείας και υπαγωγής της εν λόγω έννοιας στο δίκαιο της προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού να είναι η οικονομική, και όχι η νομική της αυτοτέλεια [βλ. ενδεικτικά Σινανιώτη-Μαρουδή Αριστέα, Εμπορικό Δίκαιο, Τόμος Ι, Γενικό Μέρος, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2000, σελ. 251]. Ως οικονομική δραστηριότητα νοείται κάθε δραστηριότητα προσφοράς αγαθών ή υπηρεσιών σε δεδομένη αγορά [βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΔΕΚ C-118/85, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκ. 7, και ΔΕΚ C-35/96, Επιτροπή κατά Ιταλίας, σκ. 36, ΔΕφΑθ 1682/2009, σκ. 27, καθώς και Ε.Α. 430/V/2009, σελ. 6, και Ε.Α. 317/V/2006, σελ. 16-17].

- 77) Εν προκειμένω, όλες οι συμπράττουσες εταιρίες διεξάγουν οικονομική δραστηριότητα (κατά τα προαναφερόμενα υπό II), και ως εκ τούτου λογίζονται ως επιχειρήσεις κατά την έννοια των διατάξεων περί ελεύθερου ανταγωνισμού.

VI.3 Η ύπαρξη «συμφωνίας» υπό την έννοια των άρθρων 1 ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ

- 78) Για τους σκοπούς του άρθρου 1 παράγραφος 1 του ν. 703/77, και αντιστοίχως του άρθρου 101 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ, θεωρείται ότι υφίσταται «συμφωνία» όταν οι συμβαλλόμενοι, ρητά ή σιωπηρά, εγκρίνουν από κοινού σχέδιο που καθορίζει τις κατευθυντήριες γραμμές της αμοιβαίας δράσης τους (ή αποχής από τη δράση) στην αγορά. Αρκεί οι επιχειρήσεις να έχουν εκφράσει την κοινή τους βούληση να συμπεριφερθούν στην αγορά κατά καθορισμένο τρόπο. Επομένως, η έννοια της συμφωνίας στηρίζεται στην ύπαρξη συμπτώσεως των βουλήσεων δύο τουλάχιστον μερών, της οποίας η μορφή εκδήλωσης δεν είναι σημαντική, εφόσον συνιστά πιστή έκφραση των βουλήσεων αυτών. [βλ. ενδεικτικά, ΔΕφΑθ 559/2010, σκ. 17, ΔΕφΑθ 906/2010, σκ. 7 και ΔΕφΑθ 2891/2009, σκ. 18, ΔΕφΑθ 1682/2009, σκ. 27, καθώς και την κοινοτική νομολογία στην οποία παραπέμπουν – ειδικότερα, Απόφαση ΔΕΚ C-41/69, Chemiefarma κατά Επιτροπής, σκ. 112, Απόφαση ΠΕΚ T- 41/96, Bayer κατά Επιτροπής, σκ. 67-69, και Απόφαση ΠΕΚ T-208/01, Volkswagen κατά Επιτροπής, σκ. 30-32]. Η ύπαρξη δε μίας συμφωνίας μπορεί να προκύπτει άμεσα ή έμμεσα από τη συμπεριφορά των μερών. Περαιτέρω, ο καθορισμός εκ μέρους των συμμετεχουσών σε μία συνάντηση επιχειρήσεων των «κανόνων παιχνιδιού» για τη συμπεριφορά τους στην αγορά συνιστά αναντίρρητα «συμφωνία» κατά την έννοια των άρθρων 1 ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ, ακόμα και αν δεν συνάφθηκε «τυπική συμφωνία», αλλά απλά εκφράστηκε η επιθυμία ή η ευχή να ακολουθηθεί η συγκεκριμένη συμπεριφορά [βλ. π.χ. Απόφαση ΔΕΚ C-204/00, Aalborg Portland κ.αλ. κατά Επιτροπής, σκ. 228-248, καθώς και ΔΕφΑθ 906/2010, σκ. 7, και ΔΕφΑθ 1682/2009, σκ. 27].
- 79) Μία επιχείρηση που παρίσταται σε συσκέψεις με έκδηλο σκοπό αντιβαίνοντα προς τον ανταγωνισμό, εάν δεν διαχωρίσει δημοσίως τη θέση της από τα συμφωνηθέντα, θεωρείται και εκείνη συμβαλλόμενο μέρος, ακόμη και αν δεν συμμορφωθεί στην πράξη με τα αποτελέσματα των συνεννοήσεων [βλ. π.χ.

Απόφαση ΠΕΚ Τ-7/89 Hercules Chemicals κατά Επιτροπής, σκ. 232]. Εξάλλου, για να υπάρξει παράβαση, δεν είναι αναγκαίο να έχει εκ των προτέρων συμφωνηθεί από τους συμμετέχοντες ένα ολοκληρωμένο κοινό σχέδιο. Η έννοια της συμφωνίας κατά το άρθρο 101 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ (και, αντιστοίχως, κατά το άρθρο 1 παράγραφος 1 του ν. 703/77) μπορεί επίσης να εφαρμοστεί σε ατελείς συνεννοήσεις, καθώς και σε επιμέρους ή/και υπό όρους συμφωνίες στο πλαίσιο διαπραγμάτευσης, οι οποίες οδηγούν στην οριστική συμφωνία. Συναφώς, ο όρος «συμφωνία» μπορεί να εφαρμοστεί όχι μόνο σε ένα γενικό σχέδιο ή σε ρητά συμφωνηθέντες όρους, αλλά και στην υλοποίηση όσων έχουν συμφωνηθεί βάσει των ίδιων μηχανισμών και κατά την επιδίωξη του ίδιου κοινού σκοπού. Όπως άλλωστε επεσήμανε το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην υπόθεση C-49/92P, Επιτροπή κατά Annic Partecipazioni SpA, επικυρώνοντας προηγούμενη απόφαση του Πρωτοδικείου, παράβαση μπορεί να προκύπτει όχι μόνο από μεμονωμένη ενέργεια, αλλά και από σειρά ενεργειών ή ακόμη και από διαρκή συμπεριφορά. Η ερμηνεία αυτή δεν μπορεί να αμφισβητηθεί για το λόγο ότι ένα ή περισσότερα στοιχεία αυτής της σειράς ενεργειών ή της διαρκούς συμπεριφοράς θα μπορούσαν να συνιστούν και μεμονωμένα παράβαση του άρθρου 101 ΣΛΕΕ.

- 80) Εν προκειμένω, αντικείμενο της υπό κρίση υπόθεσης είναι το προαναφερθέν Μνημόνιο Συνεργασίας, η σύναψη του οποίου δεν αμφισβητείται από τις συμπράττουσες επιχειρήσεις. Το εν λόγω μνημόνιο εκφράζει, με σαφή και άμεσο τρόπο, την κοινή βούληση των μερών να συντονίσουν τη δράση τους στην αγορά, βάσει ρητά διατυπωμένων όρων και προκαθορισμένων στόχων, τουλάχιστον για ένα εξάμηνο. Η κοινή βούληση των μερών να συντονίσουν τη δράση τους στην αγορά συνάγεται ευθέως και από το γεγονός ότι το σχετικό μνημόνιο προέβλεπε συγκεκριμένη οργανωτική δομή και μηχανισμούς για την εφαρμογή του, συμπεριλαμβανομένων της συγκρότησης [...] Επιτροπής [...], της διοργάνωσης σειράς συναντήσεων μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών, καθώς και της πρόβλεψης δυνατότητας επιβολής κυρώσεων σε περίπτωση μη συμμόρφωσης.
- 81) Οι προβαλλόμενοι ισχυρισμοί των συμπραττουσών εταιριών περί αυτονόητης διατύπωσης ευχών και συνακόλουθης ανυπαρξίας ουσιαστικής συμβατικής δέσμευσης [βλ. π.χ. υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 22, υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 9-10, υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 18, υπόμνημα ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ 19-2-2010, σελ. 3 και 8, υπόμνημα ΕΛΛ. ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ 19-2-2010, σελ. 20] δεν μπορούν επίσης να γίνουν δεκτοί, καθώς η υπό κρίση συμφωνία, με ρητούς κατά περιεχόμενο όρους, συνιστά άμεση έγγραφη απόδειξη της ύπαρξης κοινής βούλησης των μερών [βλ. ενδεικτικά ΔΕφαΘ 2891/2009, σκ. 23].
- 82) Λαμβάνοντας υπόψη τις ως άνω σκέψεις, κρίνεται ότι το Μνημόνιο Συνεργασίας που συνάφθηκε από τις συμπράττουσες εταιρίες την 6.11.2008, οι προπαρασκευαστικές πράξεις αυτού, καθώς και οι συνακόλουθες ενέργειες των συμβαλλόμενων προς υλοποίηση των στόχων του, συνιστούν συμφωνία κατά την έννοια των διατάξεων περί ελεύθερου ανταγωνισμού.

VI.4 Περιορισμός του ανταγωνισμού – χαρακτήρας της παράβασης

VI.4.1 Αντικείμενο της συμφωνίας

- 83) Το άρθρο 1 παράγραφος 1 του ν. 703/77 (και, αντιστοίχως, το άρθρο 101 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ) μνημονεύουν ρητά, ως περιοριστικές του ανταγωνισμού, συμφωνίες, οι οποίες: (α) άμεσα ή έμμεσα καθορίζουν τις τιμές μεταπώλησης ή οποιουσδήποτε άλλους όρους συναλλαγής και (β) περιορίζουν ή ελέγχουν την παραγωγή ή/και διάθεση προϊόντων.
- 84) Κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, ακριβώς αυτά είναι και τα ουσιώδη χαρακτηριστικά των οριζόντιων ρυθμίσεων που εξετάζονται στην παρούσα υπόθεση. Ειδικότερα, όπως προκύπτει από τη ρητή διατύπωση του μεταξύ τους καταρτισθέντος μνημονίου, οι συμπράττουσες εταιρίες συμφώνησαν την ανάληψη συντονισμένων ενεργειών στην αγορά, ως πρωταρχικοί και άμεσοι στόχοι των οποίων ορίστηκαν σαφώς: «α) ο προσδιορισμός και η πραγματοποίηση πωλήσεων των επιθυμητών ποσοτήτων ετοιμών προϊόντων σε εβδομαδιαία βάση συνολικά και ανά εταιρεία...» και «...β) ο προσδιορισμός του εύρους των επιθυμητών τιμών πωλήσεων σε εβδομαδιαία βάση συνολικά και ανά εταιρεία με στόχο τη σταδιακή σταθεροποίηση των τιμών πωλήσεων σε επίπεδά που να ταυτίζονται τουλάχιστον με το κοινώς αποδεκτό επίπεδο μέσου πραγματικού κόστους ετοιμού προϊόντος που είναι σήμερα [ενν. κατά τη σύναψη του μνημονίου][...] ευρώ».
- 85) Σημειώνεται ότι συμφωνίες που έχουν ως αντικείμενό τους τον περιορισμό του ανταγωνισμού θεωρούνται εκείνες οι οποίες είναι από τη φύση τους ικανές να περιορίσουν τον ανταγωνισμό. Πρόκειται για περιορισμούς οι οποίοι, ενόψει των στόχων που επιδιώκουν οι εθνικοί και κοινοτικοί κανόνες ανταγωνισμού, είναι τόσο πιθανό να επηρεάσουν δυσμενώς τον ανταγωνισμό, ώστε δεν είναι ανάγκη, στο πλαίσιο της εφαρμογής των άρθρων 1 παράγραφος 1 του ν. 703/77 και 101 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ, να αποδειχθούν οι συγκεκριμένες επιπτώσεις τους στην αγορά. Ειδικότερα, στις οριζόντιες συμφωνίες που έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού συμπεριλαμβάνονται σαφώς και οι σχετικές με τον καθορισμό των τιμών, καθώς και τον περιορισμό ή έλεγχο της διάθεσης και παραγωγής [Βλ. ενδεικτικά Ανακοίνωση της Επιτροπής - Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παράγραφος 3 της συνθήκης, παρ. 21 και 23].
- 86) Περαιτέρω, επισημαίνεται ότι – κατά τη σχετική αξιολόγηση του αντικειμένου της σύμπραξης – δεν εξετάζεται η υποκειμενική πρόθεση των μερών, αλλά μόνο το περιεχόμενο και ο αντικειμενικός σκοπός της συμφωνίας υπό το φως των αμοιβαίων οικονομικών σχέσεων εντός των οποίων πρέπει να εφαρμοστεί η σχετική συμφωνία. Με άλλα λόγια, δεν απαιτείται αντι-ανταγωνιστική πρόθεση, αλλά αρκεί το αντικειμενικά ενδεχόμενο αντι-ανταγωνιστικό αποτέλεσμα. Εφόσον το αντι-ανταγωνιστικό αποτέλεσμα είναι αντικειμενικά ενδεχόμενο, η σύμπραξη είναι απαγορευμένη, έστω και αν οι συμπράττοντες δεν αποσκοπούν στο αποτέλεσμα αυτό [βλ. ενδεικτικά ΔΕφΑθ 559/2010, σκ. 17, ΔΕφΑθ 2891/2009, σκ. 18, και ΔΕφΑθ 1682/2009, σκ. 27, όπου και

εκτενείς παραπομπές σε κοινοτική νομολογία. Βλ. επίσης Απόφαση ΔΕΚ C-29/83 & 30/83, Compagnie Royale Asturienne des Mines SA and Rheinzing GMBH κατά Επιτροπής, Συλλ.1984, σελ. 1679]. Ακόμα και αν αποδειχτεί ότι οι συνάψαντες τη συμφωνία ενήργησαν χωρίς να έχουν άμεση πρόθεση τον περιορισμό του ανταγωνισμού, αλλά την επικαλούμενη αντιμετώπιση της κρίσης ενός κλάδου, τέτοιοι λόγοι δεν λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 101 ΣΛΕΕ [βλ. π.χ. Απόφαση ΔΕΚ C-209/07, Irish Beef, σκ. 21]. Άλλωστε, μια σύμπραξη δύναται να συνιστά εξ' αντικειμένου περιορισμό του ανταγωνισμού, ακόμη και στην περίπτωση που εξυπηρετεί και άλλους σκοπούς [βλ. ενδεικτικά ΔΕφαΘ 1001/2006, σκ. 16, καθώς και ΔΕφαΘ 1617/2009, σκ. 6 & 17. Βλ. επίσης Αποφάσεις ΔΕΚ 96/82 NV IAZ International Belgium κατά Επιτροπής, σκ. 25, ΔΕΚ C-45/85 Verband κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.35-42, και ΔΕΚ C-246/86 Belasco κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.40-42].

- 87) Επιπλέον, στο πλαίσιο εφαρμογής του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ, έχει κριθεί ότι η ύπαρξη κρίσης στην αγορά δεν δύναται να άρει τον παραβατικό χαρακτήρα μιας σύμπραξης [βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΔΕΚ C-238/99 P, C-244/99 P, C- 245/99 P, C- 247/99 P, C- 250/99 P έως C- 252/99 P και C-254/99 P, LVM κ.λπ κατά Επιτροπής, σκ. 487, Αποφάσεις ΠΕΚ T-217/03 και T-245/03, FNCBV κ.λπ. κατά της Επιτροπής, σκ. 90, καθώς και Απόφαση Ευρ. Επιτροπής (COMP/C.38.279/F3), French Beef, σκ. 130]. Συναφώς, το γεγονός ότι ένας κλάδος βρίσκεται σε κρίση θα μπορούσε να συνεκτιμηθεί μόνο ως ελαφρυντικό στοιχείο κατά το συνακόλουθο στάδιο υπολογισμού του ύψους του προστίμου [βλ. Richard Whish, Competition Law, 5^η Έκδοση (2005), σελ. 577 και τη σχετική νομολογία στην οποία παραπέμπει]. Εξάλλου, η επίκληση αμυντικών επιχειρημάτων, όπως η αμελητέα επίπτωση στον ανταγωνισμό, το δυσχερές οικονομικό περιβάλλον, η τυχόν απόκλιση από τα συμφωνηθέντα, ή ακόμη και η άγνοια ότι πτυχές της συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής μπορούσαν να θεωρηθούν παράνομες, δεν απαλλάσσουν τους αυτουργούς της παράβασης από τη διάπραξή της. Εφόσον διαπιστώνεται το περιοριστικό αντικείμενο των εν λόγω συμβάσεων, δεν είναι απαραίτητο να εξεταστεί το τυχόν επιχειρηματικό συμφέρον των συμβαλλόμενων. Είναι, δηλαδή, αδιάφορο το ζήτημα αν η συμμετοχή κάποιας επιχείρησης στην εν λόγω σύμπραξη, για την οποία υπάρχουν έγγραφες αποδείξεις, υπαγορεύθηκε από συγκεκριμένους εμπορικούς λόγους ή ήταν κατ' εκτίμηση οικονομικά λογική ή πρόσφορη [βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΔΕΚ C-403/04P και C-405/04P Sumitomo Metal Industries Ltd και Nippon Steel Corp. κατά Επιτροπής, σκ. 46, ΔΕΚ C-204/00 P, C-205/00P, C-211/00P, C-213/00P, C-217/00P and C-219/00P Aalborg κ.αλ. κατά Επιτροπής, σκ. 335]. Τα ανωτέρω δύναται να τύχουν εφαρμογής και στην υπό κρίση υπόθεση.

(α) *Άμεσος ή έμμεσος καθορισμός τιμών*

- 88) Κατά πάγια νομολογία, ο άμεσος ή έμμεσος καθορισμός τιμών συνιστά πρόδηλο περιορισμό του ανταγωνισμού (και την κυριότερη περίπτωση εξ

αντικειμένου νοθεύσεως του ανταγωνισμού) [βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΠΕΚ, T-374/94, T-375/94, T-384/94 και T-388/94, European Night Services κ.λπ κατά της Επιτροπής, σκ. 136]. Σε περίπτωση συμβατικών όρων ή εναρμονισμένων πρακτικών που ενέχουν απευθείας καθορισμό τιμών, ο περιορισμός του ανταγωνισμού είναι εμφανής. Επειδή δε ο καθορισμός τιμών αποτελεί τόσο σημαντικό περιορισμό του ανταγωνισμού, στην Ανακοίνωση της Ευρ. Επιτροπής σχετικά με τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας (*de minimis*) ορίζεται, βάσει πάγιας νομολογίας και πρακτικής, ότι τέτοιου είδους συμφωνίες μεταξύ ανταγωνιστών συνιστούν πάντοτε παράβαση, ανεξαρτήτως του μεριδίου αυτών στη σχετική αγορά.

- 89) Αντικείμενο του εν λόγω περιορισμού μπορεί να είναι ο καθορισμός συγκεκριμένων τιμών, κλίμακας τιμών, τιμών-στόχων, τιμών πλαισίων, εκπτώσεων ή και δεσμεύσεων ως προς τις τιμές μεταπώλησης. Επομένως, ο όρος «τιμές» λαμβάνεται υπό ευρεία έννοια, περικλείοντας και τις εκπτώσεις, περιθώρια κέρδους, όρους πίστωσης, ακόμα και συστάσεις περί τιμών. Για τη διαπίστωση, επομένως, άμεσου ή έμμεσου καθορισμού τιμών δεν απαιτείται – κατά την έννοια των κοινοτικών και εθνικών διατάξεων περί ανταγωνισμού – ούτε η ταύτιση τιμών, ούτε και η τυχόν ομοιόμορφη αύξηση ή αναπροσαρμογή τους. Ο άμεσος ή έμμεσος καθορισμός μιας τιμής, ακόμη και τιμής η οποία συνιστά απλώς και μόνο επιδιωκόμενο στόχο, επηρεάζει αρνητικά τον ανταγωνισμό διότι παρέχει σε όλους τους συμβαλλόμενους μιας σύμπραξης τη δυνατότητα να προβλέψουν με εύλογη βεβαιότητα την πολιτική τιμών που θα ακολουθήσουν οι ανταγωνιστές τους [βλ. ενδεικτικά Απόφαση ΔΕΚ 8/72 *Vereeniging van Cementhandelaren* κατά Επιτροπής, σκ. 21]. Εκδηλώνοντας την κοινή πρόθεση να εφαρμόσουν ένα δεδομένο επίπεδο τιμών για τα προϊόντα τους, οι ενδιαφερόμενοι παραγωγοί παύουν να καθορίζουν αυτοτελώς την πολιτική που θα ακολουθήσουν στην αγορά, αντιστρατευόμενοι έτσι την αντίληψη που εμπεριέχεται στις εθνικές και κοινοτικές διατάξεις περί ανταγωνισμού [βλ. ενδεικτικά Απόφαση ΠΕΚ T-311/94 *BPB de Eendracht* κατά Επιτροπής, σκ. 192].
- 90) Συναφώς, η απαίτηση αυτονομίας δράσης στην αγορά (που περικλείεται στις εθνικές και κοινοτικές διατάξεις περί ανταγωνισμού) δεν αποκλείει μεν το δικαίωμα των εταιριών να προσαρμόζονται επιτηδείως στη διαπιστούμενη ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους, πλην όμως αντιτίθεται αυστηρώς σε κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ των εταιριών αυτών δυνάμενη, είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά ενός υφιστάμενου ή δυνητικού ανταγωνιστή στην αγορά, είτε να αποκαλύψει σε έναν ανταγωνιστή την τιμολογιακή πολιτική που η εταιρία έχει αποφασίσει ή σκέπτεται να ακολουθήσει στην αγορά [βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΔΕΚ C-48/69 *ICI* κατά Επιτροπής, σκ. 64, ΔΕΚ C-40/73, *Suiker Unie* κατά Επιτροπής, σκ. 173-174, καθώς και Αποφάσεις ΠΕΚ T-202/98 *Tate & Lyle* κατά Επιτροπής, σκ. 56, και ΠΕΚ T-54/03 *Lafarge* κατά Επιτροπής, σκ. 461]. Περαιτέρω, οι επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε συναντήσεις, στις οποίες ανταλλάσσονται πληροφορίες μεταξύ ανταγωνιστών που αφορούν, μεταξύ άλλων, την τιμολογιακή πολιτική

που αυτοί σκοπεύουν να υιοθετήσουν στην αγορά, όχι μόνο σκοπεύουν στην εξάλειψη της προηγούμενης αβεβαιότητας ως προς την μελλοντική συμπεριφορά των ανταγωνιστών, αλλά και δεν μπορούν παρά να λάβουν, άμεσα ή έμμεσα, υπόψη τις πληροφορίες που ανταλλάσσονται κατά τη διάρκεια των συναντήσεων αυτών κατά τον καθορισμό της μελλοντικής εμπορικής τους πολιτικής. Το συμπέρασμα αυτό εφαρμόζεται ακόμα και στις περιπτώσεις που η συμμετοχή μίας ή περισσότερων επιχειρήσεων σε συναντήσεις με αντι-ανταγωνιστικό σκοπό περιορίζεται στην απλή λήψη πληροφοριών που σχετίζονται με τη μελλοντική συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους [βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΠΕΚ T-202/98 Tate & Lyle κατά Επιτροπής, σκ. 58, ΠΕΚ T-7/89 Hercules κατά Επιτροπής, ΠΕΚ T-1/89 Rhône Poulenc κατά Επιτροπής, και ΠΕΚ T-25/95 κλπ. Cimenteries CBR κλπ. κατά Επιτροπής]. Τέλος, η συνεχής συμμετοχή των επιχειρήσεων αυτών σε τέτοιες συναντήσεις αρκεί για να δημιουργήσει ένα κλίμα αμοιβαίας σιγουριάς ως προς τη μελλοντική τιμολογιακή τους πολιτική [βλ. Απόφαση ΠΕΚ T-202/98 Tate & Lyle κατά Επιτροπής, σκ. 60]. Τα ως άνω τυγχάνουν ευθείας εφαρμογής και στην κρινόμενη υπόθεση.

- 91) Εν προκειμένω, ο συγκεκριμένος όρος της συμφωνίας περί προσδιορισμού, σε εβδομαδιαία βάση, συνολικά και ανά εταιρία, του εύρους των επιθυμητών τιμών πωλήσεων, με άμεσο και πρωταρχικό στόχο τη σταδιακή ταύτιση της τιμής πώλησης τουλάχιστον με το μέσο πραγματικό κόστος των [...] ευρώ, περιορίζει ευθέως τη δυνατότητα των μερών να ορίζουν ανεξάρτητα, στο πλαίσιο δηλαδή μιας αυτόνομης εμπορικής και χρηματοπιστωτικής πολιτικής, την τιμή πώλησης των σχετικών προϊόντων.
- 92) Άλλωστε, η σαφής και ρητή διατύπωση του σχετικού συμβατικού όρου παραπέμπει ευθέως στον καθορισμό τιμών με την έννοια των κείμενων διατάξεων. Η αντίθετη ερμηνεία που φαίνεται να προκρίνουν οι συμπράττουσες [βλ. ενδεικτικά υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 22] δεν συνάδει με τη γραμματική διατύπωση και το πραγματικό νόημα των εν λόγω όρων. Δεν συνάδει άλλωστε ούτε και με τα στοιχεία και τις μαρτυρίες των ίδιων των συμπραττουσών κατά τη συζήτηση ενώπιον της Επιτροπής, όπου επιβεβαιώθηκε ότι η συμφωνία είχε σαν σκοπό, μεταξύ άλλων, τη βραχυπρόθεσμη σταθεροποίηση / αύξηση της τιμής, βάσει προκαθορισμένων στόχων-κατωφλίων [βλ. ενδεικτικά Πρακτικά 12-4-2010, σελ. 33].
- 93) Σε αντίθεση με τους ισχυρισμούς των συμπραττουσών [βλ. ενδεικτικά υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 22, υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 9, υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 18, υπόμνημα ΑΝΔΡΟΜΕΔΑΣ 19-2-2010, σελ. 8, υπόμνημα ΕΛΛ. ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ 19-2-2010, σελ. 20], ακόμη κι αν θεωρηθεί ότι τα μέρη αποσκοπούσαν απλώς στον προσδιορισμό της τιμής-στόχου των [...] ευρώ, το γεγονός αυτό αρκεί – κατά την ως άνω πάγια νομολογία και πρακτική – για τη διαπίστωση του περιοριστικού αντικειμένου της συμφωνίας στην κρινόμενη υπόθεση. Πράγματι, τα μέρη δεν αμφισβητούν ότι ο συγκεκριμένος όρος αφορούσε στον προσδιορισμό εύρους επιθυμητής τιμής με απώτερο στόχο αυτή να ταυτιστεί σταδιακά με τα [...]

ευρώ/κίλο, αλλά αρκούνται στο ότι δεν αφορούσε «αυστηρά καθορισμό τιμής τουλάχιστον [...] ευρώ/ κίλο» ή ότι αφορούσε σε «μία μη αυστηρώς δεσμευτική» σχετική συμφωνία βραχείας διάρκειας [βλ. απαντητική επιστολή ΝΗΡΕΥΣ με αρ. πρωτ. 2509/23.3.2009, υπόμνημα ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ 19-2-2010, σελ. 3]. Ωστόσο, η επιχειρούμενη αυτή διάκριση δεν είναι σχετική, ούτε και καθοριστική για την αξιολόγηση του σχετικού όρου.

- 94) Εξάλλου, η προβλεπόμενη συστηματική ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των συμπραττουσών εταιριών, σε εβδομαδιαία βάση, αναφορικά με το «εύρος της επιθυμητής τιμής πώλησης» των σχετικών προϊόντων από κάθε μία από αυτές, τους έδινε τη δυνατότητα να παρακολουθούν (ή/και να προβλέπουν με εύλογη βεβαιότητα) τόσο τη γενική (μελλοντική) τιμολογιακή πολιτική των ανταγωνιστών τους, όσο και τις επιμέρους αποφάσεις τους σχετικά με το εύρος της επιθυμητής τιμής πώλησης ανά τακτά διαστήματα, προκειμένου να διασφαλίζεται – κατά τρόπο συντονισμένο – ο κοινά επιδιωκόμενος στόχος της σταθεροποίησης (αύξησης) των τιμών.
- 95) Συμπερασματικά, κατά την κρίση της Επιτροπής, ο εξ' αντικειμένου περιορισμός του ανταγωνισμού μέσω του καθορισμού τιμών προκύπτει ευθέως στην κρινόμενη υπόθεση από την ύπαρξη των συγκεκριμένων αυτών όρων στο Μνημόνιο Συνεργασίας και είναι, ως εκ τούτου, εμφανής.

(β) Περιορισμός ή/και έλεγχος παραγωγής / διάθεσης προϊόντων

- 96) Ο άμεσος ή έμμεσος περιορισμός και έλεγχος της παραγωγής και της διαθέσεως προϊόντων συνιστά, επίσης, πρόδηλο περιορισμό του ανταγωνισμού [βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΔΕΚ 41/69 ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής, Συλλογή 1970, σ. 669 και ΔΕΚ 246/86 Belasco κατά Επιτροπής, Συλλογή 1989, σ. 2181]. Περαιτέρω, σημειώνεται ότι στην κοινή τυπολογία των οριζόντιων συμπράξεων που ενέχουν σοβαρούς περιορισμούς για τον ανταγωνισμό, παρόμοιες συμφωνίες ελέγχου της παραγωγής ή/και διάθεσης ενός προϊόντος συνδυάζονται πολύ συχνά με προσπάθειες διατήρησης ή αύξησης της τιμής πώλησης του [βλ. ενδεικτικά Απόφαση ΠΕΚ T-236/01 Tokai Carbon κατά Επιτροπής, Συλλογή 2004, σ. II-1181, καθώς και Αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις Υποθέσεις Graphite Electrodes EE 2002 L100/1, Steel Beams EE 1994 L16/1 και Cartoboard EE 1994 L243/1].
- 97) Εν προκειμένω, ο συγκεκριμένος (και ρητά διατυπωμένος) όρος της συμφωνίας περί προσδιορισμού και πραγματοποίησης σε εβδομαδιαία βάση, συνολικά και ανά εταιρία, πωλήσεων των επιθυμητών ποσοτήτων ετοιμών προϊόντων μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας περιορίζει ευθέως τη δυνατότητα των μερών να ορίζουν ανεξάρτητα, στο πλαίσιο δηλ. μιας αυτόνομης εμπορικής πολιτικής, το επίπεδο και τον τρόπο διάθεσης (και παραγωγής) των σχετικών προϊόντων. Περαιτέρω, κατά την ως άνω κοινή τυπολογία αντίστοιχων οριζόντιων συμπράξεων με προδήλως αντι-ανταγωνιστικούς περιορισμούς, το ίδιο το Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων εταιριών αναφέρεται ρητά και στους δύο περιοριστικούς όρους (δηλ. περιορισμός/έλεγχος της διάθεσης των προϊόντων και καθορισμός της τιμής τους), ως μέσο για την επίτευξη του

σκοπού της συμφωνίας (σταθεροποίηση - αύξηση τιμών). Συνεπώς, κατά την κρίση της Επιτροπής, ο εξ' αντικειμένου περιορισμός του ανταγωνισμού μέσω του περιορισμού και ελέγχου της διάθεσης (και παραγωγής) των σχετικών προϊόντων προκύπτει ευθέως στην κρινόμενη υπόθεση από την ύπαρξη των συγκεκριμένων αυτών όρων στο Μνημόνιο Συνεργασίας και είναι, ως εκ τούτου, εμφανής.

- 98) Οι συμπράττουσες επιχειρήσεις υποστηρίζουν ότι το φαινόμενο της πώλησης κάτω του κόστους και της αντίστοιχης σώρευσης ζημιών στις εταιρίες του κλάδου οφείλονταν κυρίως στην πληθώρα της παραγόμενης ή ακριβέστερα ήδη παραχθείσας ποσότητας (υπερπαραγωγή) λόγω εσφαλμένου προγραμματισμού, σε συνδυασμό με την αλλαγή στάσης του πιστωτικού συστήματος έναντι του κλάδου που εκφράστηκε με τον περιορισμό της δανειακής κάλυψης. Ισχυρίζονται, επίσης, ότι δεν μπορεί να τεκμηριωθεί ότι το μνημόνιο αφορούσε συμφωνία για μείωση μελλοντικής παραγωγής, αλλά απλώς και μόνο συμφωνία για τον περιορισμό της ήδη παραχθείσας (υφιστάμενης, πλεονασματικής) ποσότητας [βλ. απαντητικές επιστολές των εταιριών με αρ. πρωτ. 2509/23.3.2009, 2483/23.3.2009, 2494/23.3.2009, 2495/23.3.2009 και 2499/23.3.2009, υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 11, 24-25, υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 11, υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 19-20, υπόμνημα ΑΝΔΡΟΜΕΔΑΣ 19-2-2010, σελ. 9, υπόμνημα ΕΛΛ. ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ 19-2-2010, σελ. 24].
- 99) Οι ως άνω ισχυρισμοί των συμπραττουσών εταιριών είναι αβάσιμοι και αλυσιτελείς και, ως εκ τούτου, απορριπτέοι. Ειδικότερα, κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, τα εν λόγω επιχειρήματα δεν αίρουν σε καμία περίπτωση τον παραβατικό χαρακτήρα της συμφωνίας, για τους ακόλουθους κυρίως λόγους:

α) Η συμφωνία για τον περιορισμό διάθεσης της υφιστάμενης (πλεονασματικής) παραγωγής, μέσω του προσδιορισμού των επιθυμητών ποσοτήτων διάθεσης των σχετικών προϊόντων που είχαν ήδη παραχθεί, καθώς και η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των συμπραττουσών εταιριών (σε εβδομαδιαία βάση) για το σκοπό αυτό, αποτελούν σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού που εμπίπτει αυτοτελώς στην απαγορευτική διάταξη του άρθρου 1 παρ. 1 του ν. 703/77 και του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ [βλ. π.χ. Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (IV/29.535) White lead, ΕΕ L 21 της 30.1.1979, σκ. 25 και 27]. Συνεπώς, ακόμη και αν η σύμπραξη αφορούσε αποκλειστικά και μόνο τον έλεγχο/περιορισμό της διάθεσης της ήδη παραχθείσας ποσότητας τσιπούρας, εκδοχή που η Επιτροπή δεν αποδέχεται, θα συνιστούσε και πάλι εξ' αντικειμένου σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού κατά τις κείμενες εθνικές και κοινοτικές διατάξεις. Σημειώνεται, σχετικώς, ότι κατά τη διάρκεια της συζήτησης ενώπιον της Επιτροπής τα εμπλεκόμενα μέρη δεν αμφισβήτησαν, τουναντίον επιβεβαίωσαν, ότι η κρινόμενη συμφωνία

αφορούσε τον έλεγχο/περιορισμό της διάθεσης ποσοτήτων τσιπούρας στην αγορά (όπως άλλωστε προκύπτει και από τα υπομνήματά τους) [βλ. ενδεικτικά Πρακτικά 12-4-2010, σελ. 27 και 37, καθώς και Πρακτικά 4-5-2010, σελ. 15].

β) Περαιτέρω, η διάκριση που επιχειρείται από τα εμπλεκόμενα μέρη μεταξύ του συντονισμού της διάθεσης της ήδη παραχθείσας ποσότητας και της μελλοντικής μείωσης της παραγωγής δεν έχει ουσιαστικό αντικείμενο. Μέσω του προσδιορισμού της διάθεσης της ήδη παραχθείσας ποσότητας (περιορισμός που ούτως ή άλλως εμπίπτει αυτοτελώς στην απαγορευτική διάταξη των άρθ. 1 ν.703/77 και άρθ. 101 ΣΛΕΕ κατά τα προαναφερόμενα), οι συμπράττουσες εταιρίες σηματοδότησαν – τουλάχιστον κατά έμμεσο τρόπο – την ανάγκη περιορισμού της υπερπροσφοράς και, συνεπώς, περιορισμού ή ελέγχου της παραγωγής, ήδη στο προγενέστερο στάδιο της παραγωγικής αλυσίδας, δηλ. εκείνο της παραγωγής και διάθεσης γόνου ιχθυοκαλλιέργειας. Οι ίδιοι οι συμβαλλόμενοι ισχυρίζονται ότι η συμφωνία τους αφορούσε μία «κλασική περίπτωση συμφωνίας για τον περιορισμό της πλεονασματικής παραγωγής» (και, κατά συνέπεια, μία συμφωνία περιορισμού ή/και ελέγχου της παραγωγής κατά την έννοια των κείμενων διατάξεων), παρόλο που θεωρούν ότι αυτή ικανοποιεί όλες τις προϋποθέσεις εξαίρεσης [βλ. υπόμνημα ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ 19-2-2010, σελ. 9, υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 25]. Οι ίδιοι ισχυρίζονται επίσης ότι αποσκοπούσαν, μέσω της εξεταζόμενης συμφωνίας, να στείλουν ένα «μήνυμα ενότητας και αποφασιστικότητας» στην αγορά για την ανάσχεση της κρίσης [βλ. υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 29, υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 26, κατάθεση εκπροσώπου ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ, σελ. 15]. Κατά κοινή δε πεποίθηση και δήλωσή τους, η γενεσιουργός αιτία της ίδιας αυτής κρίσης ήταν κυρίως η υπερπροσφορά του κλάδου (η αντιμετώπιση της οποίας αποτελούσε το κύριο και μόνιμο ζητούμενο για αυτές). Για το συγκεκριμένο άλλωστε λόγο σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε η εξεταζόμενη συμφωνία. Το γεγονός ότι οι συνεννοήσεις μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών και οι συνακόλουθες συζητήσεις με φορείς του Υπουργείου αφορούσαν και εν γένει στη μείωση της παραγωγής / προσφοράς επιβεβαιώθηκε, άλλωστε, και κατά τη μαρτυρική κατάθεση του [...] στη συζήτηση ενώπιον της Επιτροπής [βλ. Πρακτικά 4-5-2010, σελ. 11-12, καθώς και σχετική υπ. αριθμ. πρωτ. 954/16.2.2010 επιστολή του ιδίου]. Σε κάθε περίπτωση, ο έλεγχος/περιορισμός της διάθεσης ενός προϊόντος στην αγορά δεν μπορεί παρά να επιδράσει στην ένταση και στο ρυθμό παραγωγής του. Τα δύο μεγέθη είναι κατά κανόνα αλληλένδετα και προσαρμόζονται αναλόγως. Κατά γενική δε ομολογία των μερών, το πρόβλημα της υπερπροσφοράς στην παρούσα υπόθεση συνδέεται άμεσα με τον

προγραμματισμό τοποθέτησης γόνου που λαμβάνει χώρα προ 12-18 μηνών. Πέραν της λογικής σχέσης και ακολουθίας των σταδίων παραγωγής και διάθεσης ενός προϊόντος, τα ανωτέρω στοιχεία καταδεικνύουν ότι ο δεύτερος περιοριστικός όρος είχε πράγματι διττό χαρακτήρα και περιλάμβανε, τουλάχιστον εμμέσως, και το στόχο της συντονισμένης συγκράτησης της παραγωγής ήδη στο στάδιο του προγραμματισμού και τοποθέτησης γόνου. Η κοινή βούληση των μερών για τον έλεγχο/περιορισμό της παραγωγής αποτυπώνεται, άλλωστε, και σε απαντητικές τους επιστολές προς την υπηρεσία αλλά και σε παράλληλες δημόσιες τοποθετήσεις τους την περίοδο εκείνη. Συγκεκριμένα, οι ίδιες οι εταιρίες διακήρυτταν ότι απαιτείται μείωση της παραγωγής για την ανάσχεση της κρίσης και την ουσιαστική εξομάλυνση της κατάστασης, προσδιορίζοντάς την μάλιστα από κοινού σε 30% σε σχέση με τα τρέχοντα αποθέματα [βλ. απαντητικές επιστολές με υπ' αριθμ. πρωτ. 2499/23.3.2009, 2509/23.3.2009, 2495/23.3.2009 και 2483/23.3.2009. Βλ. επίσης δηλώσεις του Προέδρου του Συνδέσμου Ελληνικών Θαλασσοκαλλιεργειών στην εφημερίδα «Η ΑΞΙΑ» την 17.1.2009 αναφορικά με τη μείωση της παραγωγής γόνου τσιπούρας από τις μεγαλύτερες εταιρίες κατά 30% μέσα στο έτος 2009]. Το επιχείρημα ότι το μνημόνιο δεν αναφέρεται ειδικώς στον εβδομαδιαίο προσδιορισμό των επιθυμητών ποσοτήτων τοποθέτησης γόνου (αλλά μόνο στις επιθυμητές ποσότητες διάθεσης και στην επιθυμητή τιμή πώλησης των ετοιμών προϊόντων) δεν σημαίνει ότι οι συμπράττουσες εταιρίες δεν αποσκοπούσαν, μέσω του μνημονίου, και στον έλεγχο/περιορισμό της παραγωγής εν γένει. Κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, με βάση τα στοιχεία του φακέλου και τις επεξηγηματικές/ερμηνευτικές δηλώσεις των ίδιων των μερών, συνάγεται ότι το περιοριστικό αντικείμενο της κρινόμενης συμφωνίας δεν αφορούσε μόνο τη διάθεση (και τιμολόγηση) των ετοιμών προϊόντων τσιπούρας, αλλά – τουλάχιστον εμμέσως – και την παραγωγή τους εν γένει (ήδη στο προγενέστερο στάδιο της αλυσίδας που αφορά στον προγραμματισμό του γόνου τσιπούρας). Ο έλεγχος/περιορισμός της διάθεσης της τσιπούρας ως τελικού προϊόντος στην αγορά επιδρά αναπόδραστα στην ένταση και στο ρυθμό παραγωγής της, ενώ σηματοδοτεί και την ανάγκη περιορισμού του προγραμματισμού και τοποθέτησης γόνου στο προγενέστερο στάδιο της παραγωγικής διαδικασίας.

γ) Τέλος, κατά την κρίση της Επιτροπής, ο ίδιος ο ισχυρισμός των συμπραττουσών ότι η συμφωνία τους αποσκοπούσε στον περιορισμό της διάθεσης της ήδη παραχθείσας ποσότητας (σε αντιδιαστολή με τον περιορισμό της μελλοντικής παραγωγής) υπογραμμίζει, με τον πλέον εύγλωττο τρόπο, ότι οι συμβαλλόμενοι ουσιαστικά στόχευαν στην όσο το δυνατόν πιο άμεση και ταχεία σταθεροποίηση (αύξηση) των τιμών

– επιδίωξη που αποτυπώνονταν άλλωστε και ρητά στο μεταξύ τους μνημόνιο.

- 100) Σημειώνεται, επίσης, ότι το Δικαστήριο της ΕΕ έκρινε με την από 20.11.2008 απόφασή του στην υπόθεση C-209/07 Irish Beef (αίτηση έκδοσης προδικαστικής απόφασης αναφορικά με συμφωνίες για τον εξορθολογισμό του τομέα βοείου κρέατος στην Ιρλανδία) ότι ακόμη και συμφωνίες που προβλέπουν τη μείωση του πλεονάσματος παραγωγικής ικανότητας θεωρούνται ότι έχουν ως αντικείμενό τους την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού κατά την έννοια της διάταξης του άρθρου 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ. Σκοπός των διατάξεων αυτών είναι η απαγόρευση οποιασδήποτε μορφής συντονισμού που να υποκαθιστά σκοπίμως τους κινδύνους του ανταγωνισμού με μια συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων σε πρακτικό επίπεδο. Συνεπώς, ακόμη και με την πλέον ευνοϊκή εκδοχή για τα εμπλεκόμενα μέρη, δηλ. ότι η κρινόμενη συμφωνία στόχευε στον εξορθολογισμό του πλεονάσματος τυχόν αναποτελεσματικής παραγωγικής ικανότητας – υπόθεση που δεν θα μπορούσε να στοιχειοθετηθεί στην προκειμένη περίπτωση – η εξεταζόμενη συμφωνία θα συνιστούσε εξ' αντικειμένου περιορισμό του ανταγωνισμού.
- 101) Σε κάθε περίπτωση, ο περιορισμός της διάθεσης των προϊόντων στην παρούσα υπόθεση ήταν άμεσα συνδεδεμένος με την επιδίωξη ομαλοποίησης της τιμής τους. Αυτό προκύπτει με σαφήνεια, τόσο από τους όρους του μνημονίου συνεργασίας, όσο και από τα υπομνήματα των συμπραττουσών εταιριών που επιβεβαιώνουν ότι οι ίδιοι οι συμβαλλόμενοι είχαν αντιληφθεί τον προσδιορισμό διοχετευόμενων ποσοτήτων ανά εβδομάδα ως μέσο για την σταθεροποίηση των τιμών (και τον καθορισμό του επιθυμητού εύρους τους). Συνεπώς, ο περιορισμός της διάθεσης που συμφωνήθηκε δεν μπορεί παρά να αξιολογηθεί από την Ε.Α. στο πλαίσιο του συνολικού σχεδιασμού των συμπραττουσών εταιριών για τον συντονισμό της εμπορικής τους στρατηγικής, προκειμένου να επιτευχθεί η σταθεροποίηση (αύξηση) των τιμών πώλησης των σχετικών προϊόντων.

VI.4.2 Αποτελέσματα της συμφωνίας

- 102) Κατά τα ανωτέρω εκτεθέντα (υπό VI.1 – VI.4.1), η υπό κρίση συμφωνία συνιστά συντονισμένη δράση μεταξύ ανταγωνιστών, που μάλιστα πλαισιώνεται από σύστημα κυρώσεων σε περίπτωση μη τήρησης των συμφωνηθέντων, η οποία έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό και νόθευση του ανταγωνισμού, υπό την έννοια ότι περιορίζει και ελέγχει την παραγωγή και διάθεση των σχετικών προϊόντων, καθώς και προσδιορίζει την τιμή πώλησης αυτών.
- 103) Στις περιπτώσεις που το αντικείμενο μιας συμφωνίας είναι ο περιορισμός του ανταγωνισμού, η συμφωνία εμπίπτει στις απαγορευτικές διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 1 του ν. 703/77 και 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ άνευ ετέρου. Η εκτίμηση των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων μιας συμφωνίας παρέλκει, όταν προκύπτει ότι αυτή έχει ως αντικείμενο την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του

- ανταγωνισμού [βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΠΕΚ Τ-305/94 έως Τ-307/94, Τ-313/94 έως Τ-316/94, Τ-318/94, Τ-325/94, Τ-328/94, Τ-329/94 και Τ-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij NV κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκ. 741 και ΠΕΚ Τ-62/98, Volkswagen κατά Επιτροπής, σκ. 178, ΠΕΚ Τ-368/00 Opel κατά Επιτροπής, σκ. 104, καθώς και ΔΕφαΘ 559/2010 σκ. 17 και ΔΕφαΘ 2891/2009 σκ. 18, ΔΕφαΘ 1682/2009, σκ. 27].
- 104) Παρά το γεγονός ότι αρκεί ο περιοριστικός για τον ανταγωνισμό σκοπός της συμφωνίας για την υπαγωγή αυτής στις απαγορευτικές διατάξεις των άρθρων 1 παράγραφος 1 του ν. 703/77 και του άρθρου 101 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ (βλ. ενότητα VI.4.1 ανωτέρω), στην παρούσα υπόθεση μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η κρινόμενη συμφωνία όντως εφαρμόστηκε και στην πράξη, με επιπτώσεις επιζήμιες για τον ανταγωνισμό. Ειδικότερα, η συμφωνία τέθηκε σε λειτουργία και η εφαρμογή της διασφαλιζόταν, αφενός με ένα καθεστώς παρακολούθησης που συνίστατο σε τακτικές συναντήσεις μεταξύ [...] (τουλάχιστον για τη διάρκεια του εξαμήνου) και την τακτική ανταλλαγή εμπιστευτικών πληροφοριών σχετικά με τις ποσότητες διάθεσης των προϊόντων και το επιθυμητό εύρος τιμών πώλησης σε εβδομαδιαία βάση, και αφετέρου με ένα συγκεκριμένο σύστημα κυρώσεων σε περίπτωση μη συμμόρφωσης (ασχέτως του αν επιβλήθηκαν ή όχι τέτοιες κυρώσεις σε συγκεκριμένες περιπτώσεις).
- 105) Άλλωστε, το γεγονός ότι η κρινόμενη συμφωνία εφαρμόστηκε, τουλάχιστον μερικώς, και στην πράξη συνάγεται ευθέως από τις υπ' αριθμ. πρωτ. 4585/3.6.2009 και 4566/3.6.2009 επιστολές των συμπραττουσών εταιριών (βλ. ανωτέρω Κεφάλαιο IV.1, σημείο 46), καθώς και από την ανωμοτί κατάθεση του εκπροσώπου της ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ (βλ. ανωτέρω Κεφάλαιο IV.2, σημείο 53). Συνάγεται, επίσης, ευθέως από τα υπομνήματα των μερών κατά τη διαδικασία [βλ. υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 26 («...ούτε η συμφωνία περί προσδιορισμού επιθυμητού εύρους ποσοτήτων εφαρμόστηκε απόλυτα στην πράξη») και σελ. 34 («...το Μνημόνιο αφενός είχε περιορισμένη εφαρμογή στην πράξη»), υπόμνημα ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ 19-2-2010, σελ. 4 («...το Μνημόνιο είχε περιορισμένη εφαρμογή στην πράξη»)]. Περαιτέρω, όπως προκύπτει από τα στοιχεία και τις μαρτυρίες κατά την ακροαματική διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής, η συμφωνία όχι μόνο εφαρμόστηκε στην πράξη, αλλά θεωρήθηκε και επιτυχής [βλ. ενδεικτικά Πρακτικά 12-4-2010, σελ. 33, 40]. Η εφαρμογή της συμφωνίας αποτυπώνεται, τέλος, και σε πληθώρα σχετικών δημοσιευμάτων στον τύπο της περιόδου εκείνης [βλ. ενδεικτικά δημοσίευμα στα ΝΕΑ της 7.12.2009, όπου αναφέρεται πως «Άρχισαν να “τσιμπάνε” και πάλι οι τιμές της τσιπούρας στις ιχθυοτροφικές μονάδες της χώρας λόγω μείωσης της παραγωγής με την οποία αντιμετωπίστηκε η υπερπροσφορά των προηγούμενων ετών ...οι περισσότερες από τις μεγάλες ιχθυοτροφικές επιχειρήσεις καταγράφουν σημαντική αύξηση στα κέρδη εννεαμήνου 2009 σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο. Συγκεκριμένα, ο Νηρέας, η μεγαλύτερη ελληνική επιχείρηση του κλάδου, αύξησε τα καθαρά της κέρδη κατά 63%, η Δίας Ιχθυοκαλλιέργειες κατά 43,4%, ενώ η Σελόντα κατά 83%. Η

εκτίναξη των κερδών φυσικά δεν οφείλεται μόνο στην αύξηση των πωλήσεων των εταιριών, αλλά κυρίως στην άνοδο της τιμής της τσιπούρας που από τα 3,30 ευρώ τον Απρίλιο προσεγγίζει ήδη τα 4 και μάλιστα με αυξητικές τάσεις», δημοσίευμα της 8.12.2009 στην “ALPHA TV”/Οικονομία, όπου αναφέρεται ότι «Την άνοδο έχει πάρει η τιμή της τσιπούρας, που από τα 3,30 ευρώ τον Απρίλιο έφθασε τα 4 ευρώ το κιλό στο ιχθυοτροφείο και συνεχίζει ακάθεκτη... Οι ιχθυοκαλλιεργητές αποδίδουν την εκτίναξη των τιμών στη μείωση της παραγωγής». Άλλωστε, σε συνέχεια και στο πλαίσιο του ίδιου μνημονίου, οι συμπράττουσες υλοποίησαν και τις υπόλοιπες προβλεπόμενες σε αυτό δράσεις αναφορικά με τη διασφάλιση κρατικής αρωγής προς το σκοπό δανειοδότησης από τις τράπεζες και [...].

- 106) Στα υπομνήματά τους και κατά τη διάρκεια της συζήτησης, οι συμπράττουσες επιχειρήσεις υποστήριξαν ότι η συμφωνία δεν πέτυχε τους αρχικούς της στόχους, επικαλούμενες κυρίως στοιχεία σχετικά με τις διαφορές στη μέση τιμή πώλησης ανά εταιρία κατά τους μήνες εφαρμογής του μνημονίου [βλ. ενδεικτικά υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 23, υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 10 και 22, υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 21].
- 107) Κατά την κρίση της Επιτροπής, ο εν λόγω ισχυρισμός είναι, επίσης, απορριπτέος. Το γεγονός ότι η συμφωνία μπορεί να μην είχε το επιθυμητό για τις εταιρίες αποτέλεσμα δεν αναιρεί σε καμία περίπτωση (αλλά, τουναντίον, επιβεβαιώνει) το συμπέρασμα ότι αυτή εφαρμόστηκε στην πράξη. Συναφώς, οι όποιες τυχόν διαφοροποιήσεις στην τιμή πώλησης, δεν αναιρούν το γεγονός ότι τα εμπλεκόμενα μέρη συμμετείχαν σε συναντήσεις και αντάλλαξαν στοιχεία στην πράξη, με στόχο το συντονισμό της εμπορικής τους πολιτικής. Περαιτέρω, όπως προαναφέρθηκε, οι επιχειρήσεις που συμμετέχουν σε συναντήσεις, στις οποίες ανταλλάσσονται πληροφορίες μεταξύ ανταγωνιστών που αφορούν, μεταξύ άλλων, την τιμολογιακή πολιτική που αυτοί σκοπεύουν να υιοθετήσουν στην αγορά – όπως και στην κρινόμενη υπόθεση – δεν μπορεί παρά να λάβουν, άμεσα ή έμμεσα, υπόψη τις πληροφορίες που ανταλλάσσονται κατά τη διάρκεια των συναντήσεων αυτών κατά τον καθορισμό της δικής τους μελλοντικής εμπορικής/τιμολογιακής πολιτικής. Το συμπέρασμα αυτό εφαρμόζεται ακόμα και στις περιπτώσεις που η συμμετοχή μίας ή περισσότερων επιχειρήσεων σε συναντήσεις με αντι-ανταγωνιστικό σκοπό περιορίζεται στην απλή λήψη πληροφοριών που σχετίζονται με τη μελλοντική συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους [βλ. ενδεικτικά Απόφαση ΠΕΚ Τ-202/98 Tate & Lyle κατά Επιτροπής, σκ. 58]. Επίσης, εάν μία εταιρία συμμετέχει σε συναντήσεις, στις οποίες τα μέρη συμφωνούν σε συγκεκριμένη συμπεριφορά στη σχετική αγορά, παραμένει υπεύθυνη για την παράβαση ακόμα και αν η μετέπειτα συμπεριφορά της στην αγορά δεν συνάδει με τα συμφωνηθέντα [βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΠΕΚ Τ-334/94 Sargio κατά Επιτροπής, σκ. 118, και ΠΕΚ Τ-54/03 Lafarge κατά Επιτροπής, σκ. 335-336]. Πράγματι, κατά την κείμενη πρακτική και νομολογία, το γεγονός ότι μία επιχείρηση δεν συμπεριφέρεται σύμφωνα με το αποτέλεσμα των συναντήσεων που είχαν αντι-ανταγωνιστικό αντικείμενο δεν αρκεί για να την απαλλάξει από

τη πλήρη ευθύνη που έχει για τη συμμετοχή σε σύμπραξη, εάν δεν έχει δημοσίως αποστασιοποιηθεί η ίδια απ' ότι συμφωνήθηκε στις συναντήσεις αυτές [ο.π.. Βλ. επίσης Αποφάσεις ΠΕΚ T-141/89 Tréfileurope Sales κατά Επιτροπής, σκ. 85, ΠΕΚ T-7/89 Hercules κατά Επιτροπής, σκ. 232, και απόφαση ΠΕΚ T-25/95 κλπ. Cimenteries CBR κλπ. κατά Επιτροπής, σκ. 1389].

VI.4.3 Συμπέρασμα ως προς τον περιορισμό του ανταγωνισμού και το χαρακτήρα της παράβασης

- 108) Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, η εξεταζόμενη σύμπραξη συντονισμού των τιμών και της παραγωγής/διάθεσης νωπών ψαριών και γόνου μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας συνιστούν σαφείς παραβάσεις και σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού. Οι ενέργειες των συμπραττουσών εταιριών είχαν ως στόχο το συντονισμό των επιχειρηματικών τους κινήσεων και τον καθορισμό της αμοιβαίας δράσης τους στην αγορά, προβλέποντας μάλιστα και κυρώσεις σε περίπτωση παράβασης των συμφωνηθέντων κανόνων εμπορίας. Με τον τρόπο αυτό, οι συμπράττουσες εταιρίες αντικατέστησαν τους κινδύνους της επιχειρηματικής δραστηριότητας με μια πρακτική συνεργασία που στόχευε ουσιαστικά στην αύξηση της τιμής πώλησης των σχετικών προϊόντων, καθώς και στον περιορισμό ή/και έλεγχο της μελλοντικής παραγωγής και της διάθεσης της ήδη παραχθείσας (και πλεονάζουσας) ποσότητας των παραγόμενων προϊόντων.
- 109) Ειδικότερα, ο όρος προσδιορισμού του εύρους των επιθυμητών τιμών πώλησης των σχετικών προϊόντων από κάθε εταιρία σε εβδομαδιαία βάση, συνιστά καθορισμό τιμών κατά παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού, υπαγόμενο ευθέως στην α' περίπτωση του άρθρου 1 παρ. 1 του ν. 703/77, καθώς και του άρθρου 101 παρ. 1 περ. α' ΣΛΕΕ. Πρόκειται για συμβατικό όρο που έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού (εξ αντικειμένου περιορισμός), ο οποίος εφαρμόστηκε και στην πράξη. Παράλληλα, ο όρος προσδιορισμού των ποσοτήτων διάθεσης της παραχθείσας ποσότητας των σχετικών προϊόντων για κάθε εταιρία σε εβδομαδιαία βάση, συνιστά περιορισμό και έλεγχο διάθεσης των σχετικών προϊόντων, καθώς και περιορισμό και έλεγχο της παραγωγής των σχετικών προϊόντων (ήδη από στάδιο παραγωγής του γόνου ιχθυοκαλλιέργειας κατά τα ως άνω εκτεθέντα), και υπάγεται ευθέως στη β' περίπτωση του άρθρου 1 παρ. 1 του ν. 703/77, καθώς και του άρθρου 101 παρ. 1 περ. β' ΣΛΕΕ. Πρόκειται, επίσης, για συμβατικό όρο που έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού (εξ αντικειμένου περιορισμός), ο οποίος εφαρμόστηκε και στην πράξη.
- 110) Κατά συνέπεια, η κρινόμενη συμφωνία, όπως αυτή προσδιορίζεται ειδικότερα στην ενότητα VI.3 ανωτέρω, εμπίπτει στο σύνολό της στις απαγορευτικές διατάξεις των άρθρων 1 του ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ.

VI.5 Δυνατότητα εξαίρεσης βάσει των άρθρων 1 παρ. 3 του ν. 703/77 και 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ

- 111) Η εφαρμογή της ατομικής εξαίρεσης, τόσο του άρθρου 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ, όσο και του άρθρου 1 παρ. 3 του ν. 703/77, υπόκειται σε τέσσερις (σωρευτικές) προϋποθέσεις, δύο θετικές και δύο αρνητικές:
- α) η συμφωνία πρέπει να συμβάλλει στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής - οικονομικής προόδου,
  - β) πρέπει να εξασφαλίζει δίκαιο τμήμα στους καταναλωτές από το όφελος που προκύπτει,
  - γ) οι περιορισμοί πρέπει να είναι απαραίτητοι για την επίτευξη των στόχων αυτών, και
  - δ) η συμφωνία δεν πρέπει να παρέχει στα μέρη τη δυνατότητα κατάργησης του ανταγωνισμού.
- 112) Επισημαίνεται ότι, εφόσον διαπιστωθεί ο αντι-ανταγωνιστικός χαρακτήρας της συμφωνίας υπό την έννοια των άρθρων 1 παρ. 1 ν. 703/77 και 101 παρ. 1 ΣΛΕΕ (βλ. ειδικότερα ενότητες IV.1 – IV.4 ανωτέρω), οι συμπράττουσες επιχειρήσεις (οι οποίες επικαλούνται και το ευεργέτημα της εξαίρεσης) φέρουν το βάρος απόδειξης ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις των άρθρων 1 παρ. 3 του ν. 703/77 και 101 παρ. 3 της ΣΛΕΕ [βλ. άρθρο 2 του Κανονισμού (ΕΚ) 1/2003]. Συνεπώς, η κάθε επιχείρηση που επικαλείται το άρθρο 1 παρ. 3 ν. 703/77 και 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ, πρέπει και να αποδείξει ότι πληρούνται οι σχετικές προϋποθέσεις με πειστικά επιχειρήματα και αποδεικτικά στοιχεία [βλ. ενδεικτικά ΔΕφαΘ 559/2010, σκ. 18, ΔΕφαΘ 2891/2009, σκ. 19, και ΔΕφαΘ 1682/2009, σκ. 28, και στην κοινοτική νομολογία που παραπέμπουν]. Κατά τη σχετική αξιολόγηση, λαμβάνονται υπόψη μόνο τα αντικειμενικά πλεονεκτήματα, πράγμα που σημαίνει ότι η τυχόν επικαλούμενη βελτίωση της αποτελεσματικότητας δεν εκτιμάται με βάση την υποκειμενική άποψη των μερών.
- 113) Οι τέσσερις προαναφερόμενες προϋποθέσεις είναι σωρευτικές, δηλαδή, πρέπει να πληρούνται όλες για να έχει εφαρμογή η ατομική απαλλαγή βάσει των άρθρων 1 παρ. 3 του ν.703/77 και 101 παρ. 3 της ΣΛΕΕ. Εφόσον έστω και μία από αυτές δεν πληρούται, η συμφωνία είναι αυτοδικαίως άκυρη [βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 (νυν 101) παρ. 3 της Συνθήκης, ΕΕ C 101/27.4.2004, σελ 97, παρ. 42, όπου και παραπομπές σε κοινοτική νομολογία].
- 114) Τα άρθρα 1 παρ. 3 ν. 703/77 και 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ δεν αποκλείουν *a priori* ορισμένα είδη συμφωνιών από το πεδίο εφαρμογής τους. Ωστόσο, κατά πάγια νομολογία και πρακτική, οι σοβαροί περιορισμοί του ανταγωνισμού – όπως ο άμεσος ή έμμεσος καθορισμός τιμών ή/και ο περιορισμός ή έλεγχος της παραγωγής ή διάθεσης προϊόντων – δεν μπορεί να πληρούν τις προϋποθέσεις εξαίρεσης από τις απαγορευτικές διατάξεις των άρθρων 1 ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ. Ειδικότερα, οι συμφωνίες αυτές κατά κανόνα δεν πληρούν

(τουλάχιστον) τις δύο πρώτες προϋποθέσεις της παραγράφου 3 του ίδιου άρθρου. Δεν δημιουργούν, δηλαδή, αντικειμενικά οικονομικά πλεονεκτήματα, ούτε και προσπορίζουν οφέλη στους καταναλωτές. Επιπλέον, αυτά τα είδη συμφωνιών δεν πληρούν κατά κανόνα το κριτήριο του απαραίτητου χαρακτήρα, βάσει της τρίτης προϋπόθεσης της παραγράφου 3. Περαιτέρω, ο ισχυρισμός ότι οι περιοριστικές συμφωνίες μπορεί να δικαιολογηθούν επειδή στοχεύουν στην εξασφάλιση συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού στην αγορά είναι από τη φύση του αβάσιμος και πρέπει να απορριφθεί. Η προστασία των συνθηκών υγιούς ανταγωνισμού αποτελεί καθήκον του νομοθέτη σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στην εθνική και κοινοτική νομοθεσία περί ανταγωνισμού, και όχι των επιχειρήσεων να προβαίνουν σε αυτορρύθμιση [βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 (νυν 101) παρ. 3 της Συνθήκης, παρ. 46, 47, 49 και 79. Βλ. επίσης, ενδεικτικά, Απόφαση ΠΕΚ T-29/92 Vereniging van Samenwerkende Prijsregelende Organisaties in de Bouwnijverheid (SPO) κατά της Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-289]. Τέλος, ούτε και η τέταρτη προϋπόθεση της εξαίρεσης πληρούται, εάν η συμφωνία καταργεί τον ανταγωνισμό στη σημαντικότερη έκφρασή του, ήτοι σε επίπεδο τιμών [βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 (νυν 101) παράγραφος 3 της συνθήκης, παρ. 110]. Κατά τη κρίση των μελών της Επιτροπής, ακριβώς αυτό είναι και το ουσιαστικό αντικείμενο της κρινόμενης συμφωνίας, δηλαδή, η νόθευση τελικά του ανταγωνισμού σε επίπεδο τιμών (τόσο ευθέως μέσω του συντονισμού του επιθυμητού εύρους τιμής πώλησης προς επίτευξη συγκεκριμένου επιπέδου τιμής, όσο και εμμέσως με τον έλεγχο/περιορισμό της παραγωγής και διάθεσης των σχετικών προϊόντων), η οποία αποτελεί και τη σοβαρότερη παράβαση των εθνικών και κοινοτικών διατάξεων περί ανταγωνισμού.

- 115) Στα υπομνήματά τους και κατά τη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας, οι συμπράττουσες εταιρίες υποστήριξαν ότι τα μέτρα της υπό κρίση συμφωνίας ελήφθησαν προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κρίση που πλήττει τον κλάδο των ιχθυοκαλλιεργειών και αποσκοπούσαν στη βελτίωση της παραγωγής, μέσω του εξορθολογισμού των διοχετευόμενων ποσοτήτων, καθώς και στην επαναφορά των τιμών πώλησης σε επίπεδα που να προσεγγίζουν το κόστος παραγωγής. Οι συμπράττουσες εταιρίες θεωρούν ότι οι αναληφθείσες δράσεις στο πλαίσιο του ως άνω Μνημονίου Συνεργασίας ήταν δικαιολογημένες, ως πρόσφορες, αναγκαίες και αναλογικές για την αντιμετώπιση της ως άνω κρίσης και την εξυγίανση και σωτηρία του κλάδου [βλ. ενδεικτικά υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 28-30, υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 15 επ., υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 22 επ., υπόμνημα ΑΝΔΡΟΜΕΔΑΣ 19-2-2010, σελ. 10 επ., καθώς και πρακτικά 12-4-2010 και 16-4-2010]. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα εμπλεκόμενα μέρη:

α) τα μέτρα ήταν βραχυπρόθεσμα (προβλεπόμενης διάρκειας 6 μηνών) και αποσκοπούσαν στην εξομάλυνση της διοχέτευσης έτοιμου προϊόντος από τις μεγάλες εταιρίες στην αγορά, σε συνδυασμό με

προσπάθεια επαναφοράς των τιμών πώλησης σε επίπεδα που να προσεγγίσουν το κόστος παραγωγής,

β) τα μέτρα απέβλεπαν στη διατήρηση της αξιοπιστίας και εικόνας του προϊόντος στον καταναλωτή, δεδομένου ότι η χαμηλή τιμή δημιουργεί υπόνοιες κακής ποιότητας, και

γ) αν η σύμπραξη πετύχαινε τον βραχυπρόθεσμο σκοπό της, θα προέκυπτε ωφέλεια για το σύνολο του ανταγωνισμού, αλλά και το καταναλωτικό κοινό, με την έννοια ότι θα υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες βιωσιμότητας των επιχειρήσεων του κλάδου.

- 116) Κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, οι ως άνω δικαιολογητικοί ισχυρισμοί των συμπραττουσών εταιριών είναι αβάσιμοι και, ως εκ τούτου, απορριπτέοι (βλ. ενότητες IV.5.1 – IV.5.4 κατωτέρω).
- 117) Καθόλη τη διάρκεια της διαδικασίας, οι συμπράττουσες εταιρίες δεν παρείχαν λεπτομερή και συγκεκριμένα αποδεικτικά στοιχεία που να μπορούν να στοιχειοθετήσουν τυχόν βελτιώσεις της αποτελεσματικότητας που υποτίθεται ότι απορρέουν από τους συγκεκριμένους περιοριστικούς όρους στη μεταξύ τους συμφωνία (δηλ. των όρων καθορισμού τιμών και περιορισμού/ελέγχου της διάθεσης/παραγωγής). Γενικόλογες αναφορές στις ιδιαίτερες δυσμενείς οικονομικές συνθήκες του κλάδου, καθώς και στον πιθανολογούμενο κίνδυνο αφανισμού του, δεν αποδεικνύουν (ούτε και θα μπορούσαν από τη φύση τους να αποδείξουν) τη συνδρομή των προϋποθέσεων για ατομική εξαίρεση βάσει των άρθρων 1 παρ. 3 και 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ, το βάρος απόδειξης των οποίων φέρουν οι συμπράττουσες εταιρίες (βλ. ιδίως ενότητα IV.5.1 κατωτέρω).
- 118) Ελλείψει συγκεκριμένων αποδεικτικών στοιχείων από την πλευρά των συμπραττουσών εταιριών που φέρουν και το σχετικό βάρος απόδειξης για καθένα από τους υπό κρίση περιοριστικούς όρους, παρέλκει η αξιολόγηση ή/και ανάλυση εκ μέρους της Επιτροπής της συνδρομής ή μη των προαναφερόμενων σωρευτικών προϋποθέσεων για ατομική εξαίρεση. Ωστόσο, στις περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης, κρίνεται χρήσιμη η συνοπτική εξέταση των σχετικών προϋποθέσεων εξαίρεσης στις ενότητες VI.5.1 – VI.5.5 κατωτέρω, προκειμένου να διασφαλιστεί το συστημικό αποτέλεσμα από την παρέμβαση της Επιτροπής στη συγκεκριμένη υπόθεση. Και τούτο, διότι δίνεται η ευκαιρία να αποσαφηνιστούν βασικές αρχές αναφορικά με την αξιολόγηση αντίστοιχων συμπράξεων σε επικαλούμενες συνθήκες κρίσης, περιπτώσεις που ανιχνεύονται ολόένα και περισσότερο σε εθνικό, κυρίως, επίπεδο.

VI.5.1 Αναγκαιότητα και αναλογικότητα των συμφωνηθέντων περιορισμών του ανταγωνισμού

- 119) Όσον αφορά στον απαραίτητο ή μη χαρακτήρα των συμφωνηθέντων περιορισμών, οι επιχειρήσεις που επικαλούνται την ατομική εξαίρεση πρέπει να εξηγήσουν και να αποδείξουν ότι, προκειμένου να εξασφαλιστεί η επικαλούμενη βελτίωση της αποτελεσματικότητας, δεν υπάρχουν άλλα οικονομικά εφικτά και λιγότερο περιοριστικά μέτρα από αυτά που εμπεριέχονται στη σχετική συμφωνία, καθώς και ότι ο περιορισμός του

ανταγωνισμού είναι απαραίτητος για την επίτευξη των σχετικών στόχων [βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 (νυν 101) παρ. 3 της Συνθήκης, παρ. 75].

(α) *Άμεσος ή έμμεσος καθορισμός τιμών*

- 120) Στα υπομνήματά τους και κατά τη διάρκεια της συζήτησης ενώπιον της Επιτροπής, οι συμπράττουσες εταιρίες ισχυρίστηκαν ότι τα μέτρα που ελήφθησαν ήταν βραχυπρόθεσμα και αποσκοπούσαν, μεταξύ άλλων, στην επαναφορά των τιμών πώλησης σε επίπεδα που να προσεγγίσουν το κόστος παραγωγής, ήτοι σε επίπεδα που ο ίδιος ο νόμος επιβάλλει, αφού η πώληση κάτω του κόστους ελέγχεται ως παράνομη (άρθ. 24 του ν. 2941/01) και ως αντίθετη προς τα χρηστά ήθη (ν.146/14). Συνεπώς, τα σχετικά μέτρα θα πρέπει να κριθούν ως απαραίτητα.
- 121) Οι ως άνω ισχυρισμοί δεν μπορεί να γίνουν δεκτοί. Πρακτικές με τις οποίες ελέγχεται η διάθεση ενός προϊόντος στην αγορά ή/και καθορίζονται οι επιθυμητές τιμές πώλησής του δεν θεωρούνται πρόσφορες, αναγκαίες και αναλογικές για την επίτευξη κάποιου αντικειμενικού οικονομικού πλεονεκτήματος ή άλλου οφέλους για τον καταναλωτή, ενώ καταργούν ουσιαστικά τον ανταγωνισμό στη σημαντικότερη έκφρασή του, ήτοι σε επίπεδο τιμών. Ακόμη και εάν είχαν διαπιστωθεί πρακτικές πώλησης των σχετικών προϊόντων κάτω του μέσου πραγματικού κόστους, ο επικαλούμενος λόγος αποτροπής αθέμιτων πρακτικών δεν δύναται να δικαιολογήσει τη σύναψη οριζόντιων συμφωνιών που ενέχουν τέτοιους σοβαρούς περιορισμούς του ανταγωνισμού. Συναφώς, δεν θα μπορούσε να δικαιολογηθεί η παράβαση των κανόνων του ελεύθερου ανταγωνισμού εξαιτίας τυχόν κινδύνου τέλεσης πράξεων αθέμιτου ανταγωνισμού ή διάπραξης κάποιας άλλης παράβασης, είτε αυτή είναι εξίσου σοβαρή, είτε είναι ηπιότερη. Ανάλογοι ισχυρισμοί έχουν, κατά το παρελθόν, απορριφθεί ως δικαιολογητικοί λόγοι για τη χορήγηση της απαλλαγής του άρθρου 101 παρ. 3 ΣΛΕΕ στην κοινοτική νομολογία και πρακτική [βλ. ενδεικτικά Απόφαση Ευρ. Επιτροπής COMP/E-1/38.240, Industrial Tubes, σκ. 371, Απόφαση Ευρ. Επιτροπής IV/30.350, Zinc Producer Group, σκ. 73, Αποφάσεις Ευρ. Επιτροπής IV/31.572 και 32.571, Building and Construction Industry in the Netherlands, σκ. 3, 124 και 131, καθώς και Αποφάσεις ΠΕΚ T-29/92, Vereniging van Samenwerkende Prijsregelende Organisaties in de Bouwnijverheid (SPO) κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-289, και ΠΕΚ T-66/99, Minoan κατά Επιτροπής, σκ. 194]. Έχουν, παρομοίως, απορριφθεί από τα ελληνικά διοικητικά δικαστήρια [βλ. ενδεικτικά ΔΕφΑθ 1001/2006, σκ. 20, και ΔΕφΑθ 1677/2009, σκ. 17]. Εξάλλου, σε διαφορετική περίπτωση, θα ενθαρρύνονταν οι επιχειρήσεις να προβαίνουν σε αυτορρύθμιση και να αποφασίζουν μόνες τους την καταστολή ενεργειών τυχόν παράνομων ή/και αντίθετων προς τα χρηστά ήθη, συνάπτοντας συμφωνίες που περιλαμβάνουν ιδιαίτερα σοβαρούς περιορισμούς του ανταγωνισμού [βλ. Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 (νυν 101) παρ. 3

- της Συνθήκης, παρ. 47. Βλ. επίσης, ενδεικτικά, Απόφαση Ευρ. Επιτροπής IV/31.204 Meldoc, σκ. 69].
- 122) Περαιτέρω, θα πρέπει να σημειωθεί ότι εφόσον είχαν διαπιστωθεί πρακτικές πωλήσεων κάτω του κόστους και εφόσον συνέτρεχαν οι απαιτούμενες νομικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις, η σύννομη ενέργεια για τις συμπράττουσες επιχειρήσεις θα ήταν η προσφυγή στα προβλεπόμενα μέσα δικαστικής διεκδίκησης αποζημίωσης ή/και η υποβολή σχετικής καταγγελίας, σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις του ν. 146/1914 ή του ν. 2941/2001 αντιστοίχως. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δεν προέκυψε από τα στοιχεία του φακέλου της κρινόμενης υπόθεσης. Η δε αναφορά σε μία μόνο σχετική καταγγελία κατά της [...] [βλ. υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 21] – πέραν του γεγονότος ότι στρέφεται κατά [...] και όχι κατά ανταγωνιστριών εταιριών – ουδόλως αναιρεί, αλλά αντιθέτως ενισχύει, την εκτίμηση ότι η επίκληση των διατάξεων περί αθέμιτου ανταγωνισμού είναι προσχηματική. Κατά την κρίση της Επιτροπής, στην παρούσα υπόθεση, οι συμπράττουσες παρενέβησαν με συντονισμένο τρόπο στην ελεύθερη λειτουργία της αγοράς προκειμένου να διαμορφώσουν τεχνητά το επίπεδο τιμών, προς ίδιον και βραχυπρόθεσμο όφελος. Είναι άστοχο να ταυτίζονται ή να παραλληλίζονται τα συμφέροντα των ανταγωνιστών με τα συμφέροντα των καταναλωτών στην κρινόμενη υπόθεση. Με το πρόσχημα της καταπολέμησης αυτού που χαρακτηρίζουν ως αθέμιτο ανταγωνισμό, τα εμπλεκόμενα μέρη κατέληξαν σε περιοριστικές του ανταγωνισμού πρακτικές που στέρησαν τελικά από τους καταναλωτές τα οφέλη του ανταγωνισμού. Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνεται ότι η επίδραση τυχόν αθέμιτων επιχειρηματικών πρακτικών (όπως οι πρόσθετες ή δωρεάν παροχές και οι πωλήσεις κάτω του κόστους) στα συμφέροντα του καταναλωτή δεν είναι προφανώς αρνητική. Αντιθέτως, μάλιστα, οι πρακτικές αυτές, μπορεί να είναι ενοχλητικές για τους ανταγωνιστές, αλλά δεν φαίνονται εκ πρώτης όψεως βλαπτικές για τον καταναλωτή και, εν πάση περιπτώσει, η αξιολόγησή τους υπό το πρίσμα των διατάξεων περί αθέμιτου ανταγωνισμού εξαρτάται πάντοτε από τα εκάστοτε κρινόμενα πραγματικά περιστατικά [βλ. Δ. Τζουγανάτος, Αθέμιτος ανταγωνισμός και προστασία καταναλωτή, ΔΕΕ 4/2008, σελ. 508].
- 123) Συνεπώς, κατά την κρίση της Επιτροπής, πρακτικές καθορισμού τιμών δεν μπορεί να θεωρούνται πρόσφορες και αναλογικές, ούτε και ως οι λιγότερο περιοριστικές, προκειμένου να αντιμετωπισθεί η επικαλούμενη κρίση υπερπροσφοράς ενός κλάδου. Τουναντίον, συνιστούν συμπεριφορά που καταργεί τον ανταγωνισμό στη σημαντικότερη έκφασή του. Κρίνεται, συναφώς, ότι ο υπό εξέταση περιοριστικός όρος καθορισμού τιμών, ο οποίος συνιστά ιδιαίτερο σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού, δεν πληροί το κριτήριο της αναγκαιότητας/αναλογικότητας για ατομική εξαίρεση.
- (β) *Περιορισμός ή έλεγχος παραγωγής / διάθεσης προϊόντων*
- 124) Το μνημόνιο συνεργασίας προέβλεπε το συντονισμό μεταξύ των συμπραττουσών εταιριών ως προς τον προσδιορισμό και την πραγματοποίηση

- πωλήσεων των επιθυμητών ποσοτήτων ετοιμών προϊόντων σε εβδομαδιαία βάση συνολικά και ανά εταιρία, με σκοπό – κατά τα λεγόμενα των συμβαλλομένων – την ορθολογική διαχείριση και τον προγραμματισμό της διάθεσης των ήδη υφιστάμενων αποθεμάτων τσιπούρας.
- 125) Στα υπομνήματά τους και κατά τη διάρκεια της συζήτησης ενώπιον της Επιτροπής, οι συμπράττουσες εταιρίες ισχυρίστηκαν ότι τα μέτρα που ελήφθησαν αποσκοπούσαν στην εκτόνωση των υπάρχοντων αποθεμάτων και την ομαλοποίηση της κατάστασης στην κατηγορία της τσιπούρας, προκειμένου να αντιμετωπίσει ο κλάδος τη σημαντική όξυνση της κρίσης που διέρχεται και να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα του κλάδου [βλ. απαντητικές επιστολές των εταιριών με αρ. πρωτ. 2509/23.3.2009, 2483/23.3.2009, 2494/23.3.2009, 2495/23.3.2009 και 2499/23.3.2009, υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 11, 24-25, υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 11-12, υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 19-20, υπόμνημα ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ 19-2-2010, σελ. 9, υπόμνημα ΕΛΛ. ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ 19-2-2010, σελ. 24].
- 126) Οι ανωτέρω ισχυρισμοί δεν μπορεί να γίνουν αποδεκτοί. Ο περιορισμός της διάθεσης ή/και της παραγωγής που συμφωνήθηκε και υλοποιήθηκε από τις συμπράττουσες εταιρίες στην υπό κρίση υπόθεση, εκτός του ότι δεν συνεπάγεται κανένα αντικειμενικό πλεονέκτημα ή άλλο όφελος για τον καταναλωτή, δεν μπορεί να θεωρείται πρόσφορος και αναλογικός, ούτε και ως ο λιγότερο περιοριστικός, προκειμένου να αντιμετωπισθεί η επικαλούμενη κρίση υπερπροσφοράς του κλάδου, για τους ειδικότερους λόγους που περιγράφονται συνοπτικά παρακάτω.
- 127) Κατά πάγια νομολογία, συμφωνίες περιορισμού/ελέγχου της παραγωγής και διάθεσης προϊόντων στην αγορά, όπως η κρινόμενη σύμπραξη, έρχονται σε πρόδηλη αντίθεση προς τη συμφυή με τις διατάξεις του ανταγωνισμού αντίληψη, κατά την οποία οι επιχειρήσεις πρέπει να καθορίζουν αυτοτελώς την πολιτική που προτίθενται να ακολουθήσουν στην αγορά. Η υποχρέωση αυτή καταλαμβάνει σαφώς και τις περιπτώσεις όπου οι επιχειρήσεις βρίσκονται αντιμέτωπες με κυκλικές διακυμάνσεις της ζήτησης και της προσφοράς [Βλ. ενδεικτικά Απόφαση ΔΕΚ C-7/95 P John Deere Ltd κατά της Επιτροπής, σκ. 86, και Αποφάσεις ΠΕΚ T-30/05 William Prym GmbH & Co κατά Επιτροπής, σκ. 207-208, T-236/01, T-239/01 Tokai Carbon κατά Επιτροπής, σκ. 345]. Έως ότου οι συνθήκες στην αγορά να επανέλθουν σε σημείο ισορροπίας, όπως άλλωστε συνέβη και στο παρελθόν στον υπό εξέταση κλάδο, οι τιμές δεν πρέπει να διατηρούνται σε τεχνητά υψηλότερο επίπεδο μέσω οριζόντιων συμφωνιών για το συντονισμό της τιμολογιακής και εν γένει εμπορικής πολιτικής μεταξύ ανταγωνιστών. Η επικαλούμενη χρηματοπιστωτική κρίση μπορεί πράγματι να κατέστησε τις συμπράττουσες επιχειρήσεις πιο ευάλωτες στις κυκλικές διακυμάνσεις της ζήτησης και προσφοράς κατά την επίμαχη περίοδο, αλλά τούτο δεν μπορεί να χρησιμοποιείται για να δικαιολογήσει τη συναφθείσα αντι-ανταγωνιστική συμφωνία. Η αυτόνομη προσαρμογή των επιχειρήσεων στις εξελισσόμενες συνθήκες της αγοράς, ακόμη και σε

- συνθήκες κρίσης, είναι αναπόσπαστο στοιχείο της ανταγωνιστικής διαδικασίας.
- 128) Συναφώς, ακόμη και σε περιόδους έντονης και παρατεταμένης κρίσης διαρθρωτικού χαρακτήρα, εκδοχή που δεν στοιχειοθετείται στην κρινόμενη υπόθεση, είναι καθήκον των επιχειρήσεων να εντοπίζουν μονομερώς το χρόνο κατά τον οποίο η τυχόν πλεονάζουσα παραγωγική τους ικανότητα καθίσταται οικονομικά ασύμφορη και να προβαίνουν αυτόνομα στα απαραίτητα βήματα για τη μείωσή της (ακόμη και όταν βρίσκονται αντιμέτωπες με ουσιώδεις μειώσεις στη ζήτηση) [βλ. ενδεικτικά 8^η Έκθεση της Ευρ. Επιτροπής επί της Πολιτικής Ανταγωνισμού, σημ. 42 και 24^η Έκθεση της Ευρ. Επιτροπής επί της Πολιτικής Ανταγωνισμού, σημ. 179 και 180. Βλ., επίσης, ενδεικτικά Απόφαση C-209/07 Irish Beef, σκ. 34]. Αυτός είναι πράγματι ο συνηθέστερος τρόπος για να αντιμετωπιστούν σημαντικές μειώσεις στα ποσοστά χρησιμοποίησης της ικανότητας και μείωσης της παραγωγής υπό συνθήκες σημαντικής διαχειριστικής ζημίας, διαδικασία που οδηγεί στην εξάλειψη της λιγότερο αποδοτικής παραγωγικής ικανότητας.
- 129) Αποτυπώνοντας τις ως άνω βασικές αρχές, η κοινοτική νομολογία αναγνωρίζει ότι «...δεν είναι δυνατόν να γίνεται διάκριση μεταξύ κανονικού ανταγωνισμού και καταστρεπτικού ανταγωνισμού. Οποιοσδήποτε ανταγωνισμός ενδέχεται να αποβεί καταστρεπτικός για τις επιχειρήσεις με τις χαμηλότερες επιδόσεις» [βλ. Απόφαση ΠΕΚ T-29/92 Vereniging van Samenwerkende Prijsregelende Organisaties in de Bouwnijverheid (SPO) κατά της Επιτροπής, σκ. 294].
- 130) Οι συμπράττουσες ισχυρίστηκαν, επίσης, ότι η έρευνα της υπηρεσίας και η εισήγηση συγχέουν την «ορθολογική διαχείριση της ήδη παραχθείσας ποσότητας τσιπούρας» με τον «εξορθολογισμό του πλεονάσματος παραγωγικής ικανότητας» [βλ. ενδεικτικά υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 12].
- 131) Κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, καμία τέτοια σύγχυση δεν υφίσταται στην κρινόμενη υπόθεση. Οι ενέργειες των συμπραττουσών αναφορικά με τον περιορισμό ή/και έλεγχο της διάθεσης (και της παραγωγής) των σχετικών προϊόντων εμπίπτουν ευθέως στις απαγορευτικές διατάξεις του νόμου (βλ. ενότητα VI.4.1 (β) παραπάνω). Η ΓΔΑ απλώς περιέλαβε και την περίπτωση τυχόν εξορθολογισμού της πλεονάζουσας παραγωγικής ικανότητας στην έρευνά της, προκειμένου να διασφαλίσει τη μέγιστη πληρότητα αυτής, προς το συμφέρον και των εμπλεκόμενων μερών, καθώς η περίπτωση αυτή θα μπορούσε ίσως να δικαιολογήσει – υπό αυστηρές και εξαιρετικές προϋποθέσεις – κάποιες από τις εξεταζόμενες πρακτικές των συμπραττουσών. Και τούτο, παρόλο που η υπηρεσία δεν είχε υποχρέωση να εξετάσει την εξαιρετική αυτή περίπτωση, αφού οι συμπράττουσες επιχειρήσεις (οι οποίες επικαλούνται και το ευεργέτημα της ατομικής εξαίρεσης) φέρουν το βάρος απόδειξης της σωρευτικής συνδρομής των προϋποθέσεων των άρθρων 1 παρ. 3 του ν. 703/77 και 101 παρ. 3 της ΣΛΕΕ.
- 132) Επισημαίνεται ότι οι συμπράττουσες εταιρίες, παρόλο που διατείνονται ότι δεν υφίσταται σχέση ή αναλογία της κρινόμενης υπόθεσης με την περίπτωση

περιορισμού της πλεονάζουσας παραγωγικής ικανότητας και ότι η υπηρεσία παρερμήνευσε σχετικά το συναφθέν μνημόνιο συνεργασίας [βλ. π.χ. υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 12], παράλληλα παραπέμπουν γενικόλογα σε δύο (2) παλαιότερες αποφάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στις υποθέσεις Synthetic Fibres (1984) και Stichting Baksteen (1994) [βλ. υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 26 και υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 21] για να δικαιολογήσουν τις ενέργειές τους. Ωστόσο, οι εν λόγω υποθέσεις δεν σχετίζονται με την κρινόμενη υπόθεση. Και οι δύο εξετάστηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπό το παλαιότερο καθεστώς της υποχρεωτικής γνωστοποίησης, αφορούσαν δε τον περιορισμό της πλεονάζουσας μη αποτελεσματικής παραγωγικής ικανότητας σε συνθήκες έντονης και παρατεταμένης διαρθρωτικής κρίσης. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στο τέλος μιας διαδικασίας που διήρκησε συνολικά έξι (6) και τέσσερα (4) χρόνια αντίστοιχα, χορήγησε τελικά ατομική εξαίρεση σε τροποποιηθείσες από τα μέρη συμφωνίες αναδιάρθρωσης και εξειδίκευσης, υπό αυστηρές προϋποθέσεις που δεν θα μπορούσαν να πληρούνται στην υπό κρίση υπόθεση.

133) Σε αντίθεση με την προαναφερόμενη περίπτωση, η υπό κρίση υπόθεση δεν αφορά κάποια μορφή γνήσιας συμφωνίας αναδιάρθρωσης που θα μπορούσε ίσως να δικαιολογήσει – υπό αυστηρές προϋποθέσεις – ορισμένες από τις πρακτικές των συμπραττουσών. Ειδικότερα:

- Κατά τη διάρκεια της έρευνας της υπηρεσίας, αλλά και της διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής, δεν προέκυψε κανένα στοιχείο που να καταδεικνύει ότι υπήρχε κάποιο ολοκληρωμένο και στοχευμένο σχέδιο αντιμετώπισης τυχόν πλεονάζουσας αναποτελεσματικής παραγωγικής ικανότητας, βάσει ευλόγων και αντικειμενικών κριτηρίων. Πράγματι, οι συμπράττουσες δεν παρείχαν (ούτε και ήταν σε θέση να παράσχουν) τα αιτούμενα συγκεκριμένα και λεπτομερή στοιχεία αναφορικά π.χ. με τα κριτήρια για τον εντοπισμό τυχόν αναποτελεσματικών ιχθυοτροφικών μονάδων, τον όγκο των υπαρχόντων αποθεμάτων σε κάθε εταιρία και ένα χρονοδιάγραμμα που να εγγυάται ότι η μη αποτελεσματική πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα όντως καταργείται κατά τρόπο αμετάκλητο και ορθολογικά διαχειρίσιμο [βλ. ενδεικτικά απαντήσεις των μερών στο υπ' αρ. πρωτ. 1686/24.2.2009 αίτημα παροχής στοιχείων. Βλ. επίσης Απόφαση της Ευρ. Επιτροπής V/34.456 – Stichting Baksteen, σκ. 33].
- Καθόσον μια συμφωνία αναδιάρθρωσης δεν αποβλέπει απλώς και μόνο στην οργανωμένη μείωση της πλεονάζουσας παραγωγικής ικανότητας βάσει αντικειμενικών κριτηρίων που διασφαλίζουν την απομάκρυνση των μη αποτελεσματικών μονάδων, αλλά περιορίζει την ελεύθερη λήψη αποφάσεων από τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις σε θέματα διάθεσης/παραγωγής και τιμολόγησης των σχετικών προϊόντων, δεν μπορεί να θεωρείται πρόσφορη και αναγκαία κατά την έννοια της σχετικής προϋπόθεσης της παραγράφου 3 των άρθρων 1 του ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ. Η όποια διαρθρωτική εξυγίανση ενός κλάδου δεν πρέπει να επιτυγχάνεται με απρόσφορα μέσα, όπως συμφωνίες που αφορούν τον

καθορισμό ποσοστώσεων, τον καθορισμό τιμών ή συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές που εν τέλει διευκολύνουν το συντονισμό των συμπραττουσών εταιριών ως προς τον τρόπο που θα εξελιχθούν η παραγωγή ή οι πωλήσεις ή η εν γένει τιμολογιακή τους πολιτική. Σημειώνεται ότι στην κρινόμενη υπόθεση, ο περιορισμός της διάθεσης των σχετικών προϊόντων ήταν εξ' αρχής ρητά και άμεσα συνδεδεμένος με τον καθορισμό του επιθυμητού εύρους/επιπέδου τιμών και στόχευε ακριβώς σε αυτό. Δηλαδή, στη βραχυπρόθεσμη και όσο το δυνατόν πιο άμεση σταθεροποίηση (αύξηση) των τιμών, μέσω και του ελέγχου των διατιθέμενων ποσοτήτων τσιπούρας στην αγορά, περιορίζοντας έτσι την αυτόνομη δράση των εμπλεκόμενων μερών.

- Άλλωστε, από τα στοιχεία του φακέλου δεν προέκυψαν στοιχεία που να καταδεικνύουν ότι η επικαλούμενη κρίση είχε κάποιο μόνιμο διαρθρωτικό χαρακτήρα, σε αντιδιαστολή με τυχόν κυκλικές διακυμάνσεις της ζήτησης και προσφοράς. Πράγματι, δεν παρατηρήθηκε κάποια σημαντική πτώση της ζήτησης για παρατεταμένη χρονική περίοδο. Η φαινομενική κατανάλωση συνέχισε να παρουσιάζει γενικά αυξητικές τάσεις, παρά την πρόσφατη σχετική επιβράδυνση σε σχέση με τον φρενήρη ρυθμό ανάπτυξης των τελευταίων 20 ετών (εξαιτίας κυρίως της ταχύτερης αύξησης της παραγωγής γόνων έναντι της ζήτησης τελικών προϊόντων την περίοδο 2005 – 2007). Η θετική τάση της ζήτησης επιβεβαιώθηκε, άλλωστε, και στη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας [βλ. Πρακτικά 16-4-2010, σελ. 13, και Πρακτικά 12-4-2010, σελ. 46]. Σημαντική αύξηση πωλήσεων καταγράφεται και το 2009. Σύμφωνα δε με εκτιμήσεις, οι προοπτικές παραμένουν μακροπρόθεσμα θετικές, καθώς η ζήτηση αναμένεται ότι θα αυξηθεί από 50% έως και 100% μέχρι το 2020. Περαιτέρω, οι επιχειρήσεις του κλάδου, πολλώ δε μάλλον οι πέντε μεγαλύτερες εταιρίες που προσχώρησαν στο σχετικό μνημόνιο, δεν εμφανίζουν σημαντικές λειτουργικές ζημίες για παρατεταμένο χρονικό διάστημα. Αντιθέτως, σύμφωνα με τα στοιχεία που συνέλεξε η ΓΔΑ, η χρηματοοικονομική ανάλυση των εταιριών ιχθυοκαλλιέργειας καταδεικνύει ότι – κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών – οι μεγάλες επιχειρήσεις του κλάδου παρουσιάζουν καλύτερα αποτελέσματα σε σχέση με τις μικρότερες ή ακόμη και με το σύνολο της αγοράς. Η δε χρηματοοικονομική κατάσταση των συμπραττουσών εταιριών (οι οποίες καλύπτουν περίπου το 60-70% της συνολικής παραγωγής του κλάδου) εμφανίζεται σταθερή, με κύρια χαρακτηριστικά την αύξηση του περιθωρίου καθαρού κέρδους, της ειδικής, γενικής και ταμειακής ρευστότητας και εν γένει αποδοτικότητας τους. Η θετική αυτή εικόνα συνεχίστηκε και το 2009, παρόλο που η αποδοτικότητά τους εμφανίζεται σχετικά μειωμένη σε σύγκριση με την πενταετία 2004 – 2008. Καταγράφεται δε αξιοσημείωτη αύξηση των πωλήσεων και της κερδοφορίας των τριών μεγαλύτερων επιχειρήσεων του κλάδου. Ακόμη και οι ίδιες οι συμπράττουσες επιχειρήσεις αναφέρονται απλώς σε σημαντικές μειώσεις κερδών και σε παράλληλη σημαντική

αύξηση των τραπεζικών τους υποχρεώσεων την επίμαχη περίοδο, ενώ δεν αμφισβητούν ότι η πορεία των πωλήσεων τους συνέχισε να εμφανίζει θετικό πρόσημο [βλ. υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 18, υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 24]. Δεν υπήρχε, συνεπώς, καμία σημαντική και παρατεταμένη συσσώρευση ζημιών, ούτε και σημαντική και παρατεταμένη πτώση της ζήτησης. Επιπλέον, η σχετική αγορά δεν εμφανίζει σταθερές, διαφανείς ή/και συμμετρικές δομές, ούτε και η διάρθρωση του κόστους των επιχειρήσεων του κλάδου φαίνεται να χαρακτηρίζεται από υψηλά σταθερά ή/και μη ανακτήσιμα κόστη [βλ. ενότητα IV.3 ανωτέρω, κλαδική μελέτη ICAP, Μάρτιος 2009, καθώς και Πρακτικά 16-4-2010, μαρτυρική κατάθεση [...], σελ. 40, και Πρακτικά 16-4-2010, μαρτυρική κατάθεση [...], σελ. 27]. Τα ως άνω στοιχεία κατατείνουν στο συμπέρασμα ότι η επικαλούμενη κρίση δεν είχε διαρθρωτικό χαρακτήρα.

- Κατά παραδοχή δε των ίδιων των μερών, η επικαλούμενη κρίση προήλθε από την υπερπροσφορά προϊόντων συνεπεία του κακού και υπεραισιόδοξου προγραμματισμού των συμπραττουσών και με ευθύνη των ιδίων [βλ. ενδεικτικά υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 11, υπόμνημα ΕΛΛ. ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ 19-2-2010, σελ. 10].
  - Τέλος, όπως προαναφέρθηκε, τα εμπλεκόμενα μέρη, όχι μόνο δεν προέβαλαν σχετικά αποδεικτικά στοιχεία και επιχειρήματα που να ανταποκρίνονται στο σχετικό βάρος απόδειξης, αλλά τουναντίον εμφανίζονται να απορρίπτουν οποιαδήποτε σχέση, ή έστω αναλογία, της κρινόμενης υπόθεσης με την περίπτωση τυχόν εξορθολογισμού της πλεονάζουσας παραγωγικής ικανότητας [βλ. π.χ. υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 12].
- 134) Εξάλλου, λιγότερο περιοριστικά μέσα, όπως η εντατικοποίηση της E&A, η ευρεία εσωτερική αναδιάρθρωση με τη μείωση των εγκαταστάσεων στην ίδια την επιχείρηση, ο περιορισμός των δαπανών και η μείωση του κόστους, η σύναψη συμφωνιών εξειδίκευσης μεταξύ των εταιριών του κλάδου, καθώς και η πραγματοποίηση συγχωνεύσεων και εξαγορών, θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην εμφάνιση οικονομιών κλίμακας και τη συνακόλουθη μείωση του ανά μονάδα κόστους προϊόντος. Ο κλάδος είχε και στο παρελθόν (2001 – 2003) εμφανίσει κυκλικές διακυμάνσεις και φαινόμενα υπερπαραγωγής / υπερπροσφοράς προϊόντων (σε συνθήκες, μάλιστα, μείωσης της φαινομενικής κατανάλωσης), οι οποίες συμπύκνωσαν τις τιμές τελικού προϊόντος. Η εξοικονόμηση δαπανών και η μείωση του κόστους, η αύξηση της έντασης των συγχωνεύσεων και εξαγορών, καθώς και η έξοδος μη αποτελεσματικών επιχειρήσεων από την αγορά, συντέλεσαν στο να βρει η αγορά ξανά την ισορροπία της σε σύντομο σχετικά χρονικό διάστημα.
- 135) Σημειώνεται, επίσης, ότι η επικαλούμενη [...] προκειμένου να ισοσκελιστεί η αυξανόμενη συγκέντρωση αγοραστικής δύναμης των λιανοπωλητών [βλ. προσθήκη ΝΗΡΕΥΣ 5-3-2010, σελ. 7-8], ουδόλως σχετίζεται με (ούτε και θα μπορούσε άλλωστε να δικαιολογήσει) τις αντι-ανταγωνιστικές πρακτικές στο πλαίσιο της κρινόμενης σύμπραξης.

- 136) Τέλος, πέραν των ως άνω διαπιστώσεων, η συνεχής ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις παραγόμενες ή/και διατιθέμενες ποσότητες στην αγορά, συνιστούν και αυτοτελώς σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού που δεν πληροί τα κριτήρια ατομικής εξαίρεσης. Μέσω του εν λόγω συστήματος ανταλλαγής πληροφοριών σε εβδομαδιαία βάση, οι συμπράττουσες ήταν σε θέση να παρακολουθούν και να ελέγχουν κατά τρόπο συστηματικό τις πωλήσεις των ανταγωνιστών τους, με στόχο το συντονισμό της εμπορικής τους πολιτικής εν γένει, αλλά και τη διασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής των συμφωνηθέντων. Και τούτο, ανεξαρτήτως του εάν ο προσδιορισμός πωλήσεων των επιθυμητών ποσοτήτων αφορούσε τις ήδη πραγματοποιηθείσες εβδομαδιαίες πωλήσεις ή τον προγραμματισμό των επικείμενων εβδομαδιαίων πωλήσεων – διάκριση που ούτως ή άλλως δεν κρίνεται ουσιαστική, ούτε και καθοριστική για τη νομική αξιολόγηση της παρούσας υπόθεσης (βλ. ενότητα VI.4.1 (β) ανωτέρω). Άλλωστε, η εν λόγω ανταλλαγή πληροφοριών αφορούσε τουλάχιστον στοιχεία σχετικά με τις πωληθείσες ποσότητες σε εβδομαδιαία βάση, πληροφορίες που συνιστούν καθαυτές εμπορικό απόρρητο και δεν πρέπει να κοινολογούνται μεταξύ ανταγωνιστών [βλ. ενδεικτικά Απόφαση ΠΕΚ T-148/89, Trefilunion SA κατά Επιτροπής, σκ. 72, Απόφαση της Ευρ. Επιτροπής IV/29.535, White Lead, σκ. 25-27, καθώς και Αποφάσεις της Ευρ. Επιτροπής IV/31.370 και 31.446, UK Agricultural Tractor Registration Exchange, σκ. 49]. Το συγκεκριμένο δε σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών, το οποίο αφορούσε επικαιροποιημένα και εξατομικευμένα στοιχεία πωλήσεων που προορίζονταν για χρήση των ανταγωνιστών, αρκεί – και αυτοτελώς κρινόμενο – να περιορίσει τον ανταγωνισμό, καθώς δεν θα μπορούσε παρά να επηρεάσει την εμπορική πολιτική των συμμετεχόντων [βλ. Απόφαση ΠΕΚ T-141/94 Thyssen Stahl AG κατά Επιτροπής, σκ. 379-412, καθώς και σχετική Απόφαση ΔΕΚ C-194/99P Thyssen Stahl AG κατά Επιτροπής]. Εξάλλου, και σε αυτήν την περίπτωση, η επίκληση κλαδικής κρίσης ως δικαιολογία για τη σύμπραξη συμφωνιών που έχουν ως αντικείμενο τον καθορισμό και την ανταλλαγή εμπορικών πληροφοριών αναφορικά με τις πωλήσεις που πραγματοποιούν ανταγωνίστριες εταιρίες δεν μπορεί να γίνει δεκτή [βλ. ενδεικτικά Απόφαση Ευρ. Επιτροπής IV/29.869, Italian cast glass, σκ. II.B.3, καθώς και 2^η Έκθεση της Ευρ. Επιτροπής επί της Πολιτικής Ανταγωνισμού, σημ. 31].
- 137) Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, εκτιμάται ότι ο υπό εξέταση όρος περιορισμού/ελέγχου της παραγωγής και διάθεσης ποσοτήτων τσιπούρας στην αγορά και ανταλλαγής πληροφοριών αναφορικά με τις πωλήσεις αυτές, συνιστά ιδιαίτερα σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού που δεν ικανοποιεί το κριτήριο της αναγκαιότητας/αναλογικότητας για ατομική εξαίρεση.
- 138) Με δεδομένο ότι οι όροι της υπό κρίση συμφωνίας δεν θα μπορούσαν να πληρούν τη γ' προϋπόθεση εφαρμογής της διάταξης της παραγράφου 3 των άρθρων 1 του ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ και ότι οι τέσσερις προϋποθέσεις των σχετικών διατάξεων είναι σωρευτικές, παρέλκει η εξέταση των λοιπών προϋποθέσεων των προαναφερόμενων άρθρων. Εντούτοις, προκρίνεται, όλως

επικουρικά, η σύντομη εξέταση και των λοιπών προϋποθέσεων για τη συστηματική εξέταση της υπόθεσης.

VI.5.2 Βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου

- 139) Κατά την κρίση της Επιτροπής, η εξεταζόμενη συμφωνία στόχευε ουσιαστικά στη νόθευση του ανταγωνισμού σε επίπεδο τιμών, μέσω του συντονισμού του επιθυμητού εύρους τιμής πώλησης προς επίτευξη συγκεκριμένων τιμών-στόχου, καθώς και μέσω του ελέγχου της παραγωγής και διάθεσης των σχετικών προϊόντων, προς ίδιον και βραχυπρόθεσμο όφελος των συμπραττουσών εταιριών. Το γεγονός αυτό δεν μπορεί να συνεπάγεται κανένα αντικειμενικό οικονομικό πλεονέκτημα. Περαιτέρω, κατά τα ως άνω εκτεθέντα, οι συμφωνηθέντες περιορισμοί δε σχετίζονταν, ούτε και εξυπηρετούσαν, την οποιαδήποτε μείωση ή τον εξορθολογισμό τυχόν πλεονάζουσας μη αποτελεσματικής παραγωγικής ικανότητας στο πλαίσιο ουσιαστικής αναδιάρθρωσης του κλάδου.
- 140) Συνεπώς, οι όροι της υπό κρίση συμφωνίας δεν θα μπορούσαν να πληρούν ούτε και την α' προϋπόθεση εφαρμογής της διάταξης της παραγράφου 3 των άρθρων 101 ΣΛΕΕ και 1 του ν. 703/77.

VI.5.3 Εξασφάλιση στους καταναλωτές δικαίου τιμήματος από το όφελος που προκύπτει

- 141) Κατά την εκτίμηση των συμπραττουσών εταιριών, το όφελος των τελικών καταναλωτών από την συντονισμένη δράση τους εδράζεται στην πρόβλεψη ότι, αν δεν ανασχεθεί η κρίση, πάρα πολλές εταιρίες θα οδηγηθούν σε πτώχευση με προφανή αποτελέσματα για την εθνική οικονομία, την απασχόληση και, εν τέλει, τη διατήρηση του υγιούς ανταγωνισμού (δεδομένου ότι, αν παραμείνουν ελάχιστες εταιρίες με εξίσου ελάχιστη παραγωγική δυναμικότητα, οι τιμές των προϊόντων ιχθυοκαλλιέργειας θα εκτιναχθούν στα ύψη). Περαιτέρω, τα μέρη υποστηρίζουν ότι τα συμφωνηθέντα μέτρα προστατεύουν τον τελικό καταναλωτή, καθώς στόχος των συμπραττουσών εταιριών είναι η αύξηση και η ενδυνάμωση των ελέγχων ποιότητας και η διασφάλιση ότι εισαγόμενα προϊόντα αμφισβητούμενης ποιότητας δε θα καταλήξουν στο πιάτο του Έλληνα καταναλωτή [βλ. ενδεικτικά ΝΗΡΕΥΣ υπ' αρ. πρ. 2509/23.3.2009 απαντητική επιστολή, σελ. 14, ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ υπ' αρ. πρ. 2483/23.3.2009 απαντητική επιστολή, σελ. 7, ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ υπ' αρ. πρ. 2495/23.3.2009 απαντητική επιστολή, σελ. 29-30, ΣΕΛΟΝΤΑ υπ' αρ. πρ. 2494/23.3.2009 απαντητική επιστολή, σελ. 10, και ΔΙΑΣ υπ' αρ. πρ. 2499/23.3.2009 απαντητική επιστολή, σελ. 13-14. Βλ., επίσης, υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 19].
- 142) Κατά την κρίση της Επιτροπής, οι ως άνω ισχυρισμοί των συμπραττουσών εταιριών είναι επίσης αβάσιμοι και, ως εκ τούτου, απορριπτέοι. Οι καταναλωτές δεν ωφελήθηκαν σε καμία περίπτωση από την υπό κρίση συμφωνία. Τουναντίον, οι ενέργειες των συμβαλλόμενων είχαν ως άμεσο

αποτέλεσμα τη μεταβίβαση αξίας από τους καταναλωτές στους παραγωγούς και την αύξηση των τιμών, χωρίς κανένα αντιστάθμισμα για τους καταναλωτές. Εν προκειμένω, πέραν του ότι δεν προκύπτει κάποιο αντικειμενικό οικονομικό πλεονέκτημα από τη κρινόμενη συμφωνία, οι καταναλωτές θα ήταν σε καλύτερη θέση αν οι συμπράττουσες επιχειρήσεις δεν επενέβαιναν τεχνητά στη διαμόρφωση των τιμών και στην εξελικτική πορεία της παραγωγικής διαδικασίας εν γένει. Αν δεν στρέβλωναν με τις ενέργειές τους τη λειτουργία των κανόνων της προσφοράς και της ζήτησης προς ίδιον όφελος. Αν κάθε ανταγωνίστρια εταιρία ξεχωριστά εντόπιζε το χρόνο κατά τον οποίο η πλεονάζουσα παραγωγική της ικανότητα καθίσταται οικονομικά ασύμφορη και προέβαινε αυτόνομα στα αναγκαία βήματα για τη μείωσή της ή/και την αποτελεσματικότερη διαχείρισή της μέσω στρατηγικών συγχωνεύσεων, συμφωνιών εξειδίκευσης και άλλων συναφών (και σαφώς λιγότερο περιοριστικών) μέτρων.

- 143) Επιπλέον, κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, οι εξεταζόμενες πρακτικές καθορισμού τιμών και του περιορισμού της διάθεσης/παραγωγής δεν μπορεί να θεωρούνται πρόσφορες (πολλώ δε μάλλον αναγκαίες) για την επικαλούμενη διασφάλιση της ποιότητας του σχετικού προϊόντος [βλ. ενδεικτικά Απόφαση Ευρ. Επιτροπής IV/29.883, UGAL/BNIC, σημ. 69-71]. Οι εξεταζόμενοι περιορισμοί ουδόλως σχετίζονται με τη διασφάλιση του ποιοτικού ελέγχου. Ο δε έλεγχος της ποιότητας των προϊόντων, είτε αυτά είναι εγχώρια είτε είναι εισαγόμενα, αποτελεί αρμοδιότητα των οργάνων της πολιτείας, και όχι των συμπραττουσών εταιριών.
- 144) Συνεπώς, οι όροι της υπό κρίση συμφωνίας δεν θα μπορούσαν να πληρούν ούτε και την β' προϋπόθεση εφαρμογής της διάταξης της παραγράφου 3 των άρθρων 101 ΣΛΕΕ και 1 του ν. 703/77.

VI.5.4 Κατάργηση του ανταγωνισμού σε σημαντικό τμήμα της σχετικής αγοράς

- 145) Στα υπομνήματά τους και κατά τη διάρκεια της συζήτησης ενώπιον της Επιτροπής, οι συμπράττουσες εταιρίες υποστήριξαν, επίσης, ότι η συμφωνία δεν πρόκειται να επηρεάσει αρνητικά τον ανταγωνισμό στην ελληνική αγορά ή σε ένα σημαντικό τμήμα της, δεδομένου ότι τα μέτρα που λαμβάνονται είναι βραχυπρόθεσμα, αποβλέπουν στη διατήρηση της αξιοπιστίας και εικόνας του προϊόντος στον καταναλωτή και συμβάλλουν στη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων του κλάδου, διασφαλίζοντας έτσι συνθήκες υγιούς ανταγωνισμού. Σημειώνουν δε ότι, λόγω του ότι η σχετική γεωγραφική αγορά εκτείνεται και σε χώρες εκτός Ελλάδας, δεν παρέχεται με τη συμφωνία η δυνατότητα κατάργησης του ανταγωνισμού σε σημαντικό τμήμα της οικείας αγοράς [βλ. ενδεικτικά υπ' αρ. πρ. 7989/12.11.2008 έγγραφο, σελ. 5-6].
- 146) Κατά την κρίση της Επιτροπής, και οι παραπάνω ισχυρισμοί δεν μπορεί να γίνουν δεκτοί, αφενός για τους ίδιους λόγους που περιγράφονται αναλυτικά στις ενότητες VI.5.1 – VI.5.3 ανωτέρω, και αφετέρου διότι η κρινόμενη σύμπραξη παρείχε στα εμπλεκόμενα μέρη τη δυνατότητα κατάργησης του ανταγωνισμού σε σημαντικό τμήμα της σχετικής αγοράς – είτε αυτή οριστεί

εθνικά, είτε πανευρωπαϊκά. Πράγματι, οι συμπράττουσες εταιρίες είναι και οι μεγαλύτερες ελληνικές εταιρίες του κλάδου, με την ισχυρότερη θέση στην Ελλάδα (αντιπροσωπεύοντας από κοινού μερίδιο της τάξης του 55% - 70% στις αγορές νωπών ψαριών και γόνου αντίστοιχα), και κυρίαρχη θέση πανευρωπαϊκά (συγκεντρώνοντας μερίδιο της τάξης του 30% στις ευρωπαϊκές αγορές νωπών ψαριών και γόνου μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας και μερίδιο της τάξης του 40% της συνολικής παραγωγής στην Ευρώπη) [βλ. ενδεικτικά ενότητα IV.3 ανωτέρω, κλαδική μελέτη ICAP Μάρτιος 2009, καθώς και υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 28]. Η υπερεθνική / πανευρωπαϊκή αυτή διάσταση της υπό κρίση σύμπραξης δεν αναιρεί, αλλά τουναντίον υπογραμμίζει, τη βαρύτητα των αντι-ανταγωνιστικών πρακτικών στην παρούσα υπόθεση (καθώς και την ανάγκη παρέμβασης της ελληνικής αρχής ανταγωνισμού εντός του Ευρωπαϊκού Δικτύου Αρχών Ανταγωνισμού για τη διαπίστωσή τους).

- 147) Επιπλέον, σημειώνεται ότι – κατά την έννοια της σχετικής διάταξης – η εκτίμηση τυχόν επιπτώσεων μιας σύμπραξης στον ανταγωνισμό αποτελεί άμεση συνάρτηση του αντίκτυπου που αυτή μπορεί να έχει στις διάφορες παραμέτρους του ανταγωνισμού. Ειδικότερα, η τελευταία προϋπόθεση της εξαίρεσης που προβλέπει το άρθρο 101 παράγραφος 3 ΣΛΕΕ (και, αντιστοίχως, το άρθρο 1 παράγραφος 3 του ν. 703/77) δεν πληρούται αν η συμφωνία καταργεί τον ανταγωνισμό στη σημαντικότερη έκφρασή του, ήτοι σε επίπεδο τιμών [βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 (νυν 101) παράγραφος 3 της συνθήκης, παρ. 110]. Ακριβώς αυτό ήταν, μεταξύ άλλων, και το ουσιαστικό αντικείμενο της κρινόμενης συμφωνίας, δηλαδή η νόθευση, άμεσα και έμμεσα, του ανταγωνισμού σε επίπεδο τιμών.
- 148) Συνεπώς, οι όροι της υπό κρίση συμφωνίας δεν θα μπορούσαν να πληρούν ούτε και την δ' προϋπόθεση εφαρμογής της διάταξης της παραγράφου 3 των άρθρων 101 ΣΛΕΕ και 1 του ν. 703/77.

VI.5.5 Συμπέρασμα ως προς τη δυνατότητα ατομικής εξαίρεσης

- 149) Οι εξεταζόμενες πρακτικές συντονισμού των τιμών και της παραγωγής/διάθεσης των σχετικών προϊόντων συνιστούν σοβαρούς περιορισμούς του ανταγωνισμού που εμπίπτουν ευθέως στις απαγορευτικές διατάξεις του άρθρου 1 παράγραφος 1 του ν. 703/77 και του άρθρου 101 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ (βλ. και ανωτέρω υπό XII.4.3.3.), και οι οποίες δεν δύναται να τύχουν ατομικής εξαίρεσης, καθώς δεν πληρούν τις σχετικές (σωρευτικές) προϋποθέσεις της παραγράφου 3 των ίδιων άρθρων.
- 150) Οι επιχειρήσεις πρέπει να αντιμετωπίζουν τις όποιες δυσχερείς καταστάσεις της αγοράς ή τυχόν οικονομικές κρίσεις με μέσα που δεν περιορίζουν και δε νοθεύουν τον ελεύθερο ανταγωνισμό. Η σχετική συμφωνία των μερών περί προσδιορισμού του εύρους των επιθυμητών τιμών πωλήσεων σε εβδομαδιαία βάση συνολικά και ανά εταιρία, καθώς και περί προσδιορισμού και πραγματοποίησης πωλήσεων των επιθυμητών ποσοτήτων του σχετικού προϊόντος, δεν αποτελούν πρόσφορο, αναγκαίο και αναλογικό μέσο για την

καταπολέμηση των όποιων οικονομικών δυσχερειών του κλάδου. Στην υπό κρίση υπόθεση, οι συμπράττουσες επιχειρήσεις έδρασαν συντονισμένα με (άμεσο και βραχυπρόθεσμο) στόχο την αύξηση του περιθωρίου κέρδους τους, παρεμβαίνοντας έτσι τεχνητά στη διαμόρφωση των συνθηκών ανταγωνισμού, προς ίδιον όφελος και σε βάρος των καταναλωτών.

VII. ΕΠΙ ΤΩΝ ΕΠΙΒΑΛΛΟΜΕΝΩΝ ΚΥΡΩΣΕΩΝ - ΠΡΟΣΤΙΜΩΝ

VII.1 Γενικό πλαίσιο

- 151) Σύμφωνα με το άρθρο 9 παρ. 1 του ν. 703/1977, όπως ισχύει, εάν η Επιτροπή Ανταγωνισμού μετά από σχετική έρευνα που διεξάγεται διαπιστώσει παράβαση της παρ. 1 του άρθρου 1 και των άρθρων 2, 2α και 5 του ν. 703/1977 ή/και των άρθρων 81 και 82 της ΣυνθΕΚ (νυν άρθρα 101 και 102 ΣΛΕΕ) μπορεί με απόφασή της να επιβάλει πρόστιμο στις επιχειρήσεις ή στις ενώσεις επιχειρήσεων που υπέπεσαν στην παράβαση. Περαιτέρω, με βάση το άρθρο 9 παρ. 2 του ν. 703/1977, ο καθορισμός του ύψους του προστίμου γίνεται με βάση τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παράβασης, με ανώτατο όριο το 15% των ακαθάριστων εσόδων της επιχείρησης κατά την τρέχουσα ή την προηγούμενη της παράβασης χρήσης. Ανάλογες διατάξεις ισχύουν και στο κοινοτικό δίκαιο [Βλ. άρθρο 23 του Κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 της 16ης Δεκεμβρίου 2002, ΕΕ αριθ. L 1/1 της 4.1.2003].
- 152) Κατά την άσκηση της ανωτέρω αρμοδιότητάς της, η Επιτροπή Ανταγωνισμού έχει ευρεία διακριτική ευχέρεια (εντός του κατά το νόμο ανώτατου ορίου) για τη συγκεκριμενοποίηση του εκάστοτε επιβληθησομένου προστίμου, προκειμένου να διασφαλίζεται με επάρκεια το επιδιωκόμενο αποτρεπτικό αποτέλεσμα, εν ανάγκη κινούμενη και αυστηρότερα της προηγούμενης τυχόν πρακτικής της. Επιπλέον, δεν υφίσταται παράβαση της αρχής της νόμιμης εμπιστοσύνης και της μη αναδρομικότητας, είτε (α) όταν η αρχή ανταγωνισμού μέσω κατευθυντήριων γραμμών αποφασίζει να κινηθεί σε αυστηρότερο σε σχέση με το παρελθόν τρόπο, είτε (β) όταν πράττει τούτο επί ατομικής βάσης (σε σύγκριση δε ατομικά προς άλλες περιπτώσεις) [βλ. ενδεικτικά ΔΕΦΑΘ 559/2010 σκ. 26, όπου και σχετικές παραπομπές σε πάγια κοινοτική νομολογία – ειδικότερα ΔΕΚ συνεκδ. υποθέσεις C-189/02P, C-202/02P, C-205/08P έως C-208/02P Dansk Rørihndustri κ.α., σκ. 11, 202, 216-219, 222-224 και 227-231].
- 153) Σύμφωνα με την Ανακοίνωση της Επιτροπής Ανταγωνισμού της 12-05-2006 αναφορικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό προστίμων, η Επιτροπή «...καθορίζει το βασικό ποσό του προστίμου για κάθε επιχείρηση σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παράβασης. Εν συνεχεία, εφόσον το κρίνει σκόπιμο, προσαυξάνει ή μειώνει το βασικό ποσό, ανάλογα με το εάν συντρέχουν αντίστοιχα επιβαρυντικές ή ελαφρυντικές περιστάσεις» (βλ. παρ. 5-6). Ειδικότερα, το βασικό ποσό του προστίμου προκύπτει ως εξής:
- α) ορίζεται ποσοστό ύψους μέχρι 30% επί των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων της επιχείρησης από προϊόντα που αφορούν στην παράβαση με κριτήριο τη σοβαρότητα αυτής, και

- β) το ποσό αυτό υπολογίζεται επί των ετήσιων ως άνω εσόδων για κάθε έτος της παράβασης (παρ. 8).
- 154) Προκειμένου δε να αξιολογηθεί η σοβαρότητα μίας παράβασης, η Επιτροπή λαμβάνει, ιδίως, υπόψη της το είδος της παράβασης, τα αντιανταγωνιστικά αποτελέσματα που προκλήθηκαν ή απειλήθηκε να προκληθούν στην αγορά, το ειδικό βάρος της κάθε επιχείρησης στη σχετική αγορά, το οικονομικό όφελος που αποκόμισε ο παραβάτης, την οικονομική δύναμη της επιχείρησης που παραβιάζει τους κανόνες ανταγωνισμού στη σχετική αγορά, καθώς και την έκταση της γεωγραφικής αγοράς (βλ. παρ.10-11). Ανάλογα προβλέπονται και στις κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την επιβολή προστίμων κατ' εφαρμογή του άρθρου 23 του Κανονισμού (ΕΚ) 1/2003 [βλ. σχετικά ΕΕ αριθ. C 210 της 1/9/2006].
- 155) Η Επιτροπή δύναται να αποκλίνει από τη γενική μέθοδο υπολογισμού του προστίμου που προβλέπεται στη σχετική Ανακοίνωση της 12-05-2009, όταν οι ιδιαιτερότητες ορισμένης υπόθεσης το υπαγορεύουν (βλ. παρ. 21).

VII.2 Το βασικό ποσό του προστίμου στην παρούσα υπόθεση

VII.2.1 Προσδιορισμός της βάσης του προστίμου

- 156) Η βάση για τον υπολογισμό του προστίμου είναι τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης από προϊόντα ή υπηρεσίες που αφορούν στην παράβαση [βλ. κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό προστίμων, παρ. 8]. Παρομοίως, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χρησιμοποιεί ως βάση υπολογισμού την αξία των πωλήσεων των προϊόντων ή υπηρεσιών που πραγματοποιήθηκαν από την επιχείρηση, με τις οποίες η παράβαση σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα. Ο συνδυασμός της αξίας των πωλήσεων με τις οποίες σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα η παράβαση και της διάρκειας της παράβασης θεωρείται ως κατάλληλη βάση υπολογισμού για να προσδιοριστεί η οικονομική σημασία της παράβασης καθώς και το σχετικό βάρος της συμμετοχής κάθε επιχείρησης σε αυτήν. Η αναφορά στους παράγοντες αυτούς είναι ενδεικτική της τάξης μεγέθους του προστίμου και δεν θα πρέπει να εκλαμβάνεται ως η βάση μιας αυτόματης και αριθμητικής μεθόδου υπολογισμού [βλ. κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την επιβολή προστίμων, παρ. 6, 13-15].
- 157) Σύμφωνα και με την ερμηνευτική ανακοίνωση της Επιτροπής Ανταγωνισμού της 17^{ης} Ιουλίου 2009 αναφορικά με το εύρος των ακαθαρίστων εσόδων που χρησιμοποιούνται ως βάση για τον υπολογισμό του προστίμου, λαμβάνεται κάθε φορά υπόψη το σύνολο των ακαθαρίστων εσόδων της επιχείρησης στη σχετική (-ές) αγορά (-ές) προϊόντων. Και τούτο, διότι η σχετική αγορά προϊόντων αποτελεί συνήθως ασφαλές κριτήριο για τον προσδιορισμό της αξίας πωλήσεων των προϊόντων που επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από την παράβαση, ενώ παράλληλα διασφαλίζεται με τον τρόπο αυτό και ο επιδιωκόμενος αποτρεπτικός χαρακτήρας του προστίμου [βλ. σχετ. και ΔΕφΑθ 2094/2007, σκ. 12]. Πολύ περισσότερο, όταν οι κατευθυντήριες γραμμές δεν προβλέπουν ειδική προσαύξηση προκειμένου να διασφαλίζεται επαρκώς το αποτρεπτικό αποτέλεσμα του προστίμου στην περίπτωση επιχειρήσεων με

ιδιαίτερα μεγάλο κύκλο εργασιών (ενώ οι αντίστοιχες κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής προβλέπουν ειδικώς τη δυνατότητα τέτοιας προσαύξησης – βλ. παρ. 30). Επισημαίνεται, ωστόσο, ότι οι προαναφερόμενες κατευθυντήριες γραμμές δεν αναιρούν τη διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής να περιορίζει κατά περίπτωση τη βάση υπολογισμού του προστίμου στην αγορά του συγκεκριμένου και μόνο προϊόντος που αποτέλεσε άμεσα αντικείμενο της διαπιστωθείσας αντι-ανταγωνιστικής συμπεριφοράς, εάν κρίνει ότι ο εν λόγω περιορισμός δεν υπονομεύει τον επιδιωκόμενο αποτρεπτικό χαρακτήρα του προστίμου.

158) Εν προκειμένω, η διαπιστωθείσα παράβαση επηρεάζει άμεσα ή έμμεσα τις σχετικές προϊόντικές αγορές της παραγωγής και διάθεσης νωπών ψαριών μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας και γόνου μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας, οι οποίες εκτείνονται – από γεωγραφική άποψη – και στις ευρωπαϊκές αγορές όπου δραστηριοποιούνται οι συμπράττουσες εταιρίες. Συνεπώς, ως βάση για τον υπολογισμό του προστίμου στην υπό κρίση υπόθεση μπορεί να ληφθεί υπόψη η συνολική αξία πωλήσεων που πραγματοποίησε καθεμία από τις συμπράττουσες εταιρίες προϊόντων στις εν λόγω σχετικές αγορές. Κρίνεται, ωστόσο, σκόπιμο να γίνουν οι ακόλουθες επισημάνσεις ή/και προσαρμογές:

- *Τσιπούρα / Λαβράκι*: Κατά τα προεκτεθέντα, ως βάση για τον υπολογισμό του προστίμου δύναται να ληφθούν υπόψη όχι μόνο τα έσοδα από πωλήσεις τσιπούρας, αλλά και τα έσοδα από πωλήσεις λαβρακιού, καθώς και τα δύο αυτά είδη ψαριών εντάσσονται στην ίδια ως άνω σχετική αγορά και θεωρούνται υποκατάστατα. Ωστόσο, συνεκτιμώντας τις ειδικές περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης (βλ. ενότητα VII.2.4 παρακάτω), η Επιτροπή κρίνει ότι η βάση υπολογισμού του προστίμου μπορεί να περιοριστεί στη συνολική αξία πωλήσεων τσιπούρας και γόνου τσιπούρας, όπως άλλωστε προκρίνουν και τα εμπλεκόμενα μέρη.
- *Τελικό προϊόν / Γόνος*: Σε αντίθεση με τους ισχυρισμούς των συμπραττουσών εταιριών, η συνολική αξία πωλήσεων στην κρινόμενη υπόθεση περιλαμβάνει τόσο τις πωλήσεις του σχετικού τελικού προϊόντος (τσιπούρα ιχθυοκαλλιέργειας), όσο και τις σχετικές πωλήσεις γόνου τσιπούρας. Και τούτο, όπως προαναφέρθηκε, διότι ο έλεγχος/περιορισμός της παραγωγής ή/και διάθεσης της τσιπούρας ως τελικού προϊόντος στην αγορά, επιδρά αναπόδραστα και στα προγενέστερα στάδια της σχετικής παραγωγικής διαδικασίας, συμπεριλαμβανομένου εκείνου του προγραμματισμού και τοποθέτησης γόνου (βλ. ειδικότερα ενότητα VI.4.1 (β) ανωτέρω). Η διαπιστωθείσα παράβαση επηρέασε, τουλάχιστον έμμεσα, και τις πωλήσεις γόνου τσιπούρας καθεμίας από τις συμπράττουσες εταιρίες.
- *Έσοδα από πωλήσεις στην Ελλάδα / Έσοδα από πωλήσεις εκτός Ελλάδας*: Κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, προκύπτει ευθέως από τα στοιχεία του φακέλου ότι η διαπιστωθείσα παράβαση αφορούσε στα παραγόμενα προϊόντα των συμπραττουσών εν γένει, τα περισσότερα εκ των οποίων προορίζονταν κυρίως για εξαγωγές. Περαιτέρω, η σχετική

γεωγραφική αγορά στην υπό κρίση υπόθεση δεν περιορίζεται στην ελληνική επικράτεια, αλλά εκτείνεται και σε ευρωπαϊκές αγορές όπου δραστηριοποιούνται οι συμπράττουσες εταιρίες (βλ. ενότητες IV.2 και VI.1.3 ανωτέρω) – όπως άλλωστε διατείνονται και οι ίδιες οι συμπράττουσες επιχειρήσεις. Εξάλλου, και η υπό κρίση σύμπραξη καθαυτή δεν αφορούσε μόνο στο σύνολο της ελληνικής αγοράς, αλλά και στις αγορές του εξωτερικού όπου δραστηριοποιούνταν τα εμπλεκόμενα μέρη [βλ. ενδεικτικά ανωμοτί κατάθεση του εκπροσώπου της ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ, καθώς και Πρακτικά 4-5-2010, σελ. 16]. Συνεπώς, η διαπιστωθείσα παράβαση επηρέασε, τουλάχιστον έμμεσα, και τις πωλήσεις τσιπούρας και γόνου τσιπούρας σε αγορές του εξωτερικού (δηλ. στις ευρωπαϊκές κυρίως αγορές όπου εκτείνεται το δίκτυο κάθε συμπράττουσας επιχείρησης και αναπτύσσεται η δραστηριότητα τους στην πώληση των προϊόντων).

- 159) Στην περίπτωση που η Ε.Α. δεν έχει στη διάθεσή της τα ετήσια ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης από προϊόντα και υπηρεσίες που αφορούν στην παράβαση, χρησιμοποιεί τα ακαθάριστα έσοδα της επιχείρησης της τρέχουσας ή της προηγούμενης της παράβασης χρήσης [βλ. κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό προστίμων, παρ. 18]. Περαιτέρω, για τον υπολογισμό της συνολικής αξίας των πωλήσεων μιας επιχείρησης, χρησιμοποιούνται τα καλύτερα διαθέσιμα στοιχεία της εν λόγω επιχείρησης. Όταν τα στοιχεία που διατέθηκαν από μια επιχείρηση είναι ελλιπή ή αναξιόπιστα, η Ε.Α. μπορεί να υπολογίσει τη συνολική αξία των πωλήσεων της εν λόγω επιχείρησης βάσει των επιμέρους στοιχείων, τα οποία θα έχει στη διάθεσή της ή/και οποιασδήποτε άλλης πληροφορίας θεωρεί σχετική και κατάλληλη [βλ., συναφώς, κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την επιβολή προστίμων, παρ. 15-16].
- 160) Εν προκειμένω, η Ε.Α. δεν διαθέτει ακριβή στοιχεία από όλες τις συμπράττουσες επιχειρήσεις αναφορικά με τις συνολικές πωλήσεις τσιπούρας και γόνου τσιπούρας που πραγματοποιήθηκαν το 2008. Συγκεκριμένα, οι εταιρίες ΝΗΡΕΥΣ και ΔΙΑΣ, ενώ παρείχαν ακριβή στοιχεία ειδικά για τις συνολικές πωλήσεις τσιπούρας και γόνου τσιπούρας, δεν επικαιροποίησαν τα σχετικά αυτά στοιχεία για το έτος 2008. Παράλληλα, κάποιες άλλες εταιρίες, ενώ παρείχαν επικαιροποιημένα στοιχεία συνολικής αξίας πωλήσεων για το έτος 2008, δεν διαχώριζαν μεταξύ τσιπούρας και λαβρακιού. Ανταποκρινόμενες σε σχετική υπόμνηση στο τέλος της ακροαματικής διαδικασίας [βλ. Πρακτικά 4-5-2010, σελ. 20], οι εταιρίες ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ και ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ παρείχαν τελικά σε εύλογη προθεσμία τα ζητούμενα ακριβή και επικαιροποιημένα στοιχεία (αν και η ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ προσκόμισε μεν στοιχεία για τον κύκλο εργασιών από το προϊόν τσιπούρας, αλλά όχι και από το γόνο τσιπούρας). Η εταιρία ΣΕΛΟΝΤΑ, ενώ είχε προσκομίσει επικαιροποιημένα στοιχεία για το έτος 2008, δεν προέβει σε προσδιορισμό/διαχωρισμό αυτών μεταξύ τσιπούρας και λαβρακιού. Συνεπώς, αναφορικά με τις εταιρίες ΝΗΡΕΥΣ και ΔΙΑΣ, ελήφθησαν υπόψη τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα οικονομικά στοιχεία για το έτος 2007, ως τα πλέον

πρόσφορα και κατάλληλα. Περαιτέρω, για την εταιρία ΣΕΛΟΝΤΑ, οι πωλήσεις τσιπούρας εκτιμήθηκαν και προσδιορίστηκαν από την Ε.Α. σε 60% των συνολικών πωλήσεων νωπών ψαριών και γόνου μεσογειακής ιχθυοκαλλιέργειας (παρόλο που η Ε.Α. θα μπορούσε να λάβει υπόψη της ως βάση υπολογισμού το σύνολο των πωλήσεων αυτών, χωρίς διάκριση). Η ίδια αναλογία χρησιμοποιήθηκε και για τον προσδιορισμό από την Ε.Α. του σχετικού κύκλου εργασιών της ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ από πωλήσεις γόνου τσιπούρας. Κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, η προσδιορισθείσα αναλογία 60/40 (τσιπούρα/λαβράκι) είναι η πλέον πρόσφορη και κατάλληλη με βάση τα στοιχεία στη διάθεση της υπηρεσίας, και ειδικότερα τα συγκριτικά στοιχεία για την αναλογία πωλήσεων τσιπούρας/λαβρακιού των ίδιων των συμπράττουσών κατά τα προηγούμενα έτη, καθώς και τις σχετικές εκτιμήσεις εταιριών μελετών αγοράς [βλ. π.χ. κλαδική μελέτη ICAP, Μάρτιος 2009, σελ. 77 επ.]. Η εν λόγω εκτίμηση είναι και η πλέον συντηρητική (και ευνοϊκή) για τα εμπλεκόμενα μέρη.

- 161) Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, ως βάση για τον υπολογισμό του προστίμου στην παρούσα υπόθεση λαμβάνεται η ακόλουθη συνολική αξία πωλήσεων ανά συμπράττουσα εταιρία:

Πίνακας 1: Αξία πωλήσεων (€) ως βάση υπολογισμού του προστίμου

Εταιρία	Αξία Πωλήσεων Τσιπούρας	Αξία Πωλήσεων Γόνου Τσιπούρας	Συνολική Αξία Πωλήσεων
ΝΗΡΕΥΣ	[...]	[...]	[...]
ΣΕΛΟΝΤΑ	[...]	[...]	[...]
ΔΙΑΣ	[...]	[...]	[...]
ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ	[...]	[...]	[...]
ΕΛΛ. ΙΧΘΥΟΚΑΛ.	[...]	[...]	[...]

Πηγή: Συμπράττουσες εταιρίες – παροχή στοιχείων

VII.2.2 Σοβαρότητα της παράβασης

- 162) Αναφορικά με τη σοβαρότητα της παράβασης, διαπιστώνονται τα ακόλουθα:
- Είδος της παράβασης:* η εξεταζόμενη σύμπραξη συντονισμού των τιμών και της παραγωγής/διάθεσης των σχετικών προϊόντων συνιστά σαφή παράβαση και σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού (βλ. ενότητες VI.4.1 – VI.4.3 ανωτέρω).
  - Οικονομική ισχύς των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων:* οι συμπράττουσες εταιρίες είναι οι πέντε μεγαλύτερες ελληνικές εταιρίες του κλάδου, με σημαντική εξαγωγική παρουσία και προσανατολισμό.

γ) *Πραγματικός αντίκτυπος στην αγορά*: η υπό κρίση σύμπραξη εφαρμόστηκε τουλάχιστον μερικώς και στην πράξη, με πιθανολογούμενο αποτέλεσμα τη νόθευση του ανταγωνισμού (βλ. ενότητα VI.4.2 ανωτέρω).

δ) *Γεωγραφική έκταση*: η διαπιστωθείσα παράβαση δεν περιορίστηκε στην ελληνική επικράτεια, αλλά επηρέασε και τις πωλήσεις των σχετικών προϊόντων σε αγορές του εξωτερικού (δηλ. στις ευρωπαϊκές κυρίως αγορές όπου εκτείνεται το δίκτυο των συμπραττουσών και αναπτύσσεται η δραστηριότητα τους στην πώληση των προϊόντων τους).

VII.2.3 Διάρκεια των παραβάσεων

163) Η προβλεπόμενη διάρκεια της κρινόμενης συμφωνίας ήταν εξάμηνη, δηλαδή από την 6^η Νοεμβρίου 2008 έως την 6^η Μαΐου 2009. Η παρούσα απόφαση αφορά στο εν λόγω χρονικό διάστημα, όπου και επικεντρώθηκε η σχετική έρευνα της ΓΔΑ.

VII.2.4 Προσδιορισμός ποσοστού 0% - 30% επί της αξίας πωλήσεων

164) Σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων της 12-5-2006, οι οποίες αποτυπώνουν ως προς το σημείο αυτό πάγια κοινοτική πρακτική, στις περιπτώσεις των οριζόντιων συμπράξεων που αφορούν σε καθορισμό τιμών, κατανομή αγορών και περιορισμό της παραγωγής ή/και διάθεσης προϊόντων, καθώς και στις περιπτώσεις ορισμένων καταχρήσεων δεσπόζουσας θέσης, το ποσοστό επί των ακαθαρίστων εσόδων της επιχείρησης που αφορούν στην παράβαση ορίζεται στα ανώτερα όρια της κλίμακας 0% - 30%, προκειμένου οι εν λόγω πρακτικές να τιμωρούνται αυστηρά και παραδειγματικά [βλ. κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό προστίμων, παρ. 11]. Η κρινόμενη υπόθεση εμπίπτει στις ως άνω περιπτώσεις, καθώς αφορά σε οριζόντια σύμπραξη που ενέχει σοβαρούς περιορισμούς του ανταγωνισμού.

165) Ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, η Ε.Α. δύναται να αποκλίνει από τη γενική μέθοδο υπολογισμού του προστίμου που προβλέπεται στις κατευθυντήριες γραμμές της 12-05-2006, όταν οι ιδιαιτερότητες ορισμένης υπόθεσης το υπαγορεύουν. Κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, στην παρούσα υπόθεση συντρέχουν τέτοιες ιδιαιτερότητες που δύναται να δικαιολογήσουν την απόκλιση από τη γενική πολιτική προσδιορισμού του ποσοστού επί της αξίας πωλήσεων στα ανώτερα προεκτεθέντα όρια. Ειδικότερα:

- Η κρινόμενη σύμπραξη γνωστοποιήθηκε εμπρόθεσμα στην Επιτροπή Ανταγωνισμού σύμφωνα με το άρθρο 21 του ν. 703/77. Η σχετική γνωστοποίηση δεν αίρει φυσικά τον παράνομο χαρακτήρα της σύμπραξης και τη σοβαρότητα των υπό κρίση περιορισμών του ανταγωνισμού. Η υπό εξέταση υπόθεση μπορεί, ωστόσο, να διακριθεί από τις κοινές υποθέσεις μυστικών καρτέλ, βάσει των πραγματικών της περιστατικών και στο βαθμό που γνωστοποιήθηκε εμπρόθεσμα στην Ε.Α.. Περαιτέρω, δεν διαπιστώθηκαν στοιχεία που να κατατείνουν στο συμπέρασμα ότι οι

συμμετέχουσες επιχειρήσεις ενήργησαν με κακή πίστη κατά τη γνωστοποίηση της σχετικής συμφωνίας.

- Η εν λόγω οριζόντια σύμπραξη είχε σύντομη διάρκεια, η οποία δεν ξεπερνούσε τους 6 μήνες (σύμφωνα τουλάχιστον με τους όρους του υπό κρίση μνημονίου συνεργασίας και της συνακόλουθης έρευνας της ΓΔΑ).

- 166) Στο σημείο αυτό, πρέπει να τονιστεί ότι η Ε.Α. δύναται, αλλά δεν υποχρεούται, να λαμβάνει υπόψη κατά τον υπολογισμό του προστίμου τα τυχόν πενιχρά χρηματοοικονομικά αποτελέσματα ή την οικονομική κρίση ενός τομέα ή κλάδου. Περαιτέρω, κατά πάγια κοινοτική νομολογία και πρακτική, οι αρχές ανταγωνισμού δεν οφείλουν να θεωρούν τις οικονομικές δυσχέρειες ενός κλάδου ως ελαφρυντική περίσταση, ούτε και οφείλουν να ακολουθούν την ίδια τακτική με τυχόν προγενέστερες αποφάσεις τους, οι οποίες μπορεί να είχαν συνεκτιμήσει τον παράγοντα αυτό ως ελαφρυντική περίσταση. Πράγματι, οι οριζόντιες συμπράξεις που περιέχουν σοβαρούς περιορισμούς για τον ανταγωνισμό εμφανίζονται κατά κανόνα όταν ένας κλάδος αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα. Αν έπρεπε να ακολουθείται κάθε φορά η λογική των εμπλεκόμενων μερών, το πρόστιμο σε τέτοιου είδους σοβαρές παραβάσεις θα έπρεπε να μειώνεται εκ του λόγου αυτού σε όλες τις υποθέσεις [βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΠΕΚ T-30/05 William Prym GmbH κ.αλ. κατά Επιτροπής, σκ. 207-208, ΠΕΚ T-236/01, T-249/01, T-244-246/01, T-251/01 και T-252/01 Tokai Carbon κατά Επιτροπής, σκ. 345, και ΠΕΚ T-13/89 Imperial Chemical Industries plc κατά Επιτροπής, σκ. 372]. Ακόμη, εάν οι αρχές ανταγωνισμού ήταν υποχρεωμένες κατά τον καθορισμό του ποσού του προστίμου να λαμβάνουν υπόψη την ελλειμματική οικονομική κατάσταση μιας επιχείρησης, η αναγνώριση μιας τέτοιας υποχρεώσεως θα κατέληγε να δώσει αδικαιολόγητο ανταγωνιστικό πλεονέκτημα στις επιχειρήσεις που είναι οι λιγότερο προσαρμοσμένες στις συνθήκες της αγοράς [βλ. Απόφαση ΔΕΚ C-308/04 P SGL Carbon AG κατά Επιτροπής, σκ. 105, όπου και παραπομπές σε πάγια νομολογία]. Επομένως, οι ισχυρισμοί των εταιριών [...] και [...] περί της δυσμενούς χρηματοοικονομικής κατάστασης στην οποία έχουν περιέλθει [βλ. συμπληρωματικό υπόμνημα [...] και υπόμνημα [...] δεν δύνανται να ληφθούν υπόψη ως σχετικός παράγων κατά το στάδιο υπολογισμού του βασικού προστίμου, ούτε και ως ελαφρυντική περίσταση.
- 167) Παρόλα αυτά, στη συγκεκριμένη υπόθεση, η Επιτροπή αποφάσισε να συνεκτιμήσει κατά τον προσδιορισμό ποσοστού επί της αξίας πωλήσεων τις συγκυριακές οικονομικές δυσχέρειες όλων των συμπραττουσών επιχειρήσεων κατά την επίμαχη περίοδο, συνεπεία και του επικαλούμενου από αυτές τότε περιορισμού της χρηματοδότησης από τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα, στο πλαίσιο της γενικότερης εξέτασης των ιδιαιτεροτήτων της υπόθεσης και της εν γένει εκτίμησης του αποτρεπτικού χαρακτήρα του προστίμου.
- 168) Λαμβάνοντας συνολικά υπόψη τα στοιχεία του φακέλου, κρίνεται ότι μπορεί να επιβληθεί μειωμένο ποσοστό επί της συνολικής αξίας πωλήσεων κατά τα ως άνω εκτεθέντα. Το ποσοστό αυτό προσδιορίζεται, στις ειδικές περιστάσεις της κρινόμενης υπόθεσης, σε [...]%. Περαιτέρω, καθώς η διάρκεια της

διαπιστωθείσας παράβασης δεν υπερβαίνει τους έξι (6) μήνες, το ως άνω ποσοστό θα πρέπει να υπολογιστεί επί του μισού της προσδιορισθείσας συνολικής αξίας πωλήσεων. Ειδικά για την ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ, λαμβάνεται υπόψη το ένα τέταρτο (1/4) της προσδιορισθείσας συνολικής αξίας πωλήσεων, λόγω της αποχώρησής της από τη συμφωνία μετά το πρώτο τρίμηνο εφαρμογής της. Συνεπώς, μετά την εφαρμογή του ως άνω ποσοστού επί του μισού της συνολικής αξίας πωλήσεων ανά εταιρία (βλ. Πίνακα 1), το βασικό ποσό του προστίμου για καθεμία από τις συμπράττουσες επιχειρήσεις διαμορφώνεται ως εξής:

Πίνακας 2: Βασικό ποσό προστίμου

Εταιρία	Ήμισυ Συνολικής Αξίας Πωλήσεων (€)	Ποσοστό επί της Αξίας	Βασικό Ποσό (€)
ΝΗΡΕΥΣ	[...]	[...]%	[...]
ΣΕΛΟΝΤΑ	[...]	[...]%	[...]
ΔΙΑΣ	[...]	[...]%	[...]
ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ (*)	[...]	[...]%	[...]
ΕΛΛ. ΙΧΘΥΟΚΑΛ.	[...]	[...]%	[...]

Πηγή: Συμπράττουσες εταιρίες – παροχή στοιχείων. (*) Για την εταιρία ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ, λαμβάνεται υπόψη το ¼ της προσδιορισθείσας συνολικής αξίας πωλήσεων

VII.3 Επιβαρυντικές περιστάσεις στην παρούσα υπόθεση

- 169) Το βασικό ποσό του προστίμου μπορεί να προσαυξάνεται, εάν συντρέχουν επιβαρυντικές περιστάσεις, όπως όταν η εμπλεκόμενη επιχείρηση έχει διαπράξει στο παρελθόν διαπιστωμένη παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού, όταν η εμπλεκόμενη επιχείρηση αρνήθηκε να συνεργαστεί ή αποπειράθηκε να παρεμποδίσει τη ΓΔΑ κατά τη διεξαγωγή της έρευνάς της επί της συγκεκριμένης υπόθεσης, ή όταν η εμπλεκόμενη επιχείρηση είχε ηγετικό ρόλο στην παράνομη συμπεριφορά ή είχε προτρέψει άλλες επιχειρήσεις να την υιοθετήσουν [βλ. κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων, παρ. 14].
- 170) Κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, δεν συντρέχουν επιβαρυντικές περιστάσεις για τις συμπράττουσες επιχειρήσεις στην υπό κρίση υπόθεση.

VII.4 Ελαφρυντικές περιστάσεις στην παρούσα υπόθεση

- 171) Το βασικό ποσό του προστίμου μπορεί να μειώνεται, εάν συντρέχουν ελαφρυντικές περιστάσεις, όπως όταν η εμπλεκόμενη επιχείρηση παρέχει αποδείξεις ότι έχει παύσει την παράβαση ύστερα από την πρώτη παρέμβαση της ΓΔΑ (π.χ. διενέργεια επιτόπιου ελέγχου), όταν η εμπλεκόμενη επιχείρηση αποδεικνύει ότι από αμέλεια οδηγήθηκε στην παράβαση, όταν η εμπλεκόμενη

επιχείρηση παρέχει αποδείξεις ότι η εμπλοκή της στην παράβαση είναι ιδιαίτερα περιορισμένη ή όταν η εμπλεκόμενη επιχείρηση συνεργάστηκε αποτελεσματικά με την Επιτροπή [βλ. κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων, παρ. 15].

172) Οι συμπράττουσες εταιρίες υποστηρίζουν ότι, στην παρούσα υπόθεση, θα πρέπει να ληφθούν κυρίως υπόψη οι ακόλουθες ελαφρυντικές περιστάσεις στην τελική επιμέτρηση του προστίμου:

α) η κρατική εμπλοκή και ενθάρρυνση, η οποία δημιούργησε στις συμπράττουσες εταιρίες δικαιολογημένη πεποίθηση και εμπιστοσύνη, τόσο ως προς τη νομιμότητα, όσο και ως προς την αναγκαιότητα υιοθέτησης και εφαρμογής των μέτρων του μνημονίου συνεργασίας [βλ. υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 30, υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 32-33, υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 13-14, υπόμνημα ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ 19-2-2010, σελ. 4, 10, και υπόμνημα ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ 19-2-2010, σελ. 33],

β) η βραχεία διάρκεια της υπό κρίση σύμπραξης [βλ. ενδεικτικά υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 24],

γ) το γεγονός ότι η Ε.Α. είχε επιδείξει επιείκεια σε παρελθούσες υποθέσεις, είτε με την επιβολή συμβολικού προστίμου, είτε με την επιβολή κύρωσης υπό τη μορφή σύστασης [βλ. ενδεικτικά υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 29, υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 31, υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 25, και υπόμνημα ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ 19-2-2010, σελ. 15],

δ) το γεγονός ότι οι συμφωνηθείσες ενέργειες/δράσεις στο πλαίσιο του μεταξύ τους μνημονίου συνεργασίας είχαν περιορισμένη εφαρμογή στην πράξη και σχεδόν μηδενική επίπτωση στον ανταγωνισμό [βλ. ενδεικτικά υπόμνημα ΔΙΑΣ 18-2-2010, σελ. 31 και υπόμνημα ΝΗΡΕΥΣ 19-2-2010, σελ. 34],

ε) το γεγονός ότι η κρινόμενη υπόθεση αφορά στην αξιολόγηση καινοφανών ζητημάτων, καθώς και συμπεριφορών που δεν έχουν απασχολήσει εισέτι την Ε.Α. [βλ. ενδεικτικά υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 25], και

στ) η πλήρης συνεργασία της με την Ε.Α. κατά τη διεξαγωγή της έρευνας [βλ. ενδεικτικά υπόμνημα ΣΕΛΟΝΤΑ 19-2-2010, σελ. 25].

173) Κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, όλοι οι προαναφερόμενοι ελαφρυντικοί λόγοι που επικαλούνται τα εμπλεκόμενα μέρη, με την εξαίρεση της ελαφρυντικής περίπτωσης υπό το στοιχείο στ) ανωτέρω, θα πρέπει να απορριφθούν.

174) Πρώτον, η συμβατότητα των δραστηριοτήτων των επιχειρήσεων με τους κανόνες ανταγωνισμού αποτελεί υποχρέωση εκ του νόμου και, συνεπώς, δεν μπορεί να εξαρτάται σε καμία περίπτωση από την γνώμη, αντίληψη ή/και τυχόν κάλυψη τρίτων προσώπων ή υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων πολιτικών προσώπων, προϊστάμενων διευθύνσεων υπουργείων και λοιπών δημόσιων φορέων. Εξάλλου, δεν υφίσταται στην κρινόμενη υπόθεση κάποια

κρατική ρύθμιση ή εμπλοκή που να εξαλείφει τη δυνατότητα ανταγωνισμού μεταξύ των μερών και την αυτονομία δράσης τους [Βλ. ενδεικτικά ΔΕΦΑΘ 1682/2009, σκ. 27, όπου και παραπομπές σε κοινοτική νομολογία]. Τα συμφωνηθέντα μέτρα του μνημονίου μπορεί να τελούσαν σε γνώση του αρμόδιου υπουργού και της αρμόδιας διεύθυνσης του υπουργείου αγροτικής ανάπτυξης την περίοδο εκείνη (κατόπιν, μάλιστα, σχετικών πρωτοβουλιών ενημέρωσης που ανέλαβαν και διεκπεραίωσαν τα ίδια τα εμπλεκόμενα μέρη με όρους δημοσιότητας), αλλά ουδέποτε το κράτος ή οι εκπρόσωποί του επέβαλαν, υπαγόρευαν, επέτρεψαν, συνέστησαν ή έστω πρότειναν τη λήψη των συγκεκριμένων μέτρων/δράσεων που τελικά συμφωνήθηκαν και εφαρμόστηκαν από τις συμπράττουσες εταιρίες στο πλαίσιο του μνημονίου [βλ. και Πρακτικά 12-4-2010, μαρτυρική κατάθεση [...], σελ. 48-49]. Κάτι τέτοιο δεν θα ήταν άλλωστε αρμοδιότητά τους. Τουναντίον, όπως καταδείχθηκε στη διάρκεια της διαδικασίας και της συζήτησης, και κατ'ομολογία των ίδιων των συμπραττουσών, τα συμφωνηθέντα μέτρα ήταν δικής τους έμπνευσης, πρωτοβουλίας και επιχειρηματικής απόφασης [βλ. και Πρακτικά 16-4-2010, μαρτυρική κατάθεση [...], σελ. 7-8, καθώς και Πρακτικά 12-4-2010, σελ. 22]. Η δε γνώση αυτών από, ή/και κοινολόγηση αυτών σε, δημόσιους φορείς, δεν σημαίνει ότι οι τελευταίοι αποδέχθηκαν ως νόμιμο το περιεχόμενό τους, ούτε και τούτο έχει σημασία ως προς τη δυνατότητα εφαρμογής των άρθρων 1 ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ [βλ. ενδεικτικά Απόφαση ΠΕΚ Τ-37/92 Bureau européen des unions de consommateurs και National Consumer Council κατά Επιτροπής, σκ. 69]. Περαιτέρω, ούτε και απαλλάσσει από την ευθύνη τις συμπράττουσες εταιρίες η τυχόν πεποίθησή τους ότι ενεργούσαν σύμφωνα με το νόμο [βλ. ενδεικτικά ΔΕΦΑΘ 1001/2006, σκ. 20]. Άλλωστε, στη συγκεκριμένη περίπτωση, οι συμπράττουσες είχαν επίγνωση ότι η σύμπραξη μπορεί να δημιουργούσε προβλήματα από πλευράς δικαίου του ανταγωνισμού, γεγονός που συνετέλεσε και στη γνωστοποίησή της [Βλ. ενδεικτικά Πρακτικά 12-4-2010, σελ. 22, και Πρακτικά 16-4-2010, σελ. 7-8].

- 175) Δεύτερον, η βραχεία διάρκεια της υπό κρίση σύμπραξης έχει ληφθεί ήδη δεόντως υπόψη από την Επιτροπή κατά το στάδιο υπολογισμού του βασικού προστίμου, τόσο αναφορικά με την προσδιορισθείσα αξία πωλήσεων ως βάση υπολογισμού, όσο και με τον προσδιορισμό μειωμένου ποσοστού επί της εν λόγω αξίας πωλήσεων (βλ. ενότητες VII.2.1 και VII.2.4).
- 176) Τρίτον, το γεγονός ότι η Επιτροπή μπορεί να είχε στο παρελθόν απευθύνει μόνον συστάσεις ή/και επιβάλει συμβολικό πρόστιμο σε κάποιες υποθέσεις ουδόλως σχετίζεται με την αξιολόγηση της υπό κρίση υπόθεσης (ακόμη κι αν υποθεθεί ότι οι σχετικές αποφάσεις παρουσίαζαν κάποια αντιστοιχία με την κρινόμενη υπόθεση). Η Επιτροπή έχει, ούτως ή άλλως, επιβάλει κατά το παρελθόν σημαντικά υψηλότερα πρόστιμα σε περιπτώσεις οριζόντιων συμπράξεων που ενέχουν ανάλογους σοβαρούς περιορισμούς για τον ανταγωνισμό. Κάθε υπόθεση εκτιμάται με βάση τα πραγματικά περιστατικά και τις ιδιαιτερότητές της. Στην παρούσα δε υπόθεση, επιεικής θα πρέπει να θεωρείται τόσο ο περιορισμός της προσδιορισθείσας αξίας πωλήσεων ως βάση

- υπολογισμού (βλ. ενότητα VII.2.1), όσο και ο προσδιορισμός μειωμένου ποσοστού επί της εν λόγω συνολικής αξίας πωλήσεων (βλ. ενότητα VII.2.4).
- 177) Τέταρτον, επισημαίνεται ότι τα όποια τυχόν αντι-ανταγωνιστικά αποτελέσματα προκλήθηκαν ή απειλήθηκε να προκληθούν στην πράξη, καθώς και η ύπαρξη ή μη οικονομικού οφέλους που τυχόν αποκόμισαν οι συμπράττουσες επιχειρήσεις, δεν συνιστούν ελαφρυντικές περιστάσεις, αλλά παράγοντες που συνεκτιμώνται ήδη στο στάδιο της αξιολόγησης της σοβαρότητας της παράβασης και υπολογισμού του βασικού προστίμου [βλ. κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων, παρ. 10, και κατευθυντήριες γραμμές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την επιβολή προστίμων, παρ. 22], όπως και στην κρινόμενη υπόθεση. Εξάλλου, διαπιστώθηκε ότι η εξεταζόμενη σύμπραξη εφαρμόστηκε τουλάχιστον μερικώς και στην πράξη (βλ. ειδικότερα ενότητα VI.4.2 ανωτέρω). Και τούτο, ανεξαρτήτως της ακριβούς οριοθέτησης της σχετικής αγοράς, καθόσον η υπό κρίση σύμπραξη ενέχει από τη φύση της σοβαρούς περιορισμούς του ανταγωνισμού (βλ. ενότητα IV ανωτέρω).
- 178) Πέμπτον, και σε αντίθεση με τους ισχυρισμούς των συμπραττουσών, η κρινόμενη υπόθεση δεν παρουσιάζει καινοφανείς πτυχές, δεδομένης της πάγιας κοινοτικής πρακτικής και νομολογίας ως προς την αξιολόγηση αντι-ανταγωνιστικών συμπράξεων σε περιόδους κρίσης. Στο βαθμό που η Επιτροπή Ανταγωνισμού επιλήφθηκε για πρώτη φορά γνωστοποίησης κατ' άρθρο 21 του ν. 703/77 που ενέχει τέτοιους σοβαρούς περιορισμούς του ανταγωνισμού, ο παράγοντας αυτός έχει ληφθεί ήδη υπόψη από την Επιτροπή κατά το στάδιο υπολογισμού του βασικού προστίμου, τόσο αναφορικά με την προσδιορισθείσα αξία πωλήσεων ως βάση υπολογισμού, όσο και με τον προσδιορισμό μειωμένου ποσοστού επί της εν λόγω αξίας πωλήσεων (βλ. ενότητες VII.2.1 και VII.2.4 αντίστοιχα).
- 179) Τέλος, ο ισχυρισμός της ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ περί πρόωρης αποχώρησής της από την σύμπραξη τον Φεβρουάριο του 2009 [βλ. υπόμνημα ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ 19-2-2010, σελ. 15] έχει επίσης ληφθεί ήδη υπόψη από την Επιτροπή κατά το στάδιο υπολογισμού του βασικού προστίμου, ειδικά με τον υπολογισμό του ποσοστού 1% επί του ενός τετάρτου (1/4) της προσδιορισθείσας συνολικής αξίας πωλήσεων της εταιρίας (λόγω της μειωμένης διάρκειας συμμετοχής της).
- 180) Αναγνωρίζοντας, ωστόσο, ως ελαφρυντική περίσταση τη συνεργασία των συμπραττουσών κατά τη διεξαγωγή της έρευνας, κρίνεται ότι το ποσό του βασικού προστίμου μπορεί να μειωθεί κατά 10% για καθεμία από τις συμπράττουσες εταιρίες.
- 181) Συνεπώς, μετά την αξιολόγηση των επιβαρυντικών και ελαφρυντικών περιστάσεων, το ποσό του προστίμου για κάθε συμπράττουσα εταιρία διαμορφώνεται τελικά ως εξής:

Πίνακας 3: Τελικό ποσό προστίμου
ύστερα από αναπροσαρμογές για επιβαρυντικές και ελαφρυντικές περιστάσεις

Εταιρία	Βασικό Ποσό (€)	Ελαφρυντική περίπτωση	Τελικό Ποσό Προστίμου (€)
ΝΗΡΕΥΣ	[...]	-10%	273.582
ΣΕΛΟΝΤΑ	[...]	-10%	146.339
ΔΙΑΣ	[...]	-10%	119.015
ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ	[...]	-10%	42.905
ΕΛΛ. ΙΧΘΥΟΚΑΛ.	[...]	-10%	96.044

Πηγή: Συμπράττουσες εταιρίες – παροχή στοιχείων

- 182) Περαιτέρω, κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, είναι σκόπιμο (ιδίως ενόψει της επιβολής μειωμένου προστίμου για τη διαπιστωθείσα παράβαση, λόγω ειδικών περιστάσεων) να απειληθούν οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις με πρόστιμο ή χρηματική ποινή, όταν με απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού βεβαιώνεται η συνέχιση ή η επανάληψη της παράβασης. Το σχετικό επαπειλούμενο πρόστιμο προσδιορίζεται σε [...] % επί της προσδιορισθείσας συνολικής αξίας πωλήσεων κάθε εταιρίας (βλ. Πίνακα 1), ως ακολούθως:

Πίνακας 4: Επαπειλούμενο πρόστιμο
σε περίπτωση συνέχισης ή επανάληψης της παράβασης

Εταιρία	Συνολική Αξία Πωλήσεων	Ποσοστό επί της Αξίας	Επαπειλούμενο ποσό προστίμου
ΝΗΡΕΥΣ	[...]	[...] %	6.079.700
ΣΕΛΟΝΤΑ	[...]	[...] %	3.251.988
ΔΙΑΣ	[...]	[...] %	2.644.795
ΑΝΔΡΟΜΕΔΑ	[...]	[...] %	1.906.985
ΕΛΛ. ΙΧΘΥΟΚΑΛ.	[...]	[...] %	2.134.327

Πηγή: Συμπράττουσες εταιρίες – παροχή στοιχείων

- 183) Υπογραμμίζεται ότι η μέθοδος υπολογισμού του προστίμου στη συγκεκριμένη αυτή υπόθεση (και, ειδικότερα, ο προσδιορισμός μειωμένου ποσοστού επί των ακαθάριστων εσόδων κάθε επιχείρησης από προϊόντα που αφορούν στην παράβαση) βασίστηκε σε ειδικές περιστάσεις. Ανάλογες περιπτώσεις θα αντιμετωπίζονται στο μέλλον από την Επιτροπή σύμφωνα με τη συνήθη πάγια πρακτική και οι παραβάτες θα τιμωρούνται αυστηρά και παραδειγματικά [βλ. κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων, παρ. 11].

184) Τα ως άνω ποσά προστίμου είναι εντός του κατά το νόμο ανώτατου ορίου του 15%, καθώς ο ετήσιος συνολικός κύκλος εργασιών κάθε συμπράττουσας επιχείρησης για τα έτη 2008 και 2007 ήταν πολλαπλάσιος αυτών. Λαμβάνοντας υπόψη το μειωμένο ύψος του προστίμου, τους πρόσφατους οικονομικούς ισολογισμούς των συμπραττουσών επιχειρήσεων, την αύξηση των κερδών τους στο 2009 σε σύγκριση με την περσινή περίοδο και την εν γένει οικονομική τους ισχύ στη σχετική αγορά, δεν υπάρχει, κατά την κρίση της Επιτροπής, πιθανότητα το επιβληθέν αυτό μειωμένο πρόστιμο να θέσει σε κίνδυνο ανεπανόρθωτα την οικονομική βιωσιμότητά τους. Σε κάθε περίπτωση, διευκρινίζεται ότι η εκτίμηση του εν λόγω κινδύνου δεν αποτελεί κατά την κείμενη νομολογία και πρακτική επιμέρους προϋπόθεση, ούτε και επιμέρους κριτήριο, για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Η **Επιτροπή Ανταγωνισμού σε Ολομέλεια** αποφάσισε **ομοφώνως** και σε φανερή ψηφοφορία τα ακόλουθα:

1. **Διαπιστώνει** ότι το μνημόνιο συνεργασίας που σύναψαν οι επιχειρήσεις «ΝΗΡΕΥΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Ε.», «ΙΧΘΥΟΤΡΟΦΕΙΑ ΣΕΛΟΝΤΑ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ», «ΔΙΑΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Β.Ε.Ε.», «ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΥΔΡΟΒΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ», και «ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Β.Ε.Ε.» με ημερομηνία 6 Νοεμβρίου 2008, καθώς και οι συνακόλουθες ενέργειες των συμβαλλομένων προς υλοποίηση των στόχων του εν λόγω μνημονίου, συνιστούν παράβαση του άρθρου 1 του ν. 703/77, όπως ισχύει, καθώς και του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, και είναι ως εκ τούτου άκυρες.
2. **Υποχρεώνει** τις ανωτέρω επιχειρήσεις να παύσουν τη διαπιστωθείσα στο ως άνω σκεπτικό παράβαση των άρθρων 1 του ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ αναφορικά με τον περιορισμό/έλεγχο της παραγωγής και διάθεσης, καθώς και τον καθορισμό τιμών, των σχετικών προϊόντων, και να παραλείπουν αυτή στο μέλλον.
3. **Επιβάλλει** στις ανωτέρω επιχειρήσεις πρόστιμο για την τέλεση της διαπιστωθείσας στο ως άνω σκεπτικό παράβασης των άρθρων 1 του ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ αναφορικά με τον περιορισμό/έλεγχο της παραγωγής και διάθεσης, καθώς και τον καθορισμό τιμών, των σχετικών προϊόντων, ως ακολούθως:
  - «ΝΗΡΕΥΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Ε.»: πρόστιμο ύψους διακοσίων εβδομήντα τριών χιλιάδων πεντακοσίων ογδόντα δύο (273.582) ευρώ,
  - «ΙΧΘΥΟΤΡΟΦΕΙΑ ΣΕΛΟΝΤΑ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ»: πρόστιμο εκατόν σαράντα έξι χιλιάδων τριακοσίων τριάντα εννέα (146.339) ευρώ,
  - «ΔΙΑΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Β.Ε.Ε.»: πρόστιμο ύψους εκατόν δέκα εννέα χιλιάδων δέκα πέντε (119.015) ευρώ,
  - «ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΥΔΡΟΒΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ»: πρόστιμο ύψους σαράντα δύο χιλιάδων εννιακοσίων πέντε (42.905) ευρώ, και

- «ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Β.Ε.Ε»: πρόστιμο ύψους ενενήντα έξι χιλιάδων σαράντα τεσσάρων (96.044) ευρώ.
4. **Απειλεί** κατά των ανωτέρω επιχειρήσεων, σε περίπτωση συνέχισης ή επανάληψης της διαπιστωθείσας στο ως άνω σκεπτικό παράβασης των άρθρων 1 του ν. 703/77 και 101 ΣΛΕΕ, πρόστιμο ως ακολούθως:
- «ΝΗΡΕΥΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Ε»: πρόστιμο ύψους έξι εκατομμυρίων εβδομήντα εννέα χιλιάδων επτακοσίων (6.079.700) ευρώ,
  - «ΙΧΘΥΟΤΡΟΦΕΙΑ ΣΕΛΟΝΤΑ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΩΝ»: πρόστιμο ύψους τριών εκατομμυρίων διακοσίων πενήντα ένα χιλιάδων εννιακοσίων ογδόντα οκτώ (3.251.988) ευρώ,
  - «ΔΙΑΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Β.Ε.Ε»: πρόστιμο ύψους δύο εκατομμυρίων εξακοσίων σαράντα τεσσάρων χιλιάδων επτακοσίων ενενήντα πέντε (2.644.795) ευρώ,
  - «ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ ΥΔΡΟΒΙΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΙΑ»: πρόστιμο ύψους ενός εκατομμυρίου εννιακοσίων έξι χιλιάδων εννιακοσίων πενήντα οκτώ (1.906.958) ευρώ, και
  - «ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΙΧΘΥΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΕΣ Α.Β.Ε.Ε»: πρόστιμο δύο εκατομμυρίων εκατόν τριάντα τεσσάρων χιλιάδων τριακοσίων είκοσι επτά (2.134.327) ευρώ.

Η απόφαση εκδόθηκε την **23^η Ιουνίου 2010**.

Η απόφαση να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 6 του ισχύοντος Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΦΕΚ Β' 1890/29.12.2006).

Ο Πρόεδρος

Δημήτριος Κυριτσάκης

Ο Συντάκτης της Απόφασης

Δημήτριος Λουκάς

Η Γραμματέας

Ηλιάννα Κούτρα